

ספר חק לישראל

פרשת בהר

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נמשך על חמש מגלות עיר פירושם חולשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם חזק מלוקם כמורו כפרישם וחוקרם כי יתקנו מאר, ולפי פי העברי החקוק גם פי' על (הדבר) ואם וקם ליעקב וקם נרום מקרענעקן (האבק).

(בא) על ספר שרי השירים נקוב בשם שרי שלמה (בב) על ספר רות נקוב בשם יחזק דוד.

(ג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיה.

(ד) על ספר קדלות נקוב בשם הבלי העולם.

(ה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדם.

(ו) לקושים יקרים על חים כמורלם אנשי שם.

(ז) משלים ערבים הערבים על כל החיי.

(ח) תרגום שני על מגלת אסתר.

(ט) פתשנן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא.

(י) תחקק ע"ם סתרינו שני בחופת חקוקים.

(יא) נדפס במקל כל סוך סוד החלה וכו'.

(יב) גם חספנו קצור הדנים הנצרכים לחפלה.

(יג) נביאים עם פריש" ומצות וור.

(יד) כתובים עם פריש" ומצות וור.

(יז) חמשותף עם פרמנור, ועיקר תולש כנרפס מכבר עם הספוט חקוקים.

(יח) נברא עם פריש" והחקקה ע"ם וקם איזה דבריו חספוט.

(יט) חלה פסוקה עם החקקה ע"ם.

(כ) חמוסר עם החקקה ע"ם.

(כא) חסתריו ללמוד בכל יום חתרינו מצות כאשר חקן הקדמונים.

(כב) אחרות חיים סתריש' זל'.

(כג) האחרות חיים חזל נקתן גם ללשן ע"ם.

(כד) אגרת הדמכין וזל לבגול נקתן גם חתולע'.

(א) תו' ה נרפס בשלטות עם הספוט וחמש מגלות עם הספוט.

(ב) תו' נרפס על חתורה.

(ג) פי' רשתי בשלטות וקם פי' רשתי וכן.

(ד) פי' שפתי הבמים חתורע ללומר חתורה.

(ה) פי' הרשבים זל נבר רש' זל.

(ו) פי' בעל המורים סריכונו בעל ארבעה מורים.

(ז) פי' דעת וקנים מבקלי החספוט זל.

(ח) תולדות אדרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

(ט) מנין המצות לסתרי' חתוני זל נרפס בפנים חתופש ע"ם חספוקים.

(י) טעמי הקרבנות בדרך חרש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים זל.

(יא) דיני הקרבנות כקצרה.

(יב) חתופוט עם לקושים וספוט.

(יג) עניני חסדרה פירוש עם מקומו אשר גם הוא נאספו מגדולי המפרשים כמוב טעם ודעת.

(יד) ענין חסדרה על ע"ם לפני כל חסדרה.

(טו) שפי' ע"ם על חתורה הוא כמקם חתקה חרשה כמוב טעם וכן חתופוט.

(טז) ליקוט' יקרים ע"ם סתריש' הנקבות בשמותם למטה (יחור חספוטם לב חקוקה למוסר).

(יז) משלי חכמים נקשים חספוטם לב חקוקה למוסר (ולדעת ה' על חתורה חספוט).

(יח) ספר פדרא' עם ספר דרשי יחור נקתן על ע"ם (פרער) וזל חספוט חסם עם איז בויען סון חעלה כעשפוט כוז חתונ.

(יט) מצות השם על חריל מצות (אורף ע"ם) וקער סתפוט וזל חספוט חספוט חסם נובאספן.

(כ) חמש מגלות עם פריש" (בפך כל כרך חספוטם נרפס חסדרה חספוט לכרך חתול). וזל חת

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע לייכטיגע אותות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

ונדבר ה' אל משה בחר סני וגו' הקדוש ברוך הוא האט
 גיטאדן צוויי זאכין, איין נאך איין וואס ער
 האט בשאפן די נועלס און אלץ וואס אויף איהר
 איז דא, און האט אנגעגרייט שפייז און אלע
 פערשעניש פאר אלע בשעפעניש וואס ער האט
 בשאפן, דאס צווייטע איז דיא הורה און מצות
 וואס ער האט געגעבן צו דיא יודין בונדערע, פון
 וועגן וועלכע נשמות, דיא נשמות וועלכע זאלן
 ווקה זיין צו עולם הבא, דעם יוד נאך גוט זיין אויף
 דיא וועלט און אויף זענע וועלט, דריבער האט
 הקב"ה גיטאדן די יודין צוויי נשמות, איין מצוה
 איז שטחקה די אנדערע מצוה איז יובל, די מצוה
 שטחקה קומט דערמאנען דעם מענטש אז נאט האט
 בשאפן די וועלט אין זעקס טעג און דעם וועלט
 טאג האט ער גערוקט, דריבער נאל דער מענטש
 אקערן און זיגען וועלכע פלדער און אויסשניידן
 די שלעכטע צווייגן פון וועלכע בוימער, זעקס זאהר
 איין זאהר נאך דעם אנדערע, און דעם וועלט
 זאהר נאל ער גיט אקערן און גיט זיגען און גיט
 אויסשניידן די שלעכטע צווייגן פון די בוימער,
 דער זאהר וועט גערוקט וועלכע שבת, דיא מצוה
 יובל קומט דערמאנען דעם מענטש די הורה וואס
 נאט האט געגעבן צו די יודין, אזוי וויא די יודין
 האבן אפגעצייילט פון געשטין טאג פסח זיין און
 פערציג טעג וואס איז וועלכע נואכין און דעם
 פופציגסטען טאג האט נאט געגעבן די הורה, אזוי
 האט הקב"ה גיטאדן טעג נאל ציילן וועלכע שבתות
 דאס איז זיין און פערציג זאהר און דער פופציגסט
 מער זאהר נאל זיין היליג, און אזוי וויא גס איז
 גיהערט גיטאדן אפשימקט פון אשופר ווען נאט
 האט געגעבן די הורה, אזוי נאל גיהערט וועלכע
 אפשימקט פון אשופר דעם פופציגסטען זאהר,
 און אזוי וויא ביא די הורה געבן שטייט בקשון
 היובל, ווען מען וועט בלאזן מיט דעם יובל וואס
 מיינט מען שופר אזוי איז דער פופציגסטער זאהר
 גערוקט גיטאדן יובל, ווייל מען האט אין איהם
 גיטאדן מיט אשופר, און אזוי וויא עס איז גיטען
 דעם פופציגסטען טאג וואס נאט האט געגעבן די
 הורה, זענען די יודין פרי גיטאדן פון דער הרע,
 אזוי נאלץ די יודין פרי מאכין דעם זאהר וועלכע
 פערדער וויא זאלן גיט אקערן גיט זיגען דעם
 פופציגסטען זאהר, און אזוי וויא וויא זענען דעם
 פופציגסטען טאג גיטאדן פרי פון מלך הבנות
 אזוי זאלן אלע יודין דעם פופציגסטען זאהר
 פרייא מאכין דיא פערדער און היינער וואס
 זיי האבן געקויפט, און אזוי וויא די יודין זענען
 דעם פופציגסטען טאג פרי גיטאדן פון גלות
 אזוי זאלן אלע יודין דעם פופציגסטען זאהר פרי
 מאכין וועלכע מענטש, און דריבער האט נאט

וַיִּשְׁכַּתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה: ^ג וַיֵּשְׁ
 שְׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וַיֵּשֶׁשׁ שְׁנִים תִּזְמָר
 בְּרִמָּה וְאִסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
 וּבַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּת שַׁבְתוֹן
 יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדֶךְ לֹא
 תִּזְרַע וּבְרִמָּה לֹא תִזְמָר: ^ה אֶת
 סִפִּיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֵנְבֶיךָ

שְׁמַמְתָּ קֶדֶם יי: ג שִׁית
 שָׁנָי תִּזְרַע חֲקֹלְךָ וְשִׁית
 שָׁנָי תִּכְסֹּחַ פֶּרֶךְ
 וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־תְּבֹתָהּ:
 וּבַשְּׁנָה שְׁבִיעִתָּה נִיחַ
 שְׁמַמְתָּ יְהִי לָאָרֶץ
 שְׁמַמְתָּ קֶדֶם יי חֲקֹלְךָ
 לֹא תִזְרַע וּבְרִמָּה לֹא
 תִכְסֹּחַ: ^ה יֵת פֶּתֹא
 דְּחִצִּיךָ לֹא תִחַצֵּד וְיֵת
 ת"א שֶׁ שִׁים . נִדְרִים ס' א'
 וְכִשְׁנֵי הַשְּׁבִיעִית . כ"ה ח מ"ק
 ג: שָׁן ל' חֲסֹחַ . כ"ה ט מ"ק ג'
 מִכּוֹס ח:

רשב"ם

(ב) ושבתה. לשון ביטול: (ג) ואספת. שלא תפקיר:
 לו שמיטה :

בעל המורים
 חסא ומדעו כל העולם זה שצו ואל נזכר. עוד כליתא
 בקדושין שם בן ארבע חמיות הכמים מוסרים אותו
 לתלמידים פסח אחת בשבוע לבן שכן

שפתי חכמים

כללוחין ורקדוקין. והי כיון אכ לכל תהיה בול: בוא"מ
 הירך תלי זה צוה. וי"ל לפי שפסוקים אין אחד מושג את האדם
 חלל מפני פונתו כדי שחכא הכרן שנים. לכן פרש"י בשם רמב"ם
 בשבת בראשית כל' דהסח כחיל ויום השביעי שבת לה' והסעס
 מבוטא שחכא"ם שבת דיום ז' אף כלן הסעס להזכיר כל' לעשות
 משמע בשבת השביעית להזכיר שחכא"ם שבת דיום השביעי ולא
 בא כל' להזכיר שלא יהיה השבתה חלל בשביל שבת וכל יום
 בוטא בשביל פונתו: ג דל"כ ה"ה רמב"ם לאסור אף לעשות גומל
 בלחן. לכן פרש"י לעשות ולכרמים והוכחתו מדכחי עד לא
 חורע וכדכח לא תזמור ממשע דוקא שדית וכרמים אסור לכל גומל מוסר, והא דלא פרש"י זה לעיל גבי וסבתה בלחן.
 י"ל דס"א מלי' דלמא אף חסיות כקע אסור לכל כחיב כהדיא שד' וכרם: ד והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושם שנים
 תזמור כדכח. י"ל דלמ"ה ס"א דתזמור ל' כיעה הוא כל' שלל ופע זמירות. להיות כרם לכל הכא כחיב וכדכח לא תזמור דכחיב
 כדכח כיעה ש"מ שהוא כרם נעוה ככר ואל"כ מאי לא תזמור חלל ע"כ פ"י ל' כדכחיות הוא: והא דלא פ"י כדכחיותו. י"ל שף

רש"י

(ב) שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר ב שבת בראשית:
 ד יהיה לארץ. לשדוה ג ולכרמים: לא תזמור. שולחין
 ד ומורותיה ותרומותיה לא תכסהה לו ודומה לו (ישעיה לג)
 קלום כסוים (תהלים פ) שרופה בלא כסויה: (ה) את
 ספיה קצירך. אפילו לא זרעתה והיא נחה מן הזרע
 שנפל בה בעת הקציר היא קרוי ספיה: לא תקצור. להיות

עניני שמחה ויוכל

היוכל, שסחיה השמחה שש שנים לעבוד את האדמה, ובעשה
 השביעית שבת בשבילן להעיר ולרננה שמי שגמלו שבעים שנה
 והשמיים שנה אחרי. חילוקיהם הוא איש זרעו ויש להלן, ולכן יזכר

ליקוטים

הוי"ק נעם וואהלען אין דעם שטייגלע מיט דעם נאקטין מיט
 דעם שטייגלע פֿעלד לאנגען נאחרין און ביי אויסוועלן גיגארין
 ווערין קונדער און אייניקלאך און דער הוי"ק נעם שוין גיט
 ווין אויף דער וועלט וועלן די קונדער אנגין די שטייגלע מיט
 דעם נאקטין מיט די שטייגלע פֿעלד האבן מיר געזעט פון
 אונזער פאטער דאס גיהדע גיט צום שררה, און מיר דארפן
 גאר גיט ארבעטן פאר דעם שררה, און וואס מיר האבן
 גיגען אונזער פאטער האט געארבעט פאר דעם שררה, געוים
 האט דער שררה אים גיגעהלט פאר די ארבעט, דאס צו פער-
 זארגן מיהם דער שררה אזוי גר לאסן נעגן גיגער ביידע
 אויף ווין ארבעט דריי נאך די דריי נאחר פאטער, דריי נוי,
 דער הוי"ק גיט אויף איין אנדער ארבעט, און דער הוי"ק פון
 געגען ארבעט קומט אויף דעם ארבעט דער שררה נאנט צום
 הוי"ק איין נאחר ואל גר די פֿעלד גאר גיט ווייגן און ואל ארבעט
 צייען פון ווין שטייגלע און דער שררה גיט אים אונזערע
 און קסין בייידע אזוי מוהם דער שררה אלע דריי נאחר, אויב
 די קונדער פון דעם הוי"ק נעלן אפמאל פֿעלדן ווייזער פאטער

חשם

שבת לה' שדך לא תזרע וגו'. דעם נעמען צוויי קצות לא תעשהו
 מען ואל גיט פארניגן די פֿעלדער פֿיגן ואל גיט פֿעלדען
 בייידער און פֿיגן ואל גיט איינשטייגלען די פֿעלדעס צווייגן פון
 די בייידער אין דעם נאחר וואס איז שמיטה:

מצות

(ד) [שכן] (לאו קלח) שלא לעבוד את האדמה שבעה שבועות
 שמי' וכשנתיבית ויו' שדך לא תזרע:
 (שם) [שכן] (לאו קלח) שלא לעבוד עבודה גם בזלילות שבעה
 השבועות שמיטה וכדכח לא תזמור:
 (חק לישראל ע"ט) ח"ג

חנמאל בן שלם דדך בא אליך לאמר קנה לך את-
שדי אשר בענתות כי לך משפט הנאלה לקנות:
יובא אלי חנמאל בן דדי בדבר יהוה אל-חצר
המטרה ויאמר אלי קנה-נא את-שדי אשר-בענתות
אשר בארץ בנימין כילך משפט הירשה ולך
הנאלה קנה-לך ואדע כי דבר-יהוה הוא: ויאקנה
את-השדה מאת חנמאל בן דדי אשר בענתות
ואשקנה-לו את-הכסף שבעה שקלים ועשרה
הכסף: ויאכתב בספר נאחתם ואעד עדים ואשקל
הכסף במאזנים: ויאקנה את-הספר המקנה
את-החרתים המצוה וחתקים ואת-הגללי:
וגעש סלעין דכסף: וכתבית בשמרא וכתמית ואת-הדית סהרין ותקלית בספא במאזנא: ויגסיבית
ית שטרא דביעית ית דכתיב בעיין וחתים פהלכתא ובדחא וית שטרא פתיחא:

פ'מיר: ב הא חנמאל בר
שלום אח אבד אחי ליתק
למיר ובין דך ית מקלי
דבענתות ארי לך חניא
אחסנתא למזבן: ב ואתא
לתי חנמאל בר אחבי
כפתקא דוי לדרת בית
אסירא ואמר לי ובין פען
ית מקלי דבענתות דכארע
שכמא דכנימין ארי לך חניא
ורתא וך אחסנתא ובין לך
וידעית ארי פתקא דוי הוא:
ד ויבנית ית מקלא מן חנמאל
בר אחבי דבענתות ותקלית
ליה ית פספא שבעא מנין
וגעש סלעין דכסף: וכתבית בשמרא וכתמית ואת-הדית סהרין ותקלית בספא במאזנא: ויגסיבית
ית שטרא דביעית ית דכתיב בעיין וחתים פהלכתא ובדחא וית שטרא פתיחא:

רש"י

מצודת דוד

(ב) בא אליך. ע"פ הדבור: (ו) ספר המקנה. שטר
המכירה: ואת-החרתים. עם החתימות: ואת הגליל.
סמוכות כ"ד ע"פ עדיו וכתבו וחתמו הדיינים אשרתי
דדיי קיום השטרות לעשות הדבר גלוי:

(ב) דודך. הוזה הוא על שטום: בא אליך. הולך לבוא אליך: כי
לך משפט הנאלה לקנות. על כי אתה קרוב אלי המשפט הוא
שנאלה שדי שיהא בך חסדי ונקמות וחסד חסד כי בן חסדי משפט
כע"ש בעצמו ויאמר לגליל חלקם השדה וגו' אם תנאל גליל (רות
ד): כדכר ה'. כאשר אמר לי ה'. משפט הירשה. כ"ל הוהיל
וחיל לי קרוב ממך וחסד רחמי לבשת חסד לכן גליל חסד לל
כח ליד חסדים וקנס חסד: וחסד. כ"ל השכלתי בדעתי אשר
דבר ה' הוא לקנותה נאמק ולכן הוהיל לי הדבר: (ד) ואשקל. כ"ל
כ"ל נכנסה מניס. כן כ"ל: ועשרה הכסף. כן כ"ל: ויאכתב בספר.
סומו וכן וחתמי קנס (ישעיה מו): ואתחית. לוימי לבצל השדה
דבר ולפניס. שקלתי הכסף בעמלי משקל: (ו) ספר המקנה. שטר
צבל השדה. המאוס והחוקים. כ"ל הכסף כפי המלוא והחוקים שבו
הסעכרים נכסה בגלוי ונפרסום ולא היה מי מעלער על המכירה
דעם פירוש עברי מיישש נעמיס מנין ביא דבר הפסורה פון דער וואך:

כתובים משלי כח

להמשיך מוסר ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאחדונה נשמה דיסור א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יף דף וף חיה יחידה דיסור יתף חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשה:

א חכם בעיניו איש עשיר ודל מבין יחקרנו: ב בעלין צדיקים א נכרא עמיקא חכים הוא

רש"י

מצודת דוד

(א) חכם. הפעור מחזיק עצמו לחכם אבל לא כן הוא כי אף
הול אס הוא מנין יחקר בדביו הסתמם ויחל ממנו כי אף
הטעם פסח אל חכמים: (ב) בעלין. בעת ישמחו הצדיקים על
כי גדלה הלהתם וכל דבר נעשה על פיהם אז רכס תפארת המקום כי לא ישמע בה יול נוגס ומעסקות אבל בעת יקומין
פירוש ע"מ

(א) חכם בעיניו איש עשיר דער בייקער מאנן איו נאר
א קלוגר אין זיינע אויגן. ווען ער פאלקס גיט קיין
מענטשן. ידל מנין יחקר אקער דער וואס פאר-
שטייט אז אין דער איו ער א ארעמליגן. ער
פארשטייט זיא גיט. איו דער וואס פארשטייט
דיא וואך וועט איהם שוין אויפגעלערין. וועלן
פרעכער מענטשן אויף. עדות זאגן אז ער איז
א קלוגער ווארום זיי וועלן קיינמאל זעהן פון

זיין

בעינו ומספיקא סובלנא
 בשר ריה : ב פד יחדון
 צדיקא סגינא שבוהא
 ובקומא רשעני מבצי בר
 נשא : ג דמבסי חובי לא
 נצלה דומדי חמאי ושבקי
 גרם. עלוי אלקא : ד טוהוי דבר נשא דמכלים לביה תרינא ומן דמקשי לביה נפיל בבישמא :
 ה ארבי נהים ודבא מצרים על רשעא דמשחלים על עמא מספיקא : ו שלימא חסיר הנינא סגנען
 עושקוי ואנא דסני מולמא נגדון ומוי :

מצודות דוד

כשפים למשול בה אז יחושפ הסדס כי רשעים הכס יחפסום
 לעסוק הונס : (ג) זכסה. המכסה פשעיו נוצר לא עשיתו מלומס
 רע : ואורה וטוב : הכורה שפסע ופוצז אוחו ולא יפסע עוד ירוס
 מה' ומצור פשעיו : (ד) מפחד חסד. מהדבר המפחד ושמר
 ממנו : ומקספ. המחזק לבנו ולא יחס מדבר המפחד ולא נשפר
 ממנו הכס הוא יפול כהרסם הסוד : (ה) ארי. כמו בלנת הארי
 והדוב מפחד חס הכדיות כן מפחד ממבלת הרשע על עמ דל
 חסיד מפחד חס הכדיות כן מפחד ממבלת הרשע על עמ דל
 לא יבין חס זה :

רש"י

(ב) בעלון צדיקים. בשמחתם. ובקום רשעים.
 כשהן קמים : יחופש אדם. יתחפש ככל מיני עלילות :
 (ג) ומורה. פשעיו וטובים מלפניהם : (ד) מפחד תמיד.
 דלוג מעונש ומתרחק מעבירות : (ה) נורה ושוקק.
 שניהם לשון נאקה : (ו) רוב מעשקות. ומרבה לעשות :

וויא : (ג) מכסה פשעיו לא יצליח דער וואס פאר דעקט
 זיינע זיך און איז ארשע שטילערהיים וועט ער
 גיט גליקען, מען מוז איהם דערקענען וואס ער
 איז, און אויב אפילו ער וועט שוין גיט זיך געזען
 וועט מען איהם אויך גיט גליקען. ויפדח ויפדח
 ירחם אפער דער מענטש וואס האט געזיגנדיגט
 זיך דעם אפאט אז ער האט יא געזיגנדיגט, נאר
 ער קעט אז מען זאל איהם מוחל זיין ביא
 גאט ביא ביא לויט, דער ווערט געלויבט ביא
 גאט און אויך ביא לויט : (ד) אשוי אדם פחד חסיד
 וואהל איז דעם מענטש וואס שרעקט שטענדיג,
 און פארעכניגט איידער ער טוהט אויב עס איז
 גיט קיין נארעשקייט אדער א זינד, ופאשע לבו יפול
 גרעה אפער דער וואס מאכט הארט זיין הארץ
 און האט פאר קיין נאך קיין מורא, און קוקט

ברטנורא

משנה כלאים פ"ח

עיקר תוי"ט

כלאי הכרם אסורין מלזרע. אבל אינו לוקה משום כלאי הכרם עד שזרע שני מיני זרע שכן כלאים זכ"ז
 ויזרעם זכרם (ה) דהכי משמע קרא לא תזרע כרמך כלאים לא תזרע ז' מיני זרעים שכן כלאים כרמך כרמך

ואם זרעו זכרם לוקה שתי
 משום כלאי זרעים וכלאי
 כלאי דברם אסורין מלזרע ומלקיים. ואסורין
 בהנא. כלאי זרעים אסורין מלזרע ומלקיים.
 ומותרין באכילה. וכ"ש בהנאה. כלאי בנדים
 מותרין בכל דבר. ואינן אסורין אלא ללבוש. וזוהי
 בהנאה. דכתיב פן תקדש

תוקד חס מלמד שכן טעמים שרפה ואסורים בהנאה (ב) : אלא ללבוש. וה"ה להעלות עליה דכתיב לא

וכל שכן בהנאה בלאים פון זרעים צוויי מינים הברואה
 קאר מען גיט זייען, און אפילו עס איז גענויט
 גענויט דורך איין אנדערין קאר מען זיי גיט
 האלטן אין פערל נאר מען מוז איין מין אויס
 רייסיין, און עסין מען מען זיי, און הנאה האבין
 פון זיי מען מען גענויט : בלאי מינים מתקדשין בכל דבר

(ה) כלומר עם הסתלק זרעם
 בשפלות יד' בדעביל
 ספ"ק : (ז) ל"ז דסברה
 הוא לזון דלכספה קיימא בינו
 כדי בלא יחסר ממנו :
 לגדל

פרק ה א כלאי הכרם אסורין מלזרע ואסורין בהנאה אין
 אטוין הארטיין קאר מען גיט זייען חבוהא
 און אפילו דיא תבואה איז גענויט גענויט דורך
 איין אנדערין קאר מען גיט האלטן אין וויין
 הארטין נאר מען מוז זיי גרייסיין און מען קאר
 זיי גיט עסין און מען קאר גיט הנאה האבין פון
 זיי, בלאי רשעים אסורים מלזרע ומלקיים ומתקדשין באכילה

יעלה ע"ך: אלא להרביע. להכניס כמכחול בשפופרת
כל מותר להכניס לדיר ולהעמיד זה אצל זה שני
מינים זכר ממין זה ונקבה ממין אחר: כלאי בהמה
אסורין וע"י. כגון הגוללים מן הסוס שחבין חמור עם
הגוללים מן החמור שחבין
סוס. ומתני' אח"כ כמ"ד
ה"ן חוששין לזרע האב
דלמ"ד מששין כל מיני
פרדות א' הן (ג) ומותרין
זכ"י. וזכירות רנה להוכיח
שאסור לזכור על פרדה
מק"י ומה אם נגדים שאתה
מותר ללבוש זה ע"ג זה אתה

אסור בתערובתן בהמה שאתה אסיר להנתיב וע"י
לא כ"ש שאתה אסור בתערובתם ומקש' והכחיב
יורכבו איש על פרדו ויטפו אל' בני דב' כשהרגו
חמורן ומשנין אין ללדמן מן המלכות (ד) וחו מקש'
והכחיב והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי
לח' לרצון קשי' קמחי דקמן שרובין לפניהם על פרדות וז"ל
ב' פרדות דשטף א' מהן נולדה מחמור ואביה סוס והאחרת
וכו'. אע"י דלא תחרסו בשור וחמור אמר רחמנא ילפי' שור
ולהרהיב. למשך את שדרכו למשך ולהנהיג את שדרכו
(ו) ומיהו בין בגמל בין בחמור חייב בין מושך בין מנהיג: (ג)
כחלו מנהיגין: ר"מ פומר. היושב בקרון דלאו מידי קעביר.

ואינן אסירין אלא לזכור פלגא פון קליידער, אזער
האמ אקלייד פון וואל מיט פלאקס צו ואקען
גינעקט אדער צו ואקען ענטיג גענווארין איז
מוסר צו אלץ, נאר צו אן קליידער ויך מיט פלגא
איז אסור, פלגא בהמה מיטריס לגל ולקטס, ואינן אסירין
אלא לזכיר פלגא פון בהמות דהיינו איין מין
בהמה האמ געהאט קינדער פון איין אנדער מין
מעג מען זיי האלמין זיי נאלין גרויס ווערין אונ
מען מעג האבן האבין פון זיי עם איין נאר אסור
צו ואקען צו פאקען איין מין מיט דעם אנדערין
מין זיי נאלין האבין קינדער פלגא בהמה אסירין הי
בה פלגא פון אבהמה, דהיינו די בהמה וואס די
מוסר איז אפערד אונ דר פאמיר וויינער איז א איינזל
קאר מען איהם גיט צו ואקען פארין מיט אזוי
אבהמה וואס דיא מוסר איז א איינזל אונ ויין
פאקער איז אפערד: די בהמה עם בהמה דהיינו ער
האמ איינגעשפאנט אין וואגין צוויי מינים בהמות
ואקסן מיט אאינזל ויחיה עם חיה ער האמ איינ-
געשפאנט אין אנוואגין צוויי מינים חיות בהמה עם
חיה אדער ער האמ איינגעשפאנט אין אנוואגין
אבהמה אונ דיא בהמה אלזין האמ אויך געקאנט
ציהען דעם וואגין אונ ער האמ צו געשפאנט
אסירין אויך ויחיה עם בהמה אדער פאקערט איז
געווען ער האמ פריער איינגעשפאנט אסירין אונ
דיא חיה אלזין האמ אויך געקענט ציהען דעם
וואגין אונ ער האמ צו געשפאנט די בהמה ספאח
עם ספאח אדער ער האמ איינגעשפאנט אין אנוואגין
צוויי מינים בהמות וואס ביידע בהמות קאר מען

[6] לגל ולקיים. כל' לגלן ולקיימן לתלמו מיהם מסכ אבל
כגלל לחור סוס משמע דמורה כנידון סוכרס לו ואל סוכרס
בסס. ואי חלל לקיים ס"ל נאחר שגדלו פ"י עיניו אל
גדלס סוס דומיל דזריפת כללס וילאסר סוכרס לריי
מכויסו. מו"ט: (ג) שפססס יס ב' לדיס: (ר) שפס
מוקטין עמלס לזכר סוכס.
פ"י שמועסין אין ג' עסק
אלל כסורס אלל אלל כסולס
ר"י: (ס) וסעמל ספס
דק"ו עמיקלס פרידס דלף
כללס כהכס דוקלס מדיי, כפיס
ואי מונס דף על ב' כספוס
שפס ב' מינס מוסר לישב עליו.
סל"ש סוף גרס. ולפ"י מ"ש
כפיס שלל לסכסס ר"ל פ"י
סכססס ר"ל. מו"ט: (ו) כסוף
ס"ס דצ"ק ושס ספס דעמלס

עם טעמא וססורס עם ססורס אין אסוריה אלל מדרבנן:
(ז) וה"ס עפסל למצור כסס ססססס או סכסן וכסוס
לו ולהכניס עפסססס ססססס ויכנס ס' עיני סמלס ס' מדיי
ר"ל לסכר מינסס וילאסס על ל"ס דרך סיס' קו למריסס וולאסס:
עם טעמא וססורס עס ססורס ימי בראשית הו"א ומיהו חו"א
(ה) אלל סמוריסס שלל להכניס יחד
בהמה עם בהמה ויחיה עס חיה
לכל בהמה חיה ועוף (ו) ולמשך
והמור מורחיה בהנהגה
והיושב בקרון חייב. הו"א ואלו מחמתיה חשיב
והיושב בקרון דלאו מידי קעביר. ואין הלכה כר"מ: והשלישית שהיא קשורה לרצועות.

גייט עקין וסחורה עם סחורה אדער ער האמ איינ-
געשפאנט צוויי מינים בהמות וואס ביידע מעג
קען עסין ספאח עם ספאח אדער ער האמ איינ-
געשפאנט אבהמה וסס מען קאר זיא גיט עסין,
נאכדעם אבהמה ער צו געשפאנט אבהמה וואס מען
קעג זיא עסין וסחורה עם ספאח אדער פריער האמ
ער איינגעשפאנט אבהמה וואס מען קעג זיא
עסין נאכדעם האמ ער צו געשפאנט אבהמה וסס
מען קאר זיא גיט עסין אסירין לחי' ולקש' ויחיה
דיא צוויי מינים בהמות אדער דיא צוויי
מינים חיות קארין גיט אקערין צוא ואקען אונ
קארין גיט ציהען אנוואגין אדער איין אנדער מושא
צו ואקען אונ מען קאר זיא גיט צו ואקען ביגדן
אונ פריער דיא צוויי מינים צו ואקען: ג' ספססי
ספסס אס תאריכסס ווען איינער האמ צו ואקען
געבונדן צוויי מינים בהמות אדער צוויי מינים
חיות אונ האמ זיי געפריסן, שללאנט מען איהם
פערציג סלקות ויחיש גידן ספסס אס תאריכסס אונ
דער וואס ויץט אין וואגין וואס אין איהם איז איין
געשפאנט צוויי מינים בהמות אדער צוויי מינים
חיות קוקט איהם אויך פערציג סלקות, ווארום
די סלקות האלמין אז ויך דעם וואס ער ויץט
אין וואגין גייען דיא בהמות אפילו ער סרייבט
זיי גיט ר"ס פס"ר קאר וואגט דר וסס ויץט אין וואגין
איז פסור פון סלקות ווייל ער מוהט נאר גיט די
בהמות וואס ווען געשפאנט אין וואגין גייען גיט
דריק אים ויחישלית שהיא קשורה לרצועות אסירין אונ
אויב צוויי פערד ווען איין געשפאנט אין וואגין
אונ ער האמ צו געבונדן איין איינזל אויך אפילו

צוואה במקומו הואיל והוא מפני שלא ברוך עד שלא התפלל חזר ומתפלל במקום שדור. למה עומר בתפלה ומצא צוואה כגדו ואם יבוא לחלץ להם כדי שיוצגנה לאחוריו. אבות יחלץ נא לאו ויפלטנו לדרדון. ואם אינו יכול יפסקי. גדולי ההכמים לא היו מתפללין בבית שיש בו שבר לבית שיש בו מזריים בעת עשייתו מפני שיהיו רע אצלם שהמקום שדור.

[illegible]

ואל שמו: על לבבתי כ"ל ללבוש חלוקתי כלנו וכו' לכל ללבוש
 דם שלום ברוך לבנוש חם ברוך. לכן ירו' פנו לו ללבוש י' חם
 אנו פון אשל'עכטין רים אנו פון אמת אנו פון זעקן
 אגודה, צו קריאת שמע לייענען. אזוי דארף מען
 יור' רערטייגערען צום דאוונען: (א) מהפלה ופלא
 צואה מנקטו אז ער האט שוין אפגעדאווינקט און ער
 האט געפונען צואה אויף דעם ארץ האיל וחסד ספני
 שלא ברק ער שלא מהפלה ווייל ער האט געזינדעט
 פאר וואס ער האט נישט געזוכט אויב דער אידעם
 רייזן איידער ער האט אנגעהויבן דאוונען חסד
 ומהפלה ב'סם סתור דריבער מוז ער נאך אפאדל
 דאוונען אויף אריינעם ארץ היה עומד ב'ספה ער איז
 געשטאנען און געדאווינקט ופלא צואה ב'נדר און ער
 האט געפונען גענין איהם ליגט צואה אס יכול להפד
 גענין כדי שיהקנה לאחרי ארבע אבות אויב ער קען גיין
 פארום ווייפער אז די צואה זאל בלייבן און איינער
 איהם פיר אילין ווייט פון איהם יסד וואס ער גיין
 זאם לא אויב ער קען נישט גיין אריינעם ווייפער
 יסקנה לנדר זאל ער גיין פון ארץ אז די צואה זאל
 אויסקומען ביי דער זייט וואס איז יכול אנו אויב ער
 קען נישט אונזק גיין פון ארץ יסד זאל ער אויפערין
 דאוונען גדלי החסדים לא היה בתפילין בבית שיש בו שער
 ולא בבית שיש בו פתחים בבית עשירי ספני שיהיה דף על
 פ' שהבסם סתור דאנ גרויסע חסדים פלעגן נישט
 דאוונען אין אזוי אשטוב וואס אינגווייניג איז און
 פארשיפעלטע ביר, און נישט אין דאן שמוב וואס
 אינגווייניג איז אשטוב פון פישלאך פארשיפעלטע
 ווייל דאס האט אשקעכטין רים, אפילו דער ארץ
 איז גיווען ריין פון דעסטונענין האבן ווייז אין די
 שמוב נישט געדאווינקט, וועגן דעם שלעכטין רים

דורך ארויסגענומען פון דיין מוסקערס בויד צאנז און
 יתן לך זה לבר נאכדעם האט ער דיר געגעבן צאנז
 צום ריידן ובל לבין אונ אהארץ צום פארשטין
 אונס לשמוע דבר פי הסודות והספקות כספס והנחיות
 נבחר אונ אויערן צו הערן די ריר פון ויין מיל
 פון די מיל פון גאט, וואס די ריר וענען ריין
 אונ קלאר וויא וילכער אונ געלייכערט וויא נאלד
 הוא המליך על פי הארץ ער פארט דרך אויף דער
 וועלט וואס הערן משה לכל ער גיט ארויסגענומען
 אלע וואס אויף דער וועלט הוא מסית ובהנה כל ער
 סיים אונ מאכט לעבערנדיג אלע אשר ביד נפש כל חי
 ויהי אין ויין האנט וענען דיא נשמות פון אלע
 לעבערדיגע הוא המכיר לכל הער ער גיט דיר ויין
 אויסגעצאקט פרויט מה אימנ וואס ואל איין וואגין
 כי אין מה וסלה לבר דיא מיל קען גיט אויף פיל
 ארויס ריידן וואגין וסלה לשמוע דער אויער קען
 גיט אויף פיל הערן כי לי היתה תהלה דיר אויב פון
 גיט אויף קען ואל שווייגן, מען ואל אויף אים נאר
 קיין אויב וואגין ואל לאידר מען עס איז נישט קיין
 גנדה ווי לאנג ווינע ער ער וועלן ויין לא ויסט שנות
 ווינע ווארדן וועלן ויך גיט אויסלאזן וואס מלכי
 המלכים ער איז דער מלך איבער אלע מלכים הקדושים
 ער איז דער הייליגער ברך הוא ברך שמי ויהי ויהי
 געלייבט איז ער געלייבט איז ויין נאכן געלייבט
 ואל ויין ויין דערמאנט וואס שפדא שמים ווארן תמים
 ובל אשר עס ער האט בשאפן דיא הייכל ער דיאירט
 ער דיר עס, ער האט וואס איז וויאל און
 הוא הן את הכל ער שפייט אלע פי ענין פירות על סוף
 היום וואס אהר לית אלש בדרכיו ובפיר מלכו הן סוף הן

דער בן אדם לית לאיש דבריו ודבר מלפיו הן טוב הן רע
ווארום וויינע ארונים זענען האפן אויף אלע וועגן פון די מענטשן צו געבן יעדער מענטש ווי וויינע
וועגן און וויא די פרוכט פון וויינע מעשים סייא גוט סיי שלעכט ויהי רוח חסדו לפני שני דברים נאם
גוט פאר דעם מענטש צוויי וועגען דוד המלך ויהי ער וואס פירט איהם צום לעבן און אוועק
וואס פירט איהם צום טויט וואס ער וואס פירט איהם צום לעבן און אוועק וואס פירט איהם צום טויט
די וועג וואס פירט צום לעבן וויינע און וואס פירט צום טויט וואס פירט איהם צום לעבן און אוועק
ס'דערפאלקען אונזערע פארום מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט
האבן דאס נאר גוט גיטאן אויף אונזערע הערצער די אס מלאות פאקט דעם מיר זענען נאר געלאפן
דערפאלקען אונזערע פארום מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט וועגן פארן מיט
לאנג ער האט זיין אויף דער וועג מיט זיין וועג ער האט זיין אויף דער וועג מיט זיין וועג
ער זיין אויף דער וועג מיט זיין וועג ער האט זיין אויף דער וועג מיט זיין וועג
רוח לכלוא את הרוח ווארום דער מענטש קען גוט געוועלדיקען אויף זיין נשמה ער האט זיין האלטן

שבע שנים שבע שבע פעמים והיו לה
 ימי שבע שבת השנים תשע
 וארבעים שנה: והעברת שופר
 תרועה בחדש השבעי בעשור
 לחדש ביום הכפרים תעבירו
 שופר בכל ארצכם: וקדשתם

שבע שנים שבע שבע
 ויהיו לה ימי שבע
 שמיני דשני ארבעין
 ותשע שנים: והעבר
 שופר יבא בירח
 שביעיה בעשרה
 ביוםא דכפורא תעברון
 שופרא בכל ארעכון:
 יוקדשו ית שנת חמישין

ה'א שבע שנים: עקדה שבע נט:
 והעברה: שנה לו ר"ה כז:
 תרועה: שופר הוסיף: תשע שנים:
 כדשם השמיני: שם לג: ביום הכפירה: שנת קל: ר"ה תל לב תרכין כח: וקדשתם את: ר"ה ח כד נדשים כל סנהדרין:

בשל המורים
 (ט) בחדש השנתי: חסר יו"ד כלומר ששבע בשנות: תעבירו
 שופר בכל: ר"ת שבת. לומר דוקא תקיעת יובל שסוף כ"ד דוחה
 שפתי חכמים

דשני והוכחו. הוא מדכחיב שבע שנים שבע פעמים דשמש
 דקל' אשנים ולא אשכחות סטט דומיל' דשבע שבתות תמימות
 תהיינה שט"א שבע שבועות שלמים: ע' פו' ודרוש בקרא הכי ויהי
 לך מ"ט שנים לא והפכרת שופר וגו' ותקדש יובל: פ' ו'א"י וי
 לך מ"ט כ"ל להודיע מנין: ותי' סוף' דשנה ה' כ' הוא בשנה
 עוקמות: ונ"ל לפי ששנת היובל עולה לכלל ולכלל כלי' שסוף שנת
 היובל וכו' מהחליטן לספור בשמשה אחר היובל: ח"ב סיני' אומר
 גם שנה השמשה עולה לכלל ולכלל וא"כ לא יהיה חשבון שנים
 רק מ"ג לך פרש' מ"ט: ומי'ל דכחיב שבע שבתות ששנים
 ואח"כ כחיב והפכרת שופר וגו' בעבור ר"ה שיהיה י' וימים יתרים: לכן פו'
 אומר מ"ט שנים כלים ביה"כ וא"כ יבא ר"ה י' וימים יתרים: לכן פו'
 רש' מ"ט: צ' לא העברה ביד: ק' כלומר ולא בעשור לחדש שבו

הוא אומר כל ששנה וששנה בזמנה (ת"כ): והיו לך ימי
 שבע וגו'. מנין לך ששנה ששנה ששנה ששנה ששנה ששנה
 יובל לסוף מ"ט שנה וששנה של מקרא יעלה לך חשבון שנת
 השממות פ' למספר מ"ט: (ט) והעברת. לשון (שמות לו)
 ויעבירו קול בשמחה לשון צ' הכרזה: ביום הכפורים.
 (ת"כ) מתמשה שנהאמר ביה"כ חייני וידע שהוא בעשור לחדש
 א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור
 לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת
 בכל ארצכם אלא כנ"ל: כלכד: (י) וקדשתם. (ת"כ)
 בכניסתה מקדשין אותה כנ"ל ק' אומרים מקדשת השנה:

משלי חכמים

אריקער קענשטן האט גינאדעלס מאכטן אהאנדיל, גר האט
 אבער נישט געוואסט וויא אזוי מען האנדילט. האט גר יוה
 בקענט מיט איין אלטן חתך וואס גר האט אפמאדל געגרייכט
 נאר היינט איז גר אקענס גינאדעל. דער רייכער האט גינאדעל
 צום אלטן איך גיב דיר געלט ווי פיל דו דארפט צום האנדיל
 דער אלטער האט געזאגט אקראם און האט געקויפט חתירה
 און מען האט געפונען אגרייטן האנדיל. ווייניג שכיחות איז
 גינאדעל ווייניג עקליכע פראצענט פון פארקויפונג נאר דער
 נאמען איז גינאדעל דער אלטער איז אשוקא מיט דעם גביר אין
 האנדיל, אפמאדל איז געזאגט דעם אלטן ווייב אין נאם,
 האט וואס גיט דאס ווייב'ס נאם ווייב האט וואס גינאדעל ווי דעם
 גביר'ס ווייב גיט בייך געקליידט מיט צירונג איז ווי געקויפט
 אהיים און האט גינאדעל צום מאן נאל איר אויך מאכטן אלע
 קליידר ווי דעם גביר'ס ווייב גיט און נאל איר קויפטן אונזלעכע
 צירונג, נאנט דער מאן איז ווי קוקסט אונזלעכע צוא פערלאנגט צוא
 אלטען נאג דעם גביר גר נאל דיר ארויס געבן פון שותפות עקליכע
 הענדלערס רובל וועל איך מיר אלץ קויפט און מאכט.
 דער אלטער היינט אן צו לאזן פון איר האב איך דען אריין געלייגט
 ארויס געבן צירונג, איך האב נאר עקליכע רובל אונאך פאר מיין
 ארבעט וואס איך בין אגאנצט נאך אין קראם. דאס ווייב
 האט גינאדעל עס איז ליבער וואס דו וואקסט די בייס וואס אשוקא
 נאר דו ווילסט מיר נישט קויפטן ווייל דו האסט מיר פייגט.

פירוש למדרת אלהים

ויבען מאחל ויבען נאחר והיו לה ימי וועט ויין צו
 דיר די טעג פון ויבען שמימות יארין תשע בייין און
 פערציג נאחר און דאס פופציגסטע נאחר ווערט
 גערופין יובל: (ט) והעברת און דאס וואלט אים
 רופין אבער אים שרייבן אין דעם פופציגסטען
 נאחר שופר מיט אשופר תרועה אשאלונג בחדש
 השביעי אין דעם ויבען מען חודש דאס אין השלישי
 בעשור חודש אין דעם עקנטיין טאג אין חודש בייס
 תפריים אום יום כפור תעבירו וואס אין חודש בייס
 רופין און בלאזן מיט אשופר בכל ארצכם אין אלע
 איינעקע לענדער: (י) וקדשתם און איהר ואלט

השם
 וקדשתם את שנת חמישין
 און ויבען דיינים האבין געבראכט ציילן די יארדיין
 פון ששקה און פון יובל אזוי ווי מיר ציילן ספירה:
 והעברת שופר תרועה וגו'. ודאס איז אמצות עשהו יום כפור
 פון יובל נאל מען בלאזן שופר וואס די איינערקע אלע
 דיינים וואס שפייט אין די פרשהו.
 וקדשתם את שנת חמישין וגו' ודאס איז אמצות עשהו מען
 נאל הייליגען דעם פופציגסטן יארה וואס אלע דיינים
 ווי אין ששקה:

מזות
 (ח) [של] (שש קנט) לחיט הכ"ד גדול של סנהדרין להיות
 מזוים שנה שנה ומהחמישים שנה ושבוע שנים של שנים עד
 שנת היובל כמו שאלו מניין ימי ספירת העומר שנה' וספירת לך
 שבע שבתות שנים שבע שנים שבע שנים:
 (ט) [שנה] (שש קל) לתקוע בשופר צי' בחסדי שנת החמישים
 כספורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו':
 (י) [של] (שש קל) לקדש שנה החמישים כליוסל שבתות
 ספירות והפסק מה שהלויים כמו בשנת השמיטה ששנה
 וקדשתם את שנת החמישים שנה:

[6] מניח. ולי משלו כדמשמע לר"ד לזכות פ"י אהר כדקנין פ"ג מ"ו: (א) וזכיות המצבס כיונו משמח דהסן וכלה: (ב) לישאל דמ' ומדקאמר לון מערבין פ"ט דקדמיני ללא נפיר: והפסס דכשעבר מייד לכך די והלכך לון מערבין כדי שלא לנכך דכס לבסוף ולכס' לא סמיכו חכמים לללס חין לחסוס פ"י עירוב ללא לדבר מליס. ויטין חיו"ט: (ג) הכי מפסרסס דנגס מוסס דק"ל יס דכירס בתחומין וכלולסס לפי ססן דרסבן: וכלולסס כ"ס פ"ג והלכך כססידוסיו עכס"ל כסכסל עססחכך חסרינן סוכרל למפסס חכל חס לל סידוסיוס מלס דכירס ל"כס כל לל ידס ל"כס עירוב דמססס מניס: (ד) ול"ס דמס"ל פ"ו לרסבן עמסס כדירל דקייב כסלס סעודוס ומכירס לספוסקוס דילוסס וססססס סג' כמירי מניססס ולסססססס דכסין מני סס' ח"ל

כלי אשמי: דמסוכס דמלכות דירסס אלהיס

כיצד משתתפין בתחומין. [6] מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל. או לבית המשתה. וכל (ירושלמי מ') שקבל עליו מבעוד יום מותר. משתחשך אסור. שאין מערבין משתחשך: (ב) כמה הוא שיעורו מוון שתי סעודות לכל א'. מוונן לחול ולא לשבת. דברי ר"מ. רבי יהודה אומר לשבת ולא לחול. וזה וזה מתכוונין להקל. רבי יוחנן בן ברוקא אומר [3] מכבר בפוגדיון מארבעין בכלל. ר"ש או

כיצד. לכל מי שילך לבית האבל וכו'. דמילי דמלוה ננהו (א) וקי"ל אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מלוה (ב) וכד מי שקיבל עליו מבע"י. לממוך על עירוב זה מותר. משחשכה אסור. וה"מ כשלא כדעיסוס. מבעוד יום אבל סודיעוסו מבעוד יום אפי' לל קבל עליו לסמוך על עירוב זה כדלמי אלא משחשכה מותר (ג): (ב) מוון ב' סעודות לכל אחרי. מתוך סקוסה סכיתוסו שס לנהיג סס מוון סעריך לו לסנת (ד): אלו ואלו מתכוונין להקל. ר"מ סכר כסנת חכיל ח"ס ספי מוסס דכסס כסלסל

ור' יהודה סכר כיון דכסנת חכיל שלס סעודות חיוס (ה) מרסס ללכול ככל סעודה וכו' סעודות סול חול חיו ספי מל' סעודות סל סנת: ככר כפוגדיון. ככר הלכות כפוגדיון כסמוכין ד' סלסין סמין כסלס ד' סלסין סן כ"ד קצין והסלס כ"ד סמין נמלל קל לכל מטה והסמס שני פוגדיוני הרי ככר נמכר כסוק כפוגדיון חול חיו ככר הלכות מן חסנוני כפוגדיון חול רובס קב ססס ססס לדברי ר' יוחנן בן ברוקא והלכס כמותו: רבי שמעון

מ"מ אכילת דגס דכר חיו כיונו חיוס ח"ל ח"ל לסמירי ללא להקל כדל' לקנין: (ס) ולס"ג דכסכר חיוני כי חכל כיוס סעודס סכרס חכל למכר סעודה סכרס כססס כסמי לרין שילסל ססליסיס עכס"ל ולס"כך ממעס ככל סעודוס. והכ"ס מ' לפי ססנת מנלל כסנו מתכסיל ומירי סמין ויעמיס סכילס: [3] עככר. אפי"ס עסרובי ממונין כיון

פרק א כיצד משתתפין בתחומין ווי אוזי מאכס קען אעירובי תחומין בשותפות מניה את תבנית איינער שפעלס אפאס וויין סוף צנוויא מויענד איילין אין מירח וייס ואופר אונ אנאגס הרי זה לכל בני עירי די פאס וויין זאל ויין פאר אלע מיינע שטאט מענטשין לכל מי שגלג לבית האבל ווער עס נועם וועלן גיין צו אבל או לבית המשתה אדער צו אסעודת מצוה אום שבת פיר מויענד איילין פון שטאט זאל האבין אהלל אין דיא פאס וויין צום עירוב וכל שגלג גליי כמבעוד יום ווער עס האט אויף זיך גענומען עקב שבת נוען. עס איז נאך גיווען טאג ער זאל זיך פאר לאזין אויף דעם עירוב מיט מעג ער גיין אום שבת דורך דעם עירוב פיר מויענד איילין פון שטאט משתחשך אסור אז ער האט אדער אויף זיך גענומען שבת ביי נאכט ער זאל זיך פאר לאזין אויף דעם עירוב ווייל ער האט עקב שבת ביא טאג ניט געוואקס פון דעם עירוב מאר ער ניט גיין אום שבת פיר מויענד איילין פון שטאט דורך דעם עירוב שאין מערבין משתחשך ווייל שבת ווי עס איז געווארן פינגסטער מואכס קען ניט עירובי תחומין: ב בשת הוא שיעור וויפיל איז דער שיעור זאל ויין עסקין אדער

קריקען צו אעירובי תחומין מוון שתי סעודות לכל אחד עס זאל ויין עסקין אויף צנוויא סעודות צו יעדער מענטש בוגדער מינו לחול וויא אמענטש עקס צנווי סעודות אום דער וואכין ולא לשבת ניט ווי ער עקס צנווי סעודות אום שבת ווארום שבת ווייל דאס עסקין איז גישמאק עקס אמענטש מער דברי רבי מאיר אוזיא זאגט רבי מאיר. רבי יהודה זאגט לשבת ווי פיר עס איז צנווי סעודות אויף שבת ולא לחול אונ גיט אום דער וואכין ווארום שבת ווייל ער דארף עסקין דריי סעודות. עקס ער צו יעדער סעודה ווייניג זענען די צנווי סעודות פון שבת ווייניגער ווי די צנווי סעודות פון דער וואכין וזה תפלינן תלמידי רבי מאיר און רבי יהודה מיינען גרינגער צו מאכין עס זאל גינג ויין קליינע צנווי סעודות נאר רבי מאיר האלט אז די סעודות פון דער וואכין זענען ווייניגער וויא די סעודות פון שבת און רבי יהודה האלט דיא סעודות פון שבת זענען ווייניגער ווי די סעודות פון דער וואכין. רבי יוחנן בן ברוקא זאגט סכר כפוגדיון דער ברויט וואס ווערט גיקופס פאר אפגידיון מארע פאין כסל נוען קען פארקויפט פיר סאך וויין פאר אמאלער (דער ברויט איז ברויט

פירוש ע"מ
ארויס געבין אדער ער פועלשט אין האנדל אום ער זאל מעהר פארדינען, דער קען שוין גיט ארויס ריין, דען קען מו איהם שערין אדער שעלסין:

דעלט מיט אמונה (עלילכקייט) איז ער פול מיט גרכות יעדערער לויבט איהם וואו תעשיר לא יקח אדער דער מענטש וואס איילט בייך צו ווערין ארבעט, ער ניט גוט אום ער זאל מעהר ארבייט

פירוש ע"מ
ארויס געבין אדער ער פועלשט אין האנדל אום ער זאל מעהר פארדינען, דער קען שוין גיט ארויס ריין, דען קען מו איהם שערין אדער שעלסין:

שלשה ככרות לקב וככר שלם של שמונה ביצים שלישית הקב ושתי ידותיה שהם חמשה ביצים ויותר הוא שתי סעודות: חציה לבית המנוגע. סתם מתני' היא וה"ק חצי ככר שלם ששיעורו בין לו למר ובין למר הוא

שיעור לשהיות בית המנוגע שהכנס לבית שיש בו נגע נרמח אע"פ שהוא סמא מיד אינו טעון כנסו בגדים עד שיסהה כדי אכילה ותני ככר זו הוא כדי אכילה ולר"ב בן

ברוקה דלמור ככר שלם הוא רובע קב שהם ששה ביצים נמלא חציה של' ביצי' והוא פרס דכבולי גמלא ולר"ג דלמור ככר שלם הוא של שלישית הקב שהם שמונה ביצים הוא חציה ד' ביצים והוא פרס דכבולי גמלא אכילה ולר"ג אף פ"ג דר"ש סבר דככר שלם יש שלם סעודות דהא שתי ידותיה קאמר ר"ש דהוי ב' סעודות ה"מ דשירוב דמתכונו בו להקל וא"ו שתי סעודות שלמות אבל בכל דלתי סביבא ל"ה דלתי סעודה פחותה מהכי ככר של שלישית הקב

דכענין שיסהה כדי אכילה חצי ככר זו שהם ד' ביצים: חצי חציה לפסול את הגריה. דהאכל לוכלין סמיחם כחלי פרס נפסל גופו מדרבנן מלאכול בתרומה וחצי פרס הוא ביצה ומחלה לר' יוחנן בן ברוקא וב' חציה לר"ש: (ג) מרפסת: מקום גבוה בהלך הבית והרכה פתחי עליות פתוחין לה (ו) וכולם יוצאין בסולם אחד למלך וממנו לר"ס וזע"פ אין לו אסורין והאין למרפסת גבוה י' ובכלל שיעורו בני מרפסת לעלמן דמרפסת דחייא רגל המותרת במקומה ואינה אסרת: ששכחו ולא ערבו. אלו עם אלו אבל עירבו אלו לעלמן ואלו לעלמן: כל שבבבד עשרה. אם יש בהלך תל או עמוד גבוה סמוך למרפסת ואין מרפסת גבוה מן העמוד לנבי המרפסת רשות מרפסת שולטת וזאת ומתחמשת הן בו ולא היה: פחות מוכאן לחצר. חף להלך קאמר (י) שתי הרשות שולטות במרפסת וההלך ואם זה עירבו זה עם זה שנין אסורין בו: חוליות הבור. שפת הבור של מעלה אם גבוה י' מן ההלך רשות מרפסת שולטת בו והוא שיהיה הבור מלא עד שפתו העליונה מדברים שאסור לעלמן בשבת (ח) דהשתא

ווי זקנקם איינער דאס איז די צוויי סעודות וואס מען לייגט צו אערויב' תחומין, רבי שמעון ואמאי שני ידות לכר צוויי מייל פון דעם גרויסן שישל' לקב וואס מען מאכט דריי גרויס פון אקב, דאס הייבט דער גרויס וואס איז אדרייט פון אקב דאס איז אקב איינער צוויי דרייטל פון דעם גרויס נאכאם איז פינף איינער מיט, עפעס מער דאס איז די צוויי סעודות פון עירובי תחומין חצי אהעלפט פון רבי יוחנן' גרויס און אהעלפט פון רבי שמעון' גרויס לבית המנוגע דער דאס איז און איינער איז אריין געגאנגען אין אשמוב וואס האט אנגע און האט דאך געזאגט אזוי לאנג ווי מען קען געין אסענדע זענען סמא ויינע קליידער, נאך רבי יוחנן איז די סעודה אשטיקול גרויס גרויס ווי דריי איינער, און נאך רבי שמעון איז די סעודה אשטיקול גרויס גרויס ווי פיר איינער חצי חצי און אהעלפט פון דעם האלבין גרויס לפסול את התורה צו פסול מאכין ויין גוף, אז איינער עסט געין וואס איז סמא ווערט זיין גוף פסול צו עסן תרומה, נאך רבי יוחנן דארף דיא סמא עסן ויין שמעון דארף דאס סמא עסן ויין גרויס ווי צוויי איינער: ג' נשי חצי דיא מענטשין וואס וואנען אונקטין אין הויף וואנשי מרפסת און דיא מענטשין וואס וואנען אויף דעם גאנצן

דקדקתי מיהא את הכותים וסיים דפט ו"ל דלית דפט שהא האב לא הליכו שיעור כ"כ קמ"ל ושיעור ש"ד ר"י גמ' בס' ד"מ: (י) ודבר הכנסה דבדור כל גבולו כו' שלם הוא המרפסת גבוה י' מן העמוד ופסול דא' מל' פסול ור' ש"ל בטענות הספחות למרפסת אין גבוהים י' וסוי שכיחא דלאותו גובה

שתי ידות לכבר מג' לקב. חציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול את הגריה: (ג) אנשי חצר ואנשי מרפסת [ג] ששכחו ולא עירבו. כל שנבבד ו' מפחים למרפסת פחות מוכאן [ד] חוליות הבור והסלע שהן גבוהים י' מפחים למרפסת.

בין המרפסת עלמא מוקפת דכנין ודקין בס. ופי' הכ' מולס יותק ט"פ שיתם גמלי' [ג] דשכחו. מה' שמעט שטקין דשירוב שערבו כ"ל בס' ע' אלא ששכחו לערב בית. ועת' ט"ס: [ד] לחצר. וס' אם המרפסת גבוה י' מן העמוד דהשתא נמי לא יחיה חשמי' דבני מרפסת: (ז) דגמ' וספסא כיון דלשנים שמיין קמ' וזין לוס נחת מזה הלך שנים אסורים. וס' דלסורים ט"ה כ"ה' דהיינו לענין גלים ששכחו בבית דלענין גלים ששכחו בהלך חפ' לא ערבו כלל מותר לנטול ודאי הן בכלל גזוז וחל' דר"ס דלקמן דהא הכל כמות א': (ח) דל"ה אלא בבד שדולין

א"כ שחמסר מנובחה דומיא דכנסע שאינו חסר והרי הוא שזה לקרקעית המרפסת אבל אם אין הכור מלא או אפילו מלא מדברים משפסד ליקח מהם כשבת ולחמסר כיון דכי חסרה אסורה כי לא חסרה נמי אסורה ואם לא עירבה המרפסת והחצר זה עם זה שניהם אסורים זו: ואפילו גבוה עשרה מפרחים לחצר. אף להצר כמו למרפסת אסורים אסורים זו אם לא עירבה זה עם זה: (ד) הנותן את עירובו. עירובי חצרות: בבית שער. מקום סמוך לשער החצר

ורגיליו להזכיר שם שומר שלא יכנסו בני רה"ל להצר: והדר שם. כבית שער שחצר: אינו אוסר. על בעל החצר ואינו צריך ליתן את הפת דלאו דירה היא: והדר שם אוסר עליו. אם השאיל כשה"כ בית החצר שלו לדור שם אוסר עליו הוואל ופתחו להצר: אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית. שיש לבעל הבית

מקום בדירתו של זה שנותן על כליו הנלמדים אינו אוסר עליו ודוקא כשאין שם דיורין אחרים אבל אם יש שם דיורין אחרים אוסר עליהם (ט) דוקא נמי דקתני אינו אוסר עליו עליו אינו אוסר אבל על דיורין אחרים אוסר וא"כ שבעל הבית עירוב עומק ואם הכלים הללו שנותן שם כשה"כ הם דברים הנעלים כשבת אין זו תפיסת יד ואוסר עליו דאי כפי שקיל לכו ושדא לכו אכרחי (ו). והל כר"י: (ה) הרי זה אוסר. לדירה בלא בעלים שמה דירה: אינו אוסר. דלאו שמה

מפחים והתעל גבוהים עשרה מפרחים אדרע אשמיין וואם אין הויך צעהן מפרחים למפרסה דאם גיהער צום גאנצן פחות מבאן ויינינגער ווי צעהן מפרחים לחצר גיהער צום הויף אויף, מארין ביינער גיש גינצן אויב ווי האבין גיש געלייגט צו זאמען איין עירוב בשה דברים אסורים ווען נעמען די רייד גינאנא גינארין אז צום נאכין וואס נעמען הויך צעהן מפרחים גיהער צום גאנצן קטמקה אז עס איז גאנא צום גאנצן אבל במפלת אקער אז עס איז נויט פון גאנצן אפילו גבוה עשרה מפרחים אפילו, עס איז הויך צעהן מפרחים לחצר גיהער דאס צום חצר אויף מארין ביינער גיש גינצן אויב וויא האבין גיש געלייגט צו זאמען איין עירוב ואינו היא מוכה וואס הייבט גאנא כל שאינה רחוקה ארבעה מפרחים אז עס איז גיש נויט פיר מפרחים: ד' הנותן את עירובו

בבית שער או ער לייגט דעם עירוב פון הויף אין דעם קליינעם שטיבל וואס ביי דעם מויער, וואס איז געמאכט פאר דעם מויער היימער, אדרע ער לייגט דעם עירוב אפטרחה ופרסה אין אשאפע וואס איז געמאכט פיר ווילין און פון הויבין אדאך אן נעמען, אדרע ער לייגט דעם עירוב אויף אגאנען איינער איז דאס גיש אעירוב ויהי שם אונד דר וואס האבט דאס אין איינע פון דא אקטער אונד האט גיש געגעבן צום עירוב איינער אפטרחה ער גיש אויף די קענטשין פון הויף גבית חבאן אן ער האט געלייגט דעם עירוב אין אשמיין וואס מען האלט דאס שטריי גבית חבאן אדרע אין אשמיאל וואס בחמות שמינען גבית חבאן אדרע אין אשמיאל

מים אפטרחה דחצר כשבת ובגנא לירכא דה"ה סוף דליקא למנוח אבל צור גינאן ומיין דעליל פירוח דמאין למנוח כשבת ועמיה"ס: [ב] דה"ה ארבעה נמי קאי כל שבת כו' דמ"ט וק"ל גמא לא חיי כל שבת ו"ה כגון חוליות כו': [ו] כבית שער. כל בית שער בין דיורין בין דרבים. כ"י: [ז] ומרפסת. לירכא למחא בין מרפסת דכחא דלעיל לפי ד"ה כ"ה שם. דהרי גמא בעיני שני מרפסות כרבו. אלא דלעיל עירי כשנייה לדירה וסוף שמיין אפטרחה שער שם: (ט) היינו כשמועלין עירובין אלא אחרים וכדמקן פ"ו מ"ו. וי"ל (ו) וי"ל דמחצית חסור שבת שניין כלל הלכו אי בעי כו' אבל כל שיהא כשמיין ערן להסיעם לחון שבת מקום ש לו למשכב להסיע שם חפציו. וי"ל כ"ה דהרי בעיני שמיין כליו

וואס מען האלט האלץ וגיבית האצרות אדרע אין אשמיאל וואס מען האלט דאס דאס אעירוב ויהי שם אונד דער וואס וואהנא דאס אין איינע פון די ערשטער אונד האט גיש גינעבין צום עירוב אויף אקטער ער אויף דיא איינוואהנער פון הויף וויא זאלין גיש מארין מארין פון ווערע שטובין אין הויף, רבי יהודה זאגט אויב אין אהויף וואהנען גיש מער נאר דער בעל הבית פון הויף און נאך איינער וואס האט געדרונגען פון בעל הבית אשמיאל צום וואהנען און ווי האבין גיש געלייגט אעירוב צו זאמען אס יש שם תפיסת יד של בעל הבית אויב דער בעל הבית האט רשות צו האלמין ויינע פלים אין די פארדונגען שטוב איז גלייך וויא דער הויף גיהער אין גאנצן צום בעל הבית ווי ער וואלט נאר גיש פארדונגען די שטוב דריבער איינער אפטרחה גיש גיש דער איינוואהנער אויף דעם בעל הבית: ה' חביתין ביתי ווען איינער האט גילאון ויין שטוב ודלף לשבות גביר חביתין אונד איז גענאנגען שבת האלמין אין איין אגדער שטאט אקטער ער איז אגצען דיקער וואס ישרא אונד סיי ער איז אונד אונד האט גיש גינעבין צום עירוב צו זאמען מיט דיא איינוואהנער פון הויף ויהי אפטרחה ער אויף די קענטשין פון הויף וויא זאלין גיש מארין מארין פון ווערע שטובין אין הויף דברי רבי מאיר זאגט אונד רבי מאיר, רבי יהודה זאגט איינער אפטרחה גיש גיש אויף דיא איינוואהנער, רבי יוסי זאגט וי"ג אגצען דיקער ווייל ער קען קינען אונד

דירה. ר"י נמי ס' ל' דלאו שמה דירה מיהו נכרי חוסר שמה יבא בשבת. והלכה כר' יוסי: אצל בתו. דוקא בתו דעבדי אינה דלדיר עם חתנו אבל כו' אין אדם נאסר דעתו מזיתו לדור אלל בתו שמה תתקוטע כלתו עמו ויאל. והלכה כר' ז' (ו) בור שבין ב' חצרות. חלו כזה וחלו כזה: אין ממלאין ממנו. שזה ממלא מרשות חבירו ואסור אם לא עיברו ההלכות זו עם זו: בין מלמעלה. שהיה תשעה עשרים של מחיצה למעלה מן המים וטפה ח' משוקע

כמים: בין מלמטה. שהיו תשעה עשרים משוקעים בתוך המים וטפה אחד נראה למעלה: בין מתוך אוגנו. חט"פ שאין המחיצות נוגעות במים כלל דקולא היא שהקילו הכמים במים דלמירוק גוד אחת מהחיצה וכלכל שיהא כחוק אונו הכור שתרלא כהפסקה: מן הכותל שביניהן. שמשפסקת בין ההלכות ומפסקת על פני הכור וחט"פ שאינה נכנסת תוך

שם ושיהיה לו פסח מיוחדת. ומחוי"ט: (י) כיון שגלה מכה כרמלית דכיון שהיה שמשפסקת ממנו. כר"כ: [ח] מטעם. אין זה מטעם לסחור דלמילתא דלפני קלי דלא כפי מחיצה לשם מים. חוס: (י) שם טענה כר"כ: כיוון (כ) כדפני כפ"ה דשבת מ"ד רקק מים ור"כ" מהלכה זו חייב וכו'. כוח רקק מים מ"ט אלגנה מים שאין עמוקין. אין כמות לעצמן וכי' סו' נמי כהלכ גוי לכו רס"י. רס"י ועמו"ט: קל'

אוגנו. ואין כל' כר' יהודה: (ז) אמת המים. אפי' ברשות היחיד כרמלית היא (יא): עשה לה מחיצה. בתוך אוגנו של פל רחבה שהוא ניכר שבשכיל המים נעשית: באמה של אבל. אבל שם העיר והיתה חמת המים עוברת בתוך החצרות וממלאין ממנה בחצרות דמהטא ליה מחיצות כותל התלויות עליה ור' יהודה לשעמים דפליגי נמי אכור. והין הלכה כמותו: שלא היה בשיעור. כרמלית שלא היה עמוק עשרה או לא היה רחב ד' שאין המים נעשין רשות לעצמן להחשב כרמלית אלא' בעמוקין ו' ורחב ד' (יב) ועשו לה כענינה ולא כמנה מירי דהא מחצורה

הלל קרינין אין דעם דין. בית שמאי זאנן מלכות דא נאמט דאקף זיין אין נואקער. אונ בית הלל זאנן מלכות דא נואמט קעג זיין איקער די נואקער אפר רבי יהודה האט רבי יהודה גי'אנאט לא תהא מחיצה זאל נים זיין די דיענע נואמט נואם קעג מאכט צום ברונען גי'ולה גרעסער אקערערן מן הכול שביניהם פון די גראקע נואמט נואם אין צווישן ביידע הויפין. רבי יהודה האלט די נואמט נואם צווישן די נואמט נואם. רבי יהודה האלט די נואמט נואם אין ברונען פון דעס קומענען אזוי ווי זיא צו טיילט די הויפין. אזוי צו טיילט זיא די נואקער, קעג יעדער הויף שעפין די נואקער נואם אין זיין זייט אפילו זיי האבין נים געמאכט אעירוב צו נאקען: ז אמת המים אקנואל נואקער שטיי עוברת דאס נואם גייט פון גאס דורך אהויף ביז זיא קוקט פון הויף נאך אקאהל אין גאס אין קבלאן סגנה בשבת קאר קען נים אן שעפין פון דעם קנואל אום שבת טייל די נואקער נואם אין הויף איז בהעפם מיט די נואקער פון גאס אין ביידע זייטן אפי' אס צו נאר סיידין קען לא מחיצה גבול עשה ספחים קען דאס געמאכט אטאמט נום איז הויף צעהן מלכות זיין דעם נואקער גי'נסה ויציאה ביי דעם אריין גיין ווא די נואקער גייט אריין אין הויף אונ ביי דעם ארויס גיין ווא די נואקער גייט ארויס פון הויף, רבי יהודה זאמט כותל שגל גבול דא נואמט פון הויף נואם איקער די נואקער דאס שמש מחיצה זיא נוקטת גרעקניקט פאר אטאמט צו די נואקער אזוי ווי די נואמט טיילט אפ דעם הויף פון די גאס

שבת איז אקערער אויף די איינוואהנער אפילו ער איז נים געקוקטן ישראל איז איז אקערער גיט אויף די איינוואהנער שאין דא ישראל לבוא בשבת נוייל עס איז נים דער שטיינער פון איז ער זאל קוקען אום שבת, רבי שמעון זאמט אפילו הית' בתו אפילו ער האט געקראצן זיין שטוב והלך לשבת אונ ער איז געגאנגען האלטין שבת אצל בתו ביי זיין טאקטער באיהה העיר אין די זעלבדיקע שטאט איז איז אקערער אויף נים שגב'ר חס' מלכו נוארום ער האט שוין לאנג אפ גי'נסה זיין הארץ פון זיין וואהנגאט אויף דעם שבת: ז בור שגב'ר שני תצית אקרוקען נום איז צווישן צוויי הויפין, אהאלקער ברונען אין דעם הויף אונ אהאלקער ברונען אין דעם געגערין הויף איז ממלאין מבי' בשבת פאר קען נים שעפין פון דעם ברונען אום שבת אויב דיא ביידע הויפין האבין נים געלינגט אעירוב צו נאמען אלא אס צו נאר סיידין קען לא מחיצה קען האט גימאכט אטאמט גבול שגב'ר ספחים נואם איז הויף צעהן ספחים בן מלכות סיי זיין ספחים פון דיא נואמט איז איקער דיא נואקער אונ איין ספח פון דיא נואמט איז אין דיא נואקער בן מלכות סיי זיין ספחים פון דיא נואמט איז אין דיא נואקער דיא נואקער בן מלכות פון דיא נואמט איז איקער דיא נואקער, נאר אין ברונען. הייקט דאס אנושע אפטיילונג, גלייך וויא דיא נואמט נואלט גי'נען אין נואקער ביי צום גרונד, קעג שוין יעדער הויף שעפין נואקער פון זיין זייט, רבן שמעון בן גמליאל זאמט בית שבאי מיט בית

(יג) קאי נמי אגוזא דכר טעמא. דמרי כול טעמא שריק טעמא כחלל המחילות ד' על ד' דכלל לא כול מחילות כפשוטו כחלל טעמא: (יד) כש"י וס"ל דנקב טעמא ד' על ד' ואפי' כמחילות נעטל לכול סיכר: [ט] אלא עשו למחטות. כן הירכס דברי' ולא שנית ככבא סגני דשבו למחטות כמ"ש הכ"ז ולי' הסור וז"ל עשו מחילות וכו' ככ"י נלי' דמיון דמחילות אפי' שני יקולי' לשפוט דרך פליגה אלא בזיקא שזרקו הדלי אפי' אסרע טעם וז"ל ענינה כחם משפוט דרך המחטות כחם דלמסר טעם: (טז) ולי' עתה נס המחטות (יח) אלא דשני

למים שחור לחצר ביניהם ונעשית הכל כרמלית עשו לה ביניהם ולא ככניסה נמי לא מהני דהא מחוברת למים שלמעלה חוץ לחצר זו אבל עשו לה ככניסה וביניהם מהני שרפה כאלו מתחילין בחצר זו: (יח) גוזמא. כעין דף אר' מקום מקורה היואל מר"י ויולע ט"ג המים: אא"כ עשו לה מחיצה. כל סביבות הגזזטרה או סביב נקב ד' על ד' (יג) החקוק כאלמנטיה דלמרינ' גוד חקית מחיצתה: בין מלמעלה למטה מן

נקב הגזזטרה: בין מלמעלה לגזזטרה מהחתי (יד). ורמז"ס פ"י מלמטה על המים כנגד נקב הגזזטרה דלמרי' גוד חקית כאלו הגיע המחילה לנקב שגזזטרה שממלחין ממנו: זו למעלה מזו. ונקב שממלחין ממנו בעליונה מכיון כנגד נקב התחתונה: עשו לעליונה. שמתחתיו כני התחתונה עם כני העליונה לפשות מחילה בעליונה ולא עשו כתחתונה (טז): שתיהן אסורות עד שיעברו. שזיון שזני התחתונה שזני כמחילה זו של עליונה אסורין ואם עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה אפי' שזיון לעליונה שזתפות כמחילה זו של התחתונה

יזוי' מילק' זיא אפ' די נואקער נואח אין הויף פון די נואקער נואם אין גאם אין ביידע וייטן אפר בבי יהודה האם רבי יהודה גינאנט פשע באמה של אפל עם האם גינאראפין אין דער שטאט אפל איז אקנואל נואקער דורך גינאנגען דורך די הויפין שפוי מלאין מנה אונ אין דיא הויפין האם מען גישעפט נואקער פון דעם קנואל על פי וקנים בשבת אום שבת דורך דיא וקנים נואם ויזא האקען גענאנט מען מעג שעפין אפר לי האקען די חקמים גינאנט פון רבי יהודה פשע שלא היה בה בשעה ויזא די נואקער אין גיט גינאנט מיר צעהן מפתחים אונ איז גיט גינאנט פיר מפתחים גענען די נואקער קמל גינאנרין צום הויף דריבער האם מען גינאנט שעפין פון די נואקער אין הויף אפילו די נואקער איז גיט גינאנט אפגעמילקט פון ביידע נויטן פון די גאם: ח' גוזמא שהיא למעלה מן המים אפערט נואם גיט ארום פון אנואנט איבער אנואקער אין מלאין מנה בשבת קאר מען גיט אום שבת אן שעפין פון דיא נואקער ארויף צו ציהען אויף דיא ברעט אלא אסרן נאר סידרין. עשו לה מחיצה נבית עשרה סקדים מען האם גימאכט ארום די ברעט אנואנט נואם איז הויף צעהן מפתחים בן מלמטה סיי די נואנט איז פון אויבין איבער די ברעט בן מלמטה אונ סיי די נואנט איז פון אונטן איבער די ברעט מעג מען ארויף ציהען די נואקער פון אונטן אויף די ברעט וכן שמי' גוזמא אונ אזוי איז אז צוויי ברעטער גינען ארום פון נואנט י' למעלה מן המים ברעט איבער די אנדערע אונ אין די אונטערשטע ברעט איז די אלאך אונ אונ די איינוואהנער פון די אויבערשטע ברעט דארפן ארויף ציהען נואקער מוין ויזא ציהען די נואקער דורך די קאך פון די אונטערשטע ברעט כיו אויף דיא אויבערשטע ברעט, אונ ביזא דיא אויבערשטע ברעט גענען איינוואהנער אונ ביזא דיא אויבערשטע ברעט גענען איינוואהנער. אונ די

ביידע איינוואהנער עשו לעליונה האבין בשותפות גימאכט אנואנט צו די אויבערשטע ברעט ולי' עשו למחיצה אונ האבין גימאכט אנואנט צו דיא אונטערשטע ברעט שתי' אסורות גענען ביידע ערליי איינוואהנער אסור צו שעפין נואקער דורך דיא ברעטער דיא איינוואהנער פון דיא אונטערשטע ברעט קארין גיט שעפין נואקער ויזא ויזא האבין גיט געמאכט אנואנט צו ויער ברעט אונ דיא איינוואהנער פון דיא אויבערשטע ברעט קארין גיט שעפין נואקער ויזא ויזא מענטשין פון דיא אונטערשטע ברעט האבין געמאכט אנואנט צו דיא גלייך ויזא ויזא: וואהנען אויבין. דריבער אסורין וי' ד' שיער סידרין די ביידע ערליי איינוואהנער וועלן מאכן צו נאמען אעירוב וועלן מעגן די מענטשין פון די אויבערשטע ברעט שעפין נואקער. אונ אויב מען האם גימאכט אנואנט צו די אונטערשטע ברעט אפילו גיט בשותפות נאר דיא מענטשין פון דיא אונטערשטע ברעט אלצין האבין געמאכט אנואנט צו ויער ברעט. אונ צו די אויבערשטע ברעט האם מען גיט געמאכט אנואנט. גענען אויף ביידע אסור צו שעפין נואקער ביו ויזא וועלן מאכן צו נאמען אעירוב די מענטשין פון די אויבערשטע ברעט קארין גיט שעפין נואקער ויזא ויזא האבין גיט געמאכט אנואנט צו ויער ברעט אונ די מענטשין פון די אונטערשטע ברעט קארין גיט שעפין נואקער ויזא ויזא וואהנען אונטן דריבער מוין די מענטשין פון די אונטערשטע ברעט מאבין אעירוב צו נאמען מיט דיא מענטשין פון דיא אויבערשטע ברעט אונ אויב דיא אונטערשטע מענטשין האבין געמאכט ווענט צו ויער ברעט

די נואקער נואם אין גאם אין ביידע וייטן אפר בבי יהודה האם רבי יהודה גינאנט פשע באמה של אפל עם האם גינאראפין אין דער שטאט אפל איז אקנואל נואקער דורך גינאנגען דורך די הויפין שפוי מלאין מנה אונ אין דיא הויפין האם מען גישעפט נואקער פון דעם קנואל על פי וקנים בשבת אום שבת דורך דיא וקנים נואם ויזא האקען גענאנט מען מעג שעפין אפר לי האקען די חקמים גינאנט פון רבי יהודה פשע שלא היה בה בשעה ויזא די נואקער אין גיט גינאנט מיר צעהן מפתחים אונ איז גיט גינאנט פיר מפתחים גענען די נואקער קמל גינאנרין צום הויף דריבער האם מען גינאנט שעפין פון די נואקער אין הויף אפילו די נואקער איז גיט גינאנט אפגעמילקט פון ביידע נויטן פון די גאם: ח' גוזמא שהיא למעלה מן המים אפערט נואם גיט ארום פון אנואנט איבער אנואקער אין מלאין מנה בשבת קאר מען גיט אום שבת אן שעפין פון דיא נואקער ארויף צו ציהען אויף דיא ברעט אלא אסרן נאר סידרין. עשו לה מחיצה נבית עשרה סקדים מען האם גימאכט ארום די ברעט אנואנט נואם איז הויף צעהן מפתחים בן מלמטה סיי די נואנט איז פון אויבין איבער די ברעט בן מלמטה אונ סיי די נואנט איז פון אונטן איבער די ברעט מעג מען ארויף ציהען די נואקער פון אונטן אויף די ברעט וכן שמי' גוזמא אונ אזוי איז אז צוויי ברעטער גינען ארום פון נואנט י' למעלה מן המים ברעט איבער די אנדערע אונ אין די אונטערשטע ברעט איז די אלאך אונ אונ די איינוואהנער פון די אויבערשטע ברעט דארפן ארויף ציהען נואקער מוין ויזא ציהען די נואקער דורך די קאך פון די אונטערשטע ברעט כיו אויף דיא אויבערשטע ברעט, אונ ביזא דיא אויבערשטע ברעט גענען איינוואהנער אונ ביזא דיא אויבערשטע ברעט גענען איינוואהנער. אונ די

לפניהם שזופכין בה מומיין: מקצתן. בני הדיוטא האחד עשו עוקה בחור ובני האחרת לא עשו: ואת שלא עשו עוקה אסורין. כ"ו
שלא עירבו דלי סריית להו. וזכנגדו. מקצתן עשו עוקה. ומקצתן לא עשו עוקה. אלא על הדיוטא וס' יידיס להי ע"י עוקה דהק אתו את שעשו עוקה מותר. ואת שלא עשו עוקה אסורין: לטוקא סמוכה. ועין תוי"ט: לאסוקי מחלי עס האסופכין מן הכתי' ולהורידו (ככ) לחצר כהדי' עד שפת העוקה כרגליהו וקא מעלטין בחור דלא עירבו בה:

ליגט אויף פיר ויילין אייניג ביא דאס אנדערע כפספין לארבע אמות רעכענען זייא זיך צונאקען צו פיר איילין. אויב אין בידע צונאקען איז דא פיר איילין מען מען אריין גיסין וואסער אין הויף אדער אין דא אסכרה: יא וכו' דייטאט צוויי גאנקעס אין איין הויף. וזכנגד וזיין גאנקען געגין דאס אנדערע. אונ דער הויף איז גיט גרויס פיר איילין קאנען אביסעל מענטשין וואס וואהנען אויף דעם גאנקען גיש עיקה האבין גימאכט אנרוב אין הויף

גמרא

עירובין דף כא ע"ב

רש"י

שאוגרות. קושרות פתחן לנורך בעליהן שאין נכנסות לאחרים: אוגרות. לטון אגודה. ל"א שמוניות פתחיהן כשורא דס אומרת לכלה ויפרס הימנה: חרשים. דברי סופרים: גם ישנים. דברי תורה: דודי צפנתי. ושמחתי כל אלה לך לשמח פעמים פעמים צפנתי. שחיה זו חדשה וזו ישנה. דברי סופרים חדשים שנתקנו בכל דור ודור לגדור גדר וסוג: ויותר מהמה. לעיל מינה כתיב דברי חכמים כדרכותו אלו ד"ת שנתמרו הלש על פה שחלקו. כן חכמי ישראל לאחר שנתמעט הלש ושכחו כדכתיב כסיהם דקרא נתנו מרובה אחד זה משה וכתיב בתריה ויותר מהמה בני הזהר ממה שניתן בסיו ככתב שהוא עיקר בני הזהר באלו שבעל פה שגס הם עיקר אלא לך לא נכתבו שאין קן לעשות ספרים הרבה בכל תלם:

דרש רבא מ"ד הדודאים נתנו ריח. אלו בחורי ישראל שלא מעמו מעם חמא. ועל פתחיהו כל מגורים. אלו בנות ישראל שמוגדות פתחיהן לבעליהן. ל"א שאוגרות פתחיהן לבעליהן. חרשים גם ישנים דודי צפנתי לך. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הרבה גזירות גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתי. א"ל רב חסדא להווא מרבנן דהוא קא מסדר אגדותא קמיה. מי שביע לך חרשים גם ישנים מהו: א"ל אלו מצות קלות ואלו מצות חמורות. א"ל וכי תורה פעמים פעמים נתנה. אלא הללו מדברי תורה והללו מדברי סופרים. דרש רבא מ"ד יותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ. בני הזהר בד"ס

דרש רבא מאי דכתיב חרשים נתנו ריח רבא האם גיפרענט וואס מיינט דער פסוק די דודאים האבין גיגעבן אריס אביהוהי ישראל שלא סגנו מעם חמא דאס זענען די יודישע יונגע מענטשין וואס האבן גיט פארזוכט דעם מעם פון גזירות ועל פתחיהו פל מדקס אונ גיי אויפערע מירען זענען אלע גזרים אלו בנות ישראל שגזירות פתחיהן לבעליהן דאס מי גיט מען די יודישע מענטשן וואס זיי זאגן צו זייערע מאנען ווען זיי זענען גרויז נדות האבן זיי געשפגט, די מאנען זאגן ויך אפשיידן פון זיי דער אחר גאך זאגא האט רבא גיזאנט דער פסוק מיינט שאומות פתחיהן לבעליהן די נויגער פארבינדן זייערע מירען אונ באהעפטן זיך מיט גיינעם גאר מיט זייערע מאנען חרשים גם ישנים דודי צפנתי לך מיין פריינד איך האב געהאלטן פאר דיר זייע אונ אלעס אמה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא די יודין האבין גיזאנט פאר גאט, רבנו של עולם קיבליה גוהי על קמי יותר ממה שגזרתי עלי ומנתיים איך האב פיר זאכן אריין געזיגט איך מיר, מער ווי די האסט אויף מיר געזיגט, אונ איך האב זיי מקיים געווען אפר ליה בב חסדא להווא מרבנן דהוא קא

קער ווי דו הייססט דיר אין די רייר פון די תורה

הולם למלך מינו כולם דין מינוט בקבר ואפי' דין של גיסים אינו
רוחם. כל וכלם כעס ישמע לך אם יאמר לך מלך בשר ודם שמש
לפי סף כי סוף כעס וקולטת כעסך. ולונו משמשים לפי מנהג
הקבר. "פסוק" שיש לנו להיות משמשים ויחינו בעבודתו של ספק.
וכן חסדי ה' עז כנמר וקל כנמר כן כליו ונזכר כלרי לעשות כליו
לכין שבשמים סוף דבר סכל נעמם חם המלכים ויחלום מלכותו
שמו כי כל זה חסד:

בבגדו. ואם היה מצטער בכך. וזרקו בירו לאחוריו כדי
כשואו עומד בתפלה שלא לרעות שוהה עד שתכלה
ונצטער הרבה ואינו יכול להעביר עצמו מהלך לאחוריו
העולמים יצרתו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי

תועבה וחורר ומתפלל אחר שיעשה צרכיו. ואם יכול
להעמיד עצמו כדי פרסה תפלתו תפלה ואעפ"כ תכלה
לא יתפלל עד שיתקן עצמו יפה ויהי ויבדוק נקביו
ויסיר כותיו וניעו וכל הרבר המוריד ואחר כך יתפלל:
(ב) מי שנתקן ופיהו ונתעשר בתפלתו אם לרצונו הרי
זה מונח ואם בדרך גופו קודם שהתפלל ובא לאנסו אין
בכך כלום. נזכרן לו רוח בתפלתו מבליעו בשליתו או
שלא יצטער בתפלה ונמצא מרוד. יצא ממנו רוח מלמטה
הרוח וחורר ותפלתו: (ג) בקש להוציא רוח מלמטה
ארבע אמות ומסתיו עד שתכלה הרוח ואומר רבון

בבגדו. און ער דאנויגט ויינע תפלות מיט בונה אפילו
דערטו חוצה לארץ אפילו ער וואהנט אין חוצה לארץ
אינו רואה דין תבונה העבר ונועם ער גיט נעקן דעם משפט
וואס ווערט גיטאן מיט די מענטשן אין גבול
דין של יתקם אינו רואה אפילו דעם משפט פון גיהנם
וועט ער אויך גיט נעקן בא רואה בפה יספה לבד אם יאמר
לך מלך בשך דם שמש לפני קום נעה וויא וואלם ויך
גיפרייט דיין הארץ אז אפילו זאל נאגן צו דיר
בערין פאר מיר אף כי הוא רחם ויחלם במה אפילו ער
איז דאך אויך נאר אפענטש און איז אויך ווערים
אין גבול אזוי ווי דו. פון דעסן נעקן וואלם ביי דיר
גינען אשמוה און אפילו דו זאלסט אים בעריגען
וואו משמשים מלך מלכי המלכים תהיה ברוך הוא און מיר
בעריגען צו גאט וואס ער איז דער מלך איבער אלע
מלכים על אמת בפה ובפה שיש לנו להיות משמשים ויחינו
בעבודתו של תהיה ברוך הוא איז דאך דענוים אז מיר
דארפן ויין פריילאך און געאייגלט צו דינען גאט
וכן אפילו און אזוי האבן די חכמים גיטאנט היינט ביי
וקל בשר ונזכר פאר לעשות דעם אביד שבשמים דו זאלסט
וויין איין עזות פנים ווי דער לעמפערט און גרינג ווי
דער אדלער און שטארק ווי דער לייב צו שאנדעם
וויילען פון דיין פאטער וואס אין הייכל סוף דבר הכל
נשפט את האלוקים דא ואת מצותיו שמוך כי כל זה האדם די
ענדע פון דער זאך איז ארץ ווערט גיטערט פאר
גאט האב מירא און ויינע מצות היט ווארום דאס
איז דער גאנצער מענטש נער זאל דינען גאט:

און ער דאנויגט, איז ויין תפלה פאר מיאוסת ביי
גאט וויא ויטפלל אחר שיעשה צרכיו און נאכדעם ווי ער
וועט ויך ריין מאכין. וועט ער נאך אפאל דאנויגען
ואם יכול להעמיד עצמו כדי פרסה תפלתו תפלה און אויב ער
האט גיטארפט ארויס גיין און איז גיט ארויס גיטאנט
נען און האט גיטאנויגט, נאר ער קען ויך נאך אויף
האלטן אויף לאנג ביט ארויס גיין ביז מען קען גיין
אפילו ווען, איז די תפלה אנומע תפלה אף על פי
לכתלה לא תפלה עד שידרוק עצמו יפה יפה פון דעס
וועגן זאל מען גיט אנהייבן דאנויגען ביז מען וועט
זיך גוט ריין מאכין וידיק נקביו ער זאל ויך ריין
מאכין פון ארויס צו גיין ויסיך גיטו וניעו וכל דבר המוריד
יחור בך תפלה ער זאל גוט אויס רייענען די פייכט
קייט פון האלדו און פון נאז און זאל אפשאן פון ויך
אלע זאכין וואס קענען אים שטערן דאס דאנויגען.
נאכדעם זאל ער דאנויגען אים שניתיק ויחור ויחורש בתפלתו
דער וואס האט גיטאנען און גיטערט און גיטאנט
אין דאנויגען אם לרצונו אויב ער האט דאס גיטאן מיט
וויין וויילען היינט נענט איז דאס מיאוס ואם בדרך גופו
קודם שיתפלל ובא לאנסו און אויב פאר דעם דאנויגען
האט ער גיטאנען דעם קערפער ווינעם פון די אלע
זאכין און גיט וויילענדיג איז אים אנהייבן די אלע
זאכין אין בשר כלום שאדעם גיט גיטו לו רוח בתפלתו
אויב אין מיטען דאנויגען איז אים אין געקומען
שפאטעקין אין מול בבלו בתפלתו או בבלו זאל ער
אריין געקען די שפאטעקין אין ויין מלית דער ער אין
וויין קלייד וואס יחור נענט און אויב ער מיאוסת ויך
אריין צו געקען די שפאטעקין אין ויין קלייד ויך

וויין האנט און זאל דאס ווארפן אינעם ויך ביי ויך
דאנויגען. ווארום אז ער וועט האבן צער אין דאנויגען,
דאנויגען. וואס מנט רוח בלשון בשהוא טיב בתפלה שלא
פון אונזען גיט וויילענדיג ווען ער איז גיטען אין
ער ווארטין ביז דער לופט וועט אנועק גיין וועט, ער
הרבה וואו יכל להעמיד עצמו אויב ער האט גיטאנען
פון דעם, און ער קען ויך גיט אנהייבן וואו, ער
אמת זאל ער אנועק גיין פון שמונה עשרה, און זאל
ארויס לאזן דעם לופט, און זאל ווארטין ביז דער
נקבים חלולים חלולים נאכדעם זאל ער נאגן צו גאט דא
באשאפן מיט לעקער און מיט ליידענדיג גלידער גלי

יודיע לפניך חרפתנו וכלמתנו חרפה וכלימה בחיינו תולעה ורמה במיתתנו, וחזר למקומו ומתפלל:

אונקער שאנדע חרפה וכלמה בחיינו מיר זענען שענד'ג
ליך ביי אונזער לעבן תולעה ורמה במיתתנו מיר זענען
נוערס גאך אונזער מוים וחזר לטקטו ומתפלל אונזער

בהר יום ג תירה

אונקדום

לחשיך כחית ד'א יהודה נפש י'ה יהוה יהוה יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהודה הה דמילוי ה אל שם ב"ן
שבעשיה בניקוד חולם:

יא יובלא היא שנת יא יובל הוא שנת החמישים שנה
חמשים שנים תהי לכן
לא תזרעו ולא תחצרו
ית פתחא ולא תקטפו
ית שבעקה: יב ארי
יובלא היא קודשא תהי
לכן מן חקלא תיכלון
ת"א כי יובל הוא. סוכה מ"ה ס
ס קידושין לח ע"ז נד:

בעל המורים
(יא) ספחים. ד'. דין. ויודע חשוק ספחים עפר ארץ וסיני
דחיתא כחוספתא כשביעית פוכן אדם כרמו ופותר נדלו. וסיני
דחיתא אכנים שחקו מים חשוק ספחים עפר ארץ שפ"י א"ס יע
לם גדר אכנים שחקו א"ף א"ס ב"א על שדכו שפ"י מים לא יגדור
אוסה: נזירים. כ' כנס' דין. ויודע זכו נזירים משל רבו סחור
רש"י

(יא) יובל הוא שנת החמישים שנה. מה ת"ל לפי
שנאמר וקדשתם וגו' כדליתא א ב"ה וכת"כ: את נזריה.
את הענבים המשומרים חבל בולר אתה מן המופקדים
כשם שנאמר כשביעית כך נאמר ביובל ב נמלאו שתי שני
קדושות מסומות זו לזו שנת מ"ט שמיטה ושנת החמישים יובל:
(יב) קדש תהיה לכם. (ת"כ) חופסת דמיה ב כהקדש
יכול תלא הוא לחולין ד ת"ל תהיה כהייתה תלא: מן
השרה תאכלו. (ת"כ) ע"ה השדה אחת אוכל מן הבית
ג ס' לו פרכינה לפרות שביעית או דיוכל בדמים הני דמים
וגעשו הקדש: ד' נמו הקדש שפדוהו בדמים שדמסיס נחסיסי

פירוש לתורת אלהים

(יא) יובל היא דאם פופציקסטע יאהר ואל זיין צוא
אייך יובל לא תירש איהר ואלט גיט זייען ולא תקצו
אונ איהר ואלט גיט שניידין די תבואה וואס נועט
וואקסין פון זיך אליין דעם יובל יאהר איר ואלט
זיי נעקמען פאר זיך אליין. נאר זיי ואלין זיין הקצק
צו אלע מענטשן בהמות און חיות אזוי נוי עס
הוא ווארום דאם יאהר איז יובל קדש תהיה לכם עס

מצות השם

ג'ם ארבעטשן די עקר אונ גיט די בויסער אין דעם יאהר
וואס איז יובל:
ולא תקצרו את פריהיה ודאם איז אפיקא לא תעשהו קען ואל
גיט שניידין די תבואה וואס וואקסט פון זיך אליין אין דם
יאהר וואס איז יובל אזוי נוי קען שניידען אלע יאהר:
ולא תקצרו את נזריה ודאם איז אפיקא לא תעשהו קען ואל
גיט אראפ נעקמען די פירות פון די בויסער וואס וואקסין
אין דם יאהר וואס איז יובל אזוי נוי קען נעקמען אראפ אלע יאהר:

ית עלתה: יג בשתא
 דיוכלא הקא תתובון
 גבר לאחסנתי: יג וארי
 תזבין וזבין לחברך או
 תזבן מיד חברך לא
 תזבין גבר ית אחיה:
 מןמנןשניא בתריוכלא
 ה"א בשנת היובל . סוכה כ פ
 קידושין כ כטורות כ עטריה
 וכי תמכרו . סוכה ע קידושין כ כו
 מילעא מז נא נא ככריות ע עטריה
 אל קס . מילעא מז נא נא ככריות יג
 אל חונו ריש את אחיו . מילעא נא
 נה ככריות יג : במספר שנים . גישין מח מעלא קי עטריה יח כס לנ נדס מז :

את תבואתה: יג בשנת היובל
 הזאת תשבו איש אל אחוזתו :
 וכי תמכרו ממכר לעמיתך
 או קנה מיד עמיתך אל תוננו
 איש את אחיו : מו במספר שנים
 אתר היובל תקנה מאת עמיתך

נה ככריות יג : במספר שנים . גישין מח מעלא קי עטריה יח כס לנ נדס מז :
 בעל המורים

מזריה . פ' שמיטות ויובלות בעל ישראל בארץ וכנגד ג' מ' שנה זה הוא ושמאם שבטיים כנדסה . שנשים כתיב חסר וכתיב
 כתיב כנדסה על כן כיו כנדס וכתיב כדיוסלם לנדס כדיוסלם כדיוסלם לנדס דיוסלם על שנה האחרון כדיוסלם שנה:
 (יג) ריש אל אחוזתו . וסמך לים וכי תמכרו ממכר לעמיתך לומר ככסם שאין להם אחריות קנין עם נכסים שיש להם אחריות .
 עוד סמך אל חונו לאחוזתו לומר שנה קרקע עד כדי אונאה עד כדי דמיון : (יד) קס . ג' דין . וסמך גבי דוד לא כי קנה אקנה
 בכסף מלא . כי קנה אקנה מאותך כתיב בקנה הגורן מארסה דלע"ג דדכשין . או קנה מיד עמיתך שחקה מיד ישראל ולא מיד
 עכו"ם אפ"כ קנה דוד הגורן מארסה ליון שלל היה יכול לקנות מישכרל : אל חונו ריש את אחיו . וסמך לים בעמסר .
 לומר לך דבר שנעמד ושכמסקל אין בו אונאה :

שפתי חכמים

ה ו"כ למה מס' רש"י כשם דכבר פ' לעיל גבי מזריה . וי"ל
 דכתיב הוא לפירוש מס' כלה ליה מן השדה אהרן לר"ה לנכר
 מן הים . ואין להקשות מ"ל דנחא אפ"פ שכלה ליה מן השדה
 כי אהרן לר"ה לנכר מן הים והא דכתיב מן השדה תחלו פירוש
 שם שאלה תביל מן השדה ביומו אהרן תחלו ולא מה שאלה
 ארצות מענו כתיב ד"ל כי אהרן מודם כשם שאלה בשמחה כך נ"ל
 דיוכלא ובשמיטת חוב ובהמתקן ולחיה ופרש"י אס היה אובלם
 בהמה לא כ"ש ותפוך כלה ליה מן השדה כלם לבשמתקן מן
 הבית וס"ה גבי יובלנו לך קס"ג כשם שנאמר בו : ו כולמל
 ולא תמכר ידו : כדיוסלם אלו אל ישוב השדה לאחיו ביובל : ו כס'
 קדושיה פירש"י : ח פירוש פשוט וכו' פירוש קרא דמספר שנים
 הוא מה שפירש אחריו לפי כיוון שפירש וכו' והוא דבר עם אל
 חונו ואף על פי שהפסוק הראשון חסם שנים שבער אחר
 היובל המורה השנים ששאלו עד סיוול שפסוקו האחרון
 ענין שמתחייב אז מה כי הקנה והכיבוד אולם מבינים
 אלה על השנים הנשאלים עד היובל וכפי האמירה ימים משבון .
 לכן פרש"י הכי פסוקים על מספר השנים הנשאלים . ראש :
 ש משום דקשה ליה לפרש שיהא הפסוק כראשון דבוק לאחריו :

נתאנה מוכר לפיכך נר"ה לקנותה לפי הזמן וזה שנאמר
 שתהא עומדת ביד הלוהק תמכור לו ור"ל מחלן שהמוכר שדה אינו רשאי לגלות פחות משתי שנים ש השעמוד שתי

פירוש לתורת אלהים

(יג) בשנת היובל הזאת אין דעם דאנינען יאהר יובל
 תשבו זאל איינליכער קענשט צוריק גיין צו ניין
 גחלה רש"י שרייבס דרום שטייט נאך אמהאל או
 יובל זאלין צוריק קערין די פעלקער צום מוכר מיר
 זאלין דער פון אפ לערנען ווען איינער האט פאר
 קויפט אפעלר און ניין זון האט די פעלר געליינט
 נאר דאס פעלר ארויס גיין אום יובל פון דעם זון
 צום פאטער : (יד) וזי תמכרו און או איהר וועט
 עפעס פאר קויפן אל חונו זאלט איר נישט נאכען
 איינער דעם אנדערן : (טו) בבספר אין דעם זאל

מצות

ממכר לעמיתך גוי' :
 אל חונו ריש און גוי' דאס איז אמצא לא תעשהו איינער נא גים
 נארין דעם אנדערן אין האגדיל :

(יד) [שט] [טעס קלב] לנד דין מזה וממכר שנה' וכי תמכרו
 וזי תמכרו ממכר גוי' דאס איז אמצא גשהו בית דין זאלין
 משפטי' די דיינים וועגן זיינען דעם פאקטישער
 און דעם קיינער :

תזבון מן חברה במנון במספר שני-תבואת ומכר-לך : שני ערפתא יזבן לך :

רש"י

שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות בלחות שתי שנים כגון שזכרה לו בקמותיה . ושני אינו יולא מפשוטו כלל מספר שני של תבואה ולא של מדפון ומיעוט שנים שנים :

פרוש לתורה אלהים

פון די יאדערען וואס עס איז דא נאך יובל חסד פערלד ביו יובל ווארום אום יובל גייט דאס יאדערען קיפין פון דריין חבר בסיס אין דעם צאל פון די יאדערין פון תבואות זאל ער פאר קיפין צו דיר ווען איינער קיפט ביי זיין חבר אפערלד קיפט ער דאך נאר דיא תבואה וואס וועט וואקסן אין

נביאים ירמיה לב

תרגום

לחמשך מג'ה ד'א צבאות נפש צ צבצבא צבא צבאות רוח יהודה נשמה נשמה אדני נשמת דהור יתרה חיה יתרה נצחית יתרה חיה יתרה דהור אל שם ב"ן שבעשית :

א וצליתי קדם יי דתר ריקבית זה שטרא דוביני לקרנה דר גריה למימר : כ קבל בעותי יי אלהים הא אף עבדקא ות שמאי וית ארעא בחילך נכא וברדעך מרמסא לא יתבסי מן הקדש כל פתנס : ג עיבר מיבוי לאלי דרין ומשלם חובי אדקא לבניא כד משלמין למחסי בתריון אלהא רבא נקרא יי צבאות שמיא : ד דברבין מלכותי וסניאין עובדותי די קדשך גלון כל אורחת בני אנשא לבתין לאנש באורחתיה ובפירי עובדותי : ה דשויתא אתין ומפתין בארעא דמצרים עד יומא דרין ולישראל עבדקא פרישן בגו בני אנשא ועבדקא לך שום פיומא דרין :

מצודת דוד

(6) את מסר המקנה . וס' את מסר הנגלי . וקלך זכר העיקר נכד : (3) אלה . הוא פנין נפקת יללש שבים מילך דהות על שבים נכד מלדעם אמסח סתיון קניית השדה : לא יפלא . ר"ל כואל והכל עשעש יריך כעס א"כ כדולי חין נסתר מעך שום דבר : (1) עושם חסד לאלפים . כעכור דקת העליק עושם חסד לרעו ער אלפים דורות : אל חיק בניהם . ומשלם נמול עון אל (ד) גדול העלם . עלחו גדולה ותשובה : ורכ סעליה . מעכיו מרובין כי כל אשר יחסון יעשה : על כל דרכי . להשגיח על כל דרכי בני אדם למען תה לכל איש דרכיו : ובפני מעללי . ר"ל כי ר' הנמשך מעשיו . תה שאל היתם וכוחו עליו כי גם על זה יבוא כעשעש : (ה) עד כיום הזה . ר"ל המוכרים עד כיום הזה : וישראל נבלם . מוסק על אשר שמת אחרות ומפסידים לו שמת אחרות בישתל ובשאר בני אדם הם המלכים . ר"ל כעשעש חסד שמים מוסק טוב לזה ועל לזה . כענין שאל יידי הענין והחושך ויולר את העלם (שמות יד) שבים כחושך למלכים ולחור לישאל : ומעשה לך כס . סרסוס לשבח : כיום הזה . שייך עתה ומפורסם לשבח :

דעם פירוש עברי פייטש נענינס מען ביא דער העברות פון דער וואך .

כתובים משלי כח

לחמשך מסרד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרונגרי נשמה דיסרד אר אר ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו ון הו חיה יתרה דיסרד יתרה חיה יתרה דמלכות אל שם ב"ן שבעשית :

א מסב באפי לא שב ועל א הכרפנים לא טוב ועלפת-לחם יפשע-גבר : ב נבקהל

מצודת דוד

רש"י

(6) יפשע גבר . המטה המספט : (3) נבהל להון (6) סכר . לא שוב לדין להכיב פני סאחד ונכדו כי כוס

להון איש רע עין ולא ידע ביה חסר יבאנו: ג מוכיח אדם
אחרי חן ימצא מפקח לישון: ד גזול אביו ואמו ואמר
אין רשע חקר הוא לאיש משחית: ה רחב נפש יגרה מדון
ובוסת עליהו ידשן:
נשפח טב מן היא דמפליג בלישן: ד גזול לאביו ולאמיה ואמר ליה חזקא חקרא הוא לגברא
מספגלנא: ה גברא רחב מניג תגרי ודמסביר באלקא גרהון:

רש"י

מצורת דוד

ממחר להרבות הון וגזול תרבותיו ומעשרותיו: חסר
יבאנו. מלחמה משתלחה כמעשה ידיו: (ג) מוכיח אדם.
על עבירות שבידו: אחרי חן. לאחר זמן חן ימלא בעיניו:
(ד) גזול אביו. להקט"ה: ואמו. כנסת ישראל המחמיה
לח הרצים: לאיש משחית. ירבעם בן נבט: (ה) רחב
נפש. להשיג כל תאוותו: יגרה מדון. מנרה עליו מדת
הדין: ידושן. יהיה שמן:

למלאות נפשו בכל דבר כשפס רב דרכו להרחיב ריב בעבור רוב
ועבור העריצים ומשמן כשרו ירם. אלל הכותש כס' שסוף יוצין
כדי הוא נעשה דשן ושמן:

פירוש עברי מיימח

(א) חקר פנים לא טוב דער וואס מאכט דערקענען
דעם פנים פון זיין חקר דאס הייסט וואס דער
טוהם זאגט ער אן עס איז גוט, דאס איז נעקער
ניט, קיין גוטע זאך, ווארום דער חקר נועם קיינ-
מאהל דער קענען זינע פערקער וועל פל ליה פשע גר
און אויב אפילו ער האט ביי זיין חקר ברויט
אפרנסטן זאל איבער איהם אקענטש וינדיגען,
דאס איז גיט גוט, זאג איהם געקער זינע פערקער
אדער, ער נועם דערקענען אז דאס זאגט אמת
נועם, ער דיר שטעצן, און אויב גיט, נועם ער נועם
דיר אפ זאגן, קען דיר גאט אנגרייטן פרנסה אן
איהם אויך: (ב) נבול ליה איש רע עין דער וואס איילט
גאר צו געלט, ער וויל גאר גיט וויסען צו דאס
גלט איז מיט, ערליכקייט פארדינט אדער גיין
דער מענטש הייסט רע, עין גער פארניגט קיינעם
גיט גאר ווילן לא ידע ביה חסר יבאנו, ער ווייסט גיט
אז דאס גיט פארניגען זענעם קענען אים פרייגען
צו אלע מינערונגען ווארום קיינער נועם מיט
איהם גיט וועלן האנדלן אדער בייא איהם
אפרייטען, נועם ער אויף עסין זיין גאנץ גוטק:
(ג) מוכיח אדם דער וואס שטראפט אקענטש און
זאגט איהם זינע פערקער, און פירט איהם ארויף
אויף דעם רעכט פארמיטען נועם זיין חן ימצא נאך
דעם אז דער מענטש נעהם אז זיין חקר האט
איהם גוט געקאמפן געפונט ער בייא איהם חן

~~~~~

קדשת'ך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתין לומר מאחר שהאב נאמן על כחו מן החורה מהיה האם נאמנת על בנה מדרכה קשמע'ן ל' דליה' נאמנת : (יא) קדשתי את בתך וכו' אידיד' דתנא להי בני לטלי' תנא נמי להא ואע"פ שהיא משנה שאיה' נריכה וכלל הכי דהיא אומרת קדשתי מבקשים ממנו ליתן גט (טו) כדי להחירה ואם מעלמו נתנו' כופין אותה ליתן כתובה (טז) (יב) כ"מ שיש קדושין ואין עבירה. שקדושין תפסין גט ואין עבירה כגדושין והאי כלל' לאו דוקא (יז) שהי גר שגא' ממונת יס קדושין ואין עבירה דקדל גרים לא אקרי קהל ואע"פ כ' אין הולד הולך אחר הכור שכולד ממור אחד גר שגא' ממונת ואחד ממור שגא' נירה : וכל מי שאין לה עליו קדושין וכו' הולד ממור. בינמות נפקא לן מקרא דכתיב לא יבא את אשת אביו וסמך ליה לא יבא ממור ומוקמין לה בשומרת יבם של אביו שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרת : אחת מכל הכריות. של אחר הוה דאם קינד' וואס ווערט גיבארין פון זיין ווערט גרעכונג צום פאטער ואיז און וועלכע קדושין מיינט מען ו כהנ' ליה וישראלית אומאקטער פון אבהן אדער פון אלוי אדער פון אישראל שגא'ת לבן וילי' ישראל וואס זיא איז גנוקען גינארין צו אבהן אדער צו אלוי אדער צו אישראל ווערט דער קינד גרעכונג נאך דעם פאטער וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה און אז מען איז מקדש אאשה און די קדושין איז גנוקע קדושין נאר עס איז אעבירה חולד הולך אחר תפס'ן ווערט דאס קינד גרעכונג נאך דעם וואס איז מעהר פסול ואיז וועלכע קדושין מיינט מען ו אלנה' לבן גיזל אאלקנה איז גינוקען גינארין צו אבהן גורל וישלח'ת לבן הרום אאשה וואס איז גנט גינארין אדער זיא האט חליצה גינוקען און איז גינוקען גינארין צו אבהן פסולות ויתנה לישאל אמונת און אנתנה (פון די גבעונים וואס שמיט אין ספר וישע קפיש'ל מ' איז גנוקען גינארין צו אישראל בת ישראל למסור ולנתן אטאקטער פון אישראל איז גנוקען גינארין צו אמונה אדער צו אנתני. דער קינד וואס ווערט פון זיין גיבארין איז פסול. סיי דער פאטער איז פסול און דאס מוטער איז גיט פסול און כ' די מוטער איז פסול און דער פאטער איז גיט פסול. איז אלץ דאס קינד פסול וכל מי שאין לה עליו קדושין און די אשה וואס דער מענטש קען איהר גיט מקדש ויין. ויינע קדושין זענען קיין קדושין אלץ יש לה על אחריים קדושין אדער אדערע קענען איהר מקדש ויין. און זיא

הוא מותרת בקרוביו. היא אומרת קדשתי. והוא אומר לא קדשתיך. הוא מותר בקרובותיה. והיא אסורה בקרוביו. קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי. הוא אסור בקרובות גדולה. וגדולה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרוב' קמנה וקמנה מותרת בקרוביו : (יא) קדשתי את [א] בתך והיא אומרת לא קדשתי אלא אותי. הוא אסור בקרובות קמנה וקמנה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרוביו. גדולה וגדולה אסורה בקרוביו : (יב) כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולך הולך אחר [ג] ליה וישראלית שנישאו לבן וללוי ולישראל. וכל מקום שיש קדושין ויש [ד] עבירה הולך הולך אחר [ה] הפגום בשבטניה. [ו] ואיזו ואלמנה לב' גרשה וחלוצה לבנה הרום ממורת ונתניה לישראל. בת ישראל למסור ולנתני. וכל מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחריים קדושין הולך ממור. ואיהו זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה. וכל מי שאין לה לא

לה עליו קדושין וכו' הולד ממור. בינמות נפקא לן מקרא דכתיב לא יבא את אשת אביו וסמך ליה לא יבא ממור ומוקמין לה בשומרת יבם של אביו שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרת : אחת מכל הכריות. של אחר הוה דאם קינד' וואס ווערט גיבארין פון זיין ווערט גרעכונג צום פאטער ואיז און וועלכע קדושין מיינט מען ו כהנ' ליה וישראלית אומאקטער פון אבהן אדער פון אלוי אדער פון אישראל שגא'ת לבן וילי' ישראל וואס זיא איז גנוקען גינארין צו אבהן אדער צו אלוי אדער צו אישראל ווערט דער קינד גרעכונג נאך דעם פאטער וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה און אז מען איז מקדש אאשה און די קדושין איז גנוקע קדושין נאר עס איז אעבירה חולד הולך אחר תפס'ן ווערט דאס קינד גרעכונג נאך דעם וואס איז מעהר פסול ואיז וועלכע קדושין מיינט מען ו אלנה' לבן גיזל אאלקנה איז גינוקען גינארין צו אבהן גורל וישלח'ת לבן הרום אאשה וואס איז גנט גינארין אדער זיא האט חליצה גינוקען און איז גינוקען גינארין צו אבהן פסולות ויתנה לישאל אמונת און אנתנה (פון די גבעונים וואס שמיט אין ספר וישע קפיש'ל מ' איז גנוקען גינארין צו אישראל בת ישראל למסור ולנתן אטאקטער פון אישראל איז גנוקען גינארין צו אמונה אדער צו אנתני. דער קינד וואס ווערט פון זיין גיבארין איז פסול. סיי דער פאטער איז פסול און דאס מוטער איז גיט פסול און כ' די מוטער איז פסול און דער פאטער איז גיט פסול. איז אלץ דאס קינד פסול וכל מי שאין לה עליו קדושין און די אשה וואס דער מענטש קען איהר גיט מקדש ויין. ויינע קדושין זענען קיין קדושין אלץ יש לה על אחריים קדושין אדער אדערע קענען איהר מקדש ויין. און זיא

חייבי כרתות(ח): ולד שפחה ונכרית. לכתוב בשפחה
האשה וילדיה תהיה לאדוניה (יע) ונכרית כתוב כי יסיר
את בןך ממחרת ומדלל כתוב כי תסיר ש"מ ה"ק בתוך לא
תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בןך אשר תלד לו בתך
ממחרת אבל אבנו לא תתן
לנכד לא מהדר שאין הבן
הבא מן הנכרית קרוי בןך
אלא בנה (כ): (יג) ממזר
רבי שנשא שפחה. ואפי'
לכתלה יכול ממזר יושא
שפחה כדי לטהר את בניו (כא) והלכה כרבי ערפון
ומזהר ר' ערפון שעבד שנשא ממזרת הולד ממזר שעבד
אין לו יחוס (כב):

(י"ח) חזון מן הכנה. ופתי"ט: [י] שפחה. מלן דלע חפסי
כסו קידושין דל"ק שבו לכס פס פס כחמור עס הדומה
לחמור (י"ט) ובשפחה כנענית נשואה לפדע עברי מיירי. גמ'
וסמ"ט: וד"ק דלע ילע חפשי פס מליו. ועי' חו"ט: (כ) וזיון
דשפחה וזלדס כמות פתיול משה"ס מן דלע חפסי כס קידושין.
ס"ח ופתי"ט: [ח] ליוסר.
מסמול וזעם שלט יסיו דיוסס
מזוירס. רש"י: (כא) דלע"ג
דמזר מייב סוף ככל הלליון
שכחורס ולו דשפחה שפלי דלע
למזר שפחה לא תתן שפחה
ושפתיס בלשון לא יסיר קדש
דמחלמתינן לא יסיר נכדא מלכי
ישראל אחתה אמר משמע שאין ממזר ככלל שזיון שזיכרתו
דנכרית קדש ופומד סוף. ר"ס ופתי"ט: (כב) זיוו מתיחס
למזר אביו דכתיב עס כו' כנענית שאין סולד כרוך למזר סלכ.
רש"י: [ז] סכר ממזר. נגמ' פלגי דנלפוחס דקלל:

דאם קינד וויא יוא, אַעבד פֿגנעני אָדער אַגוי:
יב כ"י פֿרשן זאָגט יבוליס ממוהרם ליפער ממוזרים קענען
ריין ווערן ווי זאלין קענין געקען יודישע ווייבֿער
ביז דוויא אזוי פֿימיר שנשא שפחה אַממזר דאס גנזקען
אשפחה פֿגנעניט הילד עבד איז דער קינד אַעבד
פֿגנעני שחריו אז קען דאס איהם פֿריי גלאזן נגזא
הון פון חזיון איז דער קינד גווארין אפרייער פֿגנעניש
נאירן) און ער קען געקען אידישע מאַקשער פאר
אנווייב, רבי אַלעקסנר זאָגט אז אַממזר געקמט אשפחה
פֿגנעניט דער יו עבד פֿימיר איז דאס קינד אַקענקט און
אַממזר, און אז קען באפֿרייט איהם איז דער אַממזר
אַממזר אללין, פֿאר ער גיט געקען אידישע
מאקשער:

האט נהאט אקניד פון דעם וואס וויינע קדושין
גענען גיט קדושין תלד ממזר איז דאס קינד אַממזר
ואיזה און וועלכע קדושין מיינט קען ער האבן על אחר
מלך העברות שבתיה דאס מיינט קען אז ער האט
מקדש געווען איינער, דהיינו אשונעקשער אָדער
אמוקע, און וויא האט פון איהם אקניד, איז דאס
קינד אַממזר וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים
קדושין און דר אשה וואס האט קיין קדושין גיט פון
דעם וואס האט איהר מקדש געווען און גיט פון
אין אנדער ויד תלד פֿותה דאס קינד וואס וויא האט
פון איד איז וויא וויא איז וואיז וועלכע אשה מיינט
קען ער ויל שפחה ונכרית דאס מיינט קען אז אשפחה
פֿגנעניט אָדער אַגוי האט אקניד פון איד, איז

גמרא קידושין דף ע ע"א

הלכה ס' כלל כלי המילין דח"ס דמלכות דכרילה השחפא
אמר רבה בר בר חנה כל הגושא אשה שאינה
הוגנת לו מעלה עליה הכתוב כאלו חרשו
לכל העולם כולו וורעו מלח שנא' אלה העוליים
מתל מלח תל חרשא אמר רבה בר רב אדא כל
מהוגנים שנא' בה' בגדו כי בנים ורים ילדו ושמא
אין גומא און פון דר אשה זאל קיין קינדער ויין אויף
די וועלט. ווי זאלין גיט פֿרייגען פֿסולה קענקשין
אויף דער וועלט) אַסר רבך בר רב אדא רבך בר רב אדא
א אשה גיט הנשוא אשה לשם ממון דער וואס געקמט
א אשה גיט וועגן מצוה צו קאן וואס גאט האט
גיבאמין קאר וויילי האט געלט דרייער געקמט ער
וי הויין לו גנים שאינם מתיינים וועט ער האבן קינדער
גיט גוטע שטאמפ ווארעם עס שטייט אין פסוק בה' בגדי
כי גנים הרים ילדי ווי האבן גיגעלשם אין גאט ווי
געגען פאלש גינען צו גאט דרייער האבן ווי
גיבארין קינדער וואס געגען גינען פֿרעמד ווי גאט
ושמא האמר שמועס פֿיל מאקשער וועקט און ווי גער
געלט וועט אנדערען ווערן, דאס געלט וואס ווי
האבן גינעקען פֿיי דרייער וועט פֿיי ווי פֿלייבן
פֿליכד למזר פֿעררעם און דער פֿסוק צו זאגן יקח אשה

רש"י
כאלו חרשו וכו'. משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי
לכו תלח: משום חרשא. לשון חורש: בנים ורים.
מאסה פסולה לו ולסם ממון וסבה דכחסיים קרף יאכלס
חדש את חלקיהם ממון שנשאה לשמו יאכלס כחדש אחד:
ושמא תאמר חלקו. כגון כחסי לאן כדול: ולא חלקה.
הנשוא אשה לשם ממון הוויין לו בנים שאינם
תאמר ממוןם פלמ ת"ל עתה יאכלס חרש את חלקיהם
אמר רבה בר בר חנה רבך בר בר חנה האט גינאמט
הנשוא אשה שאינה הוגנת לו דער וואס געקמט אנווייב
וואס וויא איז פסול צו אים וואס מיינט קען אזוי
א אשה וואס קען ווייט גיט איר משפחה, מאקשער
איז וי פון אַנעלכע קענקשין וואס מאקשין גיט קוקען
אין די יודישע פֿר וואקלונגן) פֿעלד עליה הכתוב רעכנימ
אויף אים דער פסוק כאלו חרשו לכל העולם כלו חרשו מלח
גלייך ווי ער וואלט צו אַקערט די גאנצע וועלט און
גואלט פארנייט וואלש שטאמפ ווארעם עס שטייט אין
פסוק אלה העוליים מתל מלח תל חרשא דר מוענקשין וגעגען
אויפגעגאנגען פון פֿל מלח תל חרשא, דער פסוק
שמועקט פון די מענקשין וואס קען האט גיט
גינאוקט ויער יחוס, האט קען ווי גינען תל מלח,
אבארן וואלש תל חרשא, אצאקערטער פארן וואו
ווי קען שפרייט אים ווארן אויף אצאקערטער
פֿעלד, קען גיט אין די פֿעלד פֿייר וואקשין, אזוי

מדרכ טובה מאוס בעיניו ודבור דבר לליכך לליך לזכות ונסיון כדנע לסיי קיט טל אשכ פשה לנפשו ומעלו כע. וזכו שכתוב לחריטו מס יחלוקן אדם מי גבר על חטאיו. כל וכלה כפה חטאיו ואימות וחטאיו עבדו שבתו חטא כי מרס נפשו עליו 16 טל חמד ממוסריו כ"ט טע לו להטענות ולהחליל נפשומו פניכה ופסוקהו מביט נפשו לעולמים :

כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה. ואם התפלל בלא כונה חזר ומתפלל בכוונה. מצא דעתו משובשת ולבו טורד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו. לפיכך הבא שן הדרך והוא עוף או מוצר אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו. אסור חכמים ושהה שלמים ימים עד שינוח ותתקדר דעתו ואח"כ יהפלה :

בטוב ובהר ברע ווען ער האט אפגעקעמט פון גומין וועג אונ האט פארמיאקט דאס גוטע אונ אויס דערוויילט דס שלעכטע לאיך צירד לזכות דריבער דארף ער וויינען וליהט נכנע לעני קיט אונ ויין אונגעקערטעניג פאר גאט על איש עשה לנפשו וואס ער האט גיטאדן צו ויין נשמה גמלי דעה וואס ער האט זיך אליין שלעכטס גיטאדן ויהי שכתוב אחריו דאס איז וואס עס שטייט נויטער אין פסוק פה יחאגו אדם מי גבר על חטאיו ווס ואל מרוערין דער לעכער דיגער מענטש. אז ער שטאנקט זיך אויף וויינע ויגד. האט ער נים וואס צו מרוערין בא ויהי בזה תענית וצויות וחתות בקש לבטל חולת קום וזה ווי פיל הענינים אונ וויא פיל תחנות טוהט דער מענטש פאקטין אונ בעטין ווען ויין וזה איז קראנק כי קרה נפשו עלי ויין לעבין איז איהם פארשיקט דורך דעם או על אחר באהביי אדער ווען עס מרעפט איינער פון וויינע גוטע פריינד איז קראנק. ווי פיל צער האט ער פון דעם כל שכן שיש לו להטענות ולהחליל נפשו עבירה איז דאך געוויס אז ער דארף פאקטין אונ מרוערין אויף דע עבירות ווס ער האט געקאן וואס ויין נשמה איז קראנק ויהי שכתוב משיב נפשו לעולמים אונ דיא תשובה קערט איהם צוריק דיא נשמה וויינע אויף אייביג :

פון דער תפלה קען ויין ווען ער נעמט משהין ויין נעמט ער נאך פראכטין פון דעם דאווענען אונ פראכטענדיג קען ער נאך ארויס ריידן ווערער פון תפלה אויך דריבער מוז ער ווארמין אזוי לאנג ווי מען קען גיין פיר איילין ער זאל שוין האבן וויינע געדאנקען אין גאנצן ארויס גענומען פון תפלה נאכדעם נעמט ער משהין ויין : (ג) פנה תלב פידי ווי אזוי נאל ויין דער דין מיט די פנה אין הארצין ווען ער באווינט כל תפלה שאינה בקנה אינה תפלה די תפלה וואס איז נים מיט פנה איז ויא קיין תפלה ואם התפלל בלא כונה חזר ומתפלל בקנה אונ אויב ער האט געדאווינט און פנה זאל ער נאך אקאהל באווענען מיט פנה מציא דעתו משובשת ולבו טורד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו אויב וויינע געדאנקען ווענען פארמישט אונ דיא הארץ וויינע איז פארמאכט אין אנדערע זאכן אונ ער נעמט נים קענען איצט באווענען מיט פנה טאר ער נים באווענען ביז ער נעמט ויין פערדיגט אונ נעמט קענען באווענען מיט פנה לאיך האט מן הדרך ויהי עוף או מוצר דריבער אז איינער קוקט פון וועג אונ ער איז מיר ואפגעמאקערט אדער ער האט צער אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו טאר ער נים באווענען ביז ער נעמט זיך פערדיגט אחר חכמים ושהה שלמים ימים עד שינוח ותתקדר דעתו ואחר כך יתפלל די חכמים האבין גיטאט דער וואס קוקט פון וועג זאל ער ווארמין דריי מעג ביז ער נעמט זיך אפגעקיהלט ווערין נאכדעם וועט ער באווענען ודער דין איז גיווען פארצייטן ווען מענטשין זענען געגאנגען אין וועג נים געפארין אונ ער איז באווענען מיט פנה אפער היינט פארט מען אונ מיר באווענען נים מיט פנה דריבער מוז מען באווענען אלע טאג אפילו אין וועג געענדיג אונ פארנדיג אונ מען איז קיין אהל פטור פון תפלה :

בהר יום ד תורה

אונקדום

לחשוק מתי' דיא יהוה נפש י יהיה יהוה. רוח יוד האווא הא. נשמה יודת חיה יחידה דמילי וו אל שם ב"ן שבעשיה בניקר חולם :

לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו

מן לפום סגיאנות שניא תסגי זכינותי ולפום זערות שניא תזעיר ת"א לפי מוס הכנסים. מדעין כע : תמעט

רש"י (טז) תרבה מקנתו. תמכרה ביוקר : תמעט מקנתו.

פירוש לתורת אלהים

(טז) לפי רוב נאך דעם פילקייט פון דיא יאהרין פלוסר אז עס איז נאך דא פיל יאהר ביז יוגל

כי מספר תבואת הוא מכר לך :
ולא תונן איש את עמיתו
יראת מאלהיה כי אני יהוה
אלהיכם : ועשיתם את חקתי
ואת משפטי תשמרו ועשיתם
אתם וישיבתם על הארץ לבטח :

זבינוהי ארי מגיעללללל
הוא מובן לך : י ו לא
תונן גבר ית חברה
ותדחל מאלהיה ארי אנא
י אלהיך : י ותעבדון
ית קימי וית דיני תמרון
ותעבדון יתהון ותתבון
על ארעא לרוחצן :
ת"א ולא מונן ליש את עמיתו
מליטא נח כט : ויראת
מאלהיה : שס נח :

רשבים

בער המורים

(יז) כי מספר תבואת, שער היובל הוא מוכר ולא גוף
כ"ש ש"ס כחשנן ש"ס פער הכית וישנו כסא :

שפתי חכמים

י משום דמרכס ותמטיס מקנתו משמע מירכס וממטיס קיימיס
ול"ז כונס כ"ז מ"כ פ"י מרכס מקנתו חמכרנס ביוקר ותמטיס
מקנתו מירכס בזול וכל דלמך מרכס מקנתו חמכרנס ביוקר ולא
קכס מרכס דלמס כמו שנקט ממטיס דעמיס כדי שלא נחשוב
שפ"י ירכס וממטיס דמיס ויהי פכדי שזיו אכל ממכרנס ביוקר
אזינו משמע ביוחק עכדל שזיו אלא שזיו רכ. כל"ס : ו כ"ס
ועשיסס את חקתי וגו' ודחמלנס סקלע מיירי בחקוס ומשפטיס

תמטיס י דמיה : (יז) ולא תונן איש את עמיתו.
(ת"ז) כאן הוסיף על אונקרוס דברים שלא יקניס ח"ס את
הבית ולא ימאנו עמל שאינו הוגנת לו לפי דרכו והגלתו
של ועד"ו"ל"ת מי מידע ל"ס נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת
מאלהיה היודע מהחכות הוא יודע. כל דבר המסור ללב
שאינו מכיר אלא מי שהמחשבה נכנסו נאמר בו ויראת
מאלהיה : (יז) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון שמעיה ישראל כל גולים שנאמר (ויקרא כו) לו תרעה הארץ

פירוש לתורת אלהים

ליקושים על התורה

נעשיתם את חקתי וגו' ונתנה הארץ וגו' וכי תאמרו וגו' .
אין דאך אקשניא אונ איב ווי וועלן גיט אנגין וואס
וועלן פיר עסין דעם ויבעשין יאהר וועס גאט גיט געבן די
ברכה. דער תירוצן איז ברכות וועגן דא צווייטערליי, עס איז
דא אנדערע וואס עס וואקסט פיל אין פעלד איז דאס אפגעלע
דער מענטש נעהט שוין די ברכה, עס איז אנדער דא אפגעלע
אז עס איז דא פיל תבואה איז דא פיל ארבעט פון אשכנזיין ביז
עס וועט זיין מעהל. עס איז דא נאך אנדערליי ברכה, איין פעלד
וואקסט ווי אלע מאהל ווייניג, גאר די ברכה איז אין עסין,
מען עקסט אפזיסול אונ קען ווערס וואס, אפגעלע איז קען ווערס
גיט די ברכה, אפגעלע איז ביי די ברכה איז נישטא פיל ארבעט.
דאס וואס גאט געזאגט צו די יודין געשיתם את חקתי, אויב
איר וועט היטען די תורה אונ מצות אונ איר וועט גיט פארקניגן
וואס וועט מען עסין דעם ויבעשין יאהר, ווייל איר וועט אייך
פארזיכערן אויף גאט געוויס וועט איר גאט שפייזן דעם
ויבעשין אויף אהר אויך, וועט איר וועגן אין לאנד רהיג אונ די
ערד וועט געבן די וועלכע פארקניגט וואס וואס אלע יאהר,
וועט איר דעם יאהר וויס האבן קער ארבעט ווי אלע יאהר,
גאר נאכאלעס לטובע. ווי פיל איר וועט עסין וועט גענוג זיין
אונ איר וועט וואס ווערן. אנדער אז איר וועט פארקניגן וואס
וועלן מיר עסין דעם ויבעשין יאהר ווייל קען וועט אין אים גיט
זיין, גלייבט איר דאך שוין גיט צו גאט אז ער קען אייך שפייזן
דעם ויבעשין יאהר גאר איר וואס שוין געהן וואס איר וועט
עסין דעם ויבעשין יאהר, דאמאלס וועל איר געבן די ברכה אין פעלד,
דעם וועקשנין יאהר נאל וואקסן אזוי פיל עס נאל
גענוג זיין אויף דריי יאהר וועט איר געהן די ברכה איר וועט
אנדער האבן ארבעט אין איין יאהר אזוי פיל ווי אין דריי יאהר:

וועט דער קויפער האבן פיל תבואת פריה מקנתו
נאלסטו מערין זיין פאר קויפונג פלאקסר נאלסטו
איהם פאר קויפען מטייער וליף אונ גאך דעם
ווינציגקייט פון דא יאהרין דיינו עס איז ווייניג
יאהרין צום יובל תמטיס מקנתו נאלסטו ווינציגען
זיין קויפונג נאלסטו אים פאר קויפען וועלנעלער
בי ספסר ווארום דער פארקויפער פאר קויפט דיר
גאר די ציאל פון תבואות וואס עס וועט וואקסן
אין פעלד ביז יובל ווארום דאס פעלד וועט דאך
אום יובל צוריק קומען צו איהם : (יז) ולא תונן אנ
יאהר נאלט גיט נאקען מיט רייד איין מענטש
דעם אנדערין ויראת מאלהיה אונ דא ואלסט דיר
פארקניגט פאר דיין גאט כי אני יי ווארום איה ביי
גאט איינער גאט : (יז) וישיתם אונ איהר נאלט מאן
מיון גינען ואת משפטי תשמרו אונ מיינע דינים ואלמ
איהר היטען וישיתם אויף אונ איהר נאלט וינא
מארו וישבתם וועט איהר וועגן אויף דעם לאנד
ארץ וישאל לבטח ויבער אונ איהר וועט פון איר
עסין דעם ויבעשין יאהר, דאמאלס וועל איר געבן די ברכה אין פעלד,
דעם וועקשנין יאהר נאל וואקסן אזוי פיל עס נאל
גענוג זיין אויף דריי יאהר וועט איר געהן די ברכה איר וועט
אנדער האבן ארבעט אין איין יאהר אזוי פיל ווי אין דריי יאהר:

מצות השם

ולא תונן וגו' וואס איז אפגעזא לא תעשהו איינער נאל גיט
גארין דעם אנדערין מיט רייד :

(יז) [שנה] (לאו רי) שלא להסוות בדברים שנאמר ולא חוט
ל"ס את עמיתו :

יִסְתַּר אֲדָם וּבְאֲבָדָם יִרְבּוּ צְדִיקִים: ר' אִישׁ הַיּוֹכָחוֹת מְקַשֶּׁה עֲרָף פְּתַע יִשְׁכַּר וְאִין מְרַפָּא: ה' בְּרַבּוּת צְדִיקִים יִשְׁמַח הָעָם וּבְמִשְׁלַר רִשְׁעֵי יֹאנָח עָם: וְאִישׁ־אֲהָב חֻכְמָה יִשְׁמַח אָבִיו וְרַעְיָהּ וְזוֹנוֹת יִאֲבֹדֶהוּן:

אָסוּ: ה' בְּמִינְעָא דְצְדִיקִי תִי־עָמָא וּבְשׁוֹלִמְנָא דְרִשְׁוֵי נְתָאנָא עָמָא: נִכְרָא דְרַחֲמִים חֻכְמָתָא נִבְרִי אָבִיו וּדְמִתְסַכַּר בְּנִיחָא מוֹבִיד מוֹלִיָּה:

מצודת דוד

יסתרו מעם וכנסו יאכדו הכשעים אז ירבו הצדיקים כי יתאספו סעירים ממקום משובתם: (ד) איש מוכחות. הללך כל הסוכה וקשה ערפי ולא יאכס לשמוע יסכר פתאום ואין מי ירפא לו: (ה) ברכות. כעת גדלו הצדיקים ומשלים כעת אז ישמחו. כי כשכנסו יסיו עושגמים עמי: (ו) ורועם. הסוכר עלינו לזיוט

מלדקה: (ד) איש. הראוי לתוכחה ומקשה עורף מלשמוע: פתע. מהרה ישכר: (ו) ורועה. מחבר לזונוט:

פירוש ע"מ

אֲנִהִינְגַעַר פֿון איהם אויף זיין צדיקים, סְבִירָאמִין זיין נאר גוֹאֲץ פֿאר דעם פֿאלק, וּבְמִשְׁלַר רִשְׁעֵי יֹאנָח עָם אָבִיעַר אַז דער עֲלִצְמַעַר אַלִין אִין אַרְשַׁע זְעֻנָען דִי אֲנִהִינְגַעַר זייער אויף רִשְׁעִים אונ זי אונְמַעַר דִרִיקֵן דָאס פֿאלק, מוֹדַעַן זייא זיפֿעֶען פֿאר צוֹרוֹת: (ו) אִישׁ אֲהָב חֻכְמָה יִשְׁמַח אָבִיו דער מענשט וואס ליבט חֻכְמָה דערפֿרייט זיין פֿאַמִיעַר, ווארום אַלעס מוֹדַעַר מיט רַעֲבֻנָג, אָבִיעַר אַלִין אָדער דורך קלוגֶע מענשטן, אִין דָאס דעם פֿאַמִיעַר־ס פֿרייד וואס ער האט אזוי אוועק ווֹדַע זינא יאָבִיד הוּ אָבִיעַר אַז דער ווֹדַע־אִין אַחֲבָר פֿון דִי מענשטן וואס קערן זיך מיט זונוט, אָדער אַנְדֶערֶע פֿאַזֹות מאַכט ער פֿאַרלירֶען זיין גאַנצֶען מאַיאָנְטֶעק, אונ אויף דעם פֿאַמִיעַר־ס, קען שוין דער פֿאַמִיעַר גיט פֿרייליך זיין פֿון אַעלְכֶע אַנְטֶען:

יִבְאָבִים אָבִיעַר ווען עס קומט דיא צייט אז דיא רשעים אַלִין פֿאַרלָארן גיין ריב צדיקים מוֹדַעַן זיך קעווערן די צדיקים, ווארום קען דער גיט דעם אָבִיעַר ווער עס איז אַרְשַׁע אונ ווער גיט: (ד) אִישׁ הַיּוֹכָחוֹת פֿקִשֶׁה עֲרָף דער מענשט וואס מאַכט האַרץ זיין אָקען פֿון צו הערן שְׁמִירָאָר רייד, ער זאָגט וואס גיט מִיָּה אָהן וואס זענער פֿלוי־דערט, אִיף וועל קאָהן וואס אִיף וויל פֿתַע יִשְׁכַּר וְאִין מְרַפָּא וועט ער פֿרִי־לִיבֶנג צו בְּרָאבִין ווערן, אָבִיעַר דאמאַלס וועט איהם שוין קיינער גיט קענען העלפֿין, דען פֿון זייע פֿאַזֹות וועט ער געוויס קבאָק ווערן אזוי אַ קרייגֶק וואס קיינער וועט איהם גיט קענען העלפֿין: (ה) בְּרַבּוּת צְדִיקִים יִשְׁמַח הָעָם אַז עס קעווערן זיך צדיקים מוֹדַעַם זיך פֿרִי־ען דָאס פֿאלק, ווארום אַז דער עֲלִצְמַעַר פֿון דור אִין אַצְרִיק מוֹזִין דיא

ברטנורא

בהר יום ד משנה

עיקר תוימ

[6] דן כ' . פסיקא (אסו משום חשיבותו מנכר גרע וכוין דדן סיכו נמי דנין אווהו משום סתקופשו וקופו . חוס') פריד דקא כמי לגימני מלך לא קן וכל דנין אווהו כ"ג וכל"ה כל קמ"ל דכל שטר דינין חון מלך דן ידלן אווהו בנ' כסדיוס כ"ג .

נמ': [3] פסיקא דוקא כסעמלך יושב שס שטס כ"ג יודע מרום לבנו . סולר סמלך לטס משום יקבא דכ"ג וקא אמי ומססיד כלל כל"ה אינו מעיד דזילוטס ס"א לכ"ג טיבא ויפיד דסינא וסתעלמס פטע' סלפס מקפלט כגון זקן ופיו לפי כסדיו . נמ'

כלי אטעני דסוד דמלכות דזיכרס א אל

כהן גדול . אינו יוצא אחר הבמה . דלמא חמי למננע מתוך סדרתו ורחמנא אמר ועל כל נפשות מת לא יבא : הן

כהן גדול [6] דן ודינין אותו . [3] מעיד ומעידיו אותו . חולץ וחולצין לאשתו . ומיבמין את אשתו . אבל הוא אינו מיבם מפני שהוא אסור באלמנה . מת לו מת . אינו יוצא אחר הבמה אלא הן נכסין

סר ב א פֿלֶן גִּדֹּל דִּין וְדִינוּ אוֹתוֹ אַפֿלֶן גִּדֹּל מַעַן זיין אַרְיִין, עַר זָאל מִשְׁפָּטִין אַנְדֶערֶע מענשטן, אונ דִינִים מַעַן איהם אויף מִשְׁפָּטִין מַעַד וּמַעַדִין אוֹתוֹ עַר מַעַן זיין אַעֲדוֹת אויף אַנְדֶערֶע מענשטן, אונ אַנְדֶערֶע מענשטן מַעַן זיין אַעֲדוֹת אויף אִים אויף חוֹלֶץ חוֹלִצִין לֵאשְׁתּוֹ אויב דער בְּרִדְעַר פֿון פֿלֶן גִּדֹּל אִין גִּישְׁמָאָרְבִין אָן קִינְדֶער, דאָרף דער פֿלֶן גִּדֹּל גַעבִין חֲלִיצָה צו זיין בְּרִדְעַר־ס ווייב אונ אויב דער פֿלֶן גִּדֹּל אִין גִּישְׁמָאָרְבִין אָן קִינְדֶער דאָרף דער בְּרִדְעַר פֿון פֿלֶן גִּדֹּל גַעבִין חֲלִיצָה צו דִי ווייב פֿון פֿלֶן גִּדֹּל וּמִיבְמִין אַת אִשְׁתּוֹ אונ אויב

דער בְּרִדְעַר פֿון פֿלֶן גִּדֹּל וויל מִיבִם זיין וְעַמְעָן פֿאר אַווייב־י די ווייב פֿון זיין בְּרִדְעַר דער פֿלֶן גִּדֹּל וואס ער אִין גִּישְׁמָאָרְבִין אָן קִינְדֶער, מַעַנֶער אָבִל האט אִין מִיבִם אָבִיעַר דער פֿלֶן גִּדֹּל טאר גיט מִיבִם זיין וְעַמְעָן פֿאר אַווייב־י די ווייב פֿון זיין בְּרִדְעַר וואס ער אִין גִּישְׁמָאָרְבִין אָן קִינְדֶער מַעַן שְׂדֵהוּ אִסֹּר בְּאַלְמָנָה ווייל אַפֿלֶן גִּדֹּל טאר גיט מִיבִם אַלְמָנָה מַת לוֹ מַת אויב אִינְדֶער אִין גִּישְׁמָאָרְבִין בִּימָא דעם פֿלֶן גִּדֹּל אִין יִצֵא אַחֵר חֲפִסָּה טאר גיט דער פֿלֶן גִּדֹּל גיין נָאָה דִי מִסָּה ווויא קען מִרְאָמַט דעם מַת צו דִי קְבוּרָתָא אִילָא בִן נִכְסִין וְהִיא נִתְּנָה נָאָר אַז

ועשו"ט: (א) משהו ק"ל ד"ה ל' לבינו כמי לט. ויפין תו"ט: (ב) גמ' פי' כינו ר"ל בין שלמו שהוא המנוחה לבין העם: (ג) דללו ביום אחד לזון מלכות כב"ג דוקא וכפ"ל כזן הדיוט לעבוד אם לזרע פסול כב"ג ואל' להמנוחה: [ג] הספסל הוא כפא קטן. ס"מ: (ד) כעפשה שהיה כעבדו של יצחק הסנן שהיה את הכפא שחמו לו לבדו ולמנוח דפני סנהדרין. כדכתיב ויהי דבעלי. ועבדו כמנוח דמי. וכפ"ל וישב אמרו לו עמך שחאזר ועבדו שני האנשי' ולא ר"ל כי' ולזרע תקבל שחמו הסנהדרין ע"י שהענישם שעתון בן ששה על שזכבו פניהם בקרקע ושלחם את וי' יצחק: (ה) ואל' דל' דייקן לזו הכי דין' הם כחדי הסקוטשו. קושטו. גמ'. ויכין שחזירי כ"י דהם דיו' לבקק כשנזכר אל' גזרו אל' על מזלי ישראל אל' לא על מזלי בית דוד כדי שלא לתקן על הכהונה בהם. כ"מ: [ד] לא מעיד כו'. עולות עמשה עלמו שהיה ע"י קבלת פדום בפני יצחק המלך ולא לזרע למנוח. ועשו"ט: [ה] ולא חוללין כו'. מפני שטומא במעמדו וכ"ל אומר לו תתנחם מן השמים:

נכסין והוא נגלה. כיון שנתכסו נשאו המטה: מן המבוי כלומר שילאו ממנו הוא נגלה וכנסו בתוכו הכל כ"ז שהן נגלין ונראין כמבוי הוא נכסה ממנו שאינו נכסה לתוכו: ויוצא עמון ער פתח העיר. שבער מזוין

והוא נגלה. הן נגלין והוא נכסה. ויוצא עמון ער פתח העיר. רבי ר"מ. רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש. שנאמר וכן המקדש לא יצא. וכשנאמר מנהם אחרים. דרך כל העם עובדין בזה אחר זה. והמבוי' ממצעו בינו לבין העם. וכשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומרים לו אנו כפרתך. והוא אומר להן תברכו. מן השמים. וכשנאמר בן אותו כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על [ג] הספסל. (ב) המלך לא דן ולא דנין אותו [ד] לא מעיד ולא מעידין אותו. לא חולץ. [ה] ולא חולצין

שאנו שלו כ"ע מודו דיכול הוא לילך דלא טרוד ולא אחי למנעו וכשהורין מן הקבוצות ועומדין בשורה לנהם האכלים וכל העם עובדים ואל' ומנהמים האכל והמבונה ממצעו. שהוא הולך לימין כ"ז וכל העם מסובים נמלא כ"ג כחמשה הוא הסנן שהוא ממונה לעבוד תחת כ"ג אם יאמר פסול כב"ג ביה"ב: (ג) אבן בפרדך. בן תתכפר אתם ואמנו תתקן לכל הראוי לזרע עליו: וכשנאמר אותו. שאלו חסור לזכור סעודה ראשונה משלו וקריבו ואוהבו מאכליו אותו: מסובין על הארץ. בן מזוין ומחללין בזה: והוא מיסב. כעבדו על הספסל: (ב) המלך לא דן ולא דנין אותו. ודוקא מלכי ישראל שאינם נשענים לדברי חכמים (ד) אל' מלך ממלכי בית דוד דן ודנין אותו שאל' בית דוד כה אמר ה' דיו' לבקק משפט ה':

די וואס טראגן דעם מת ווערין צו גידעקט וויא גיינען ארויס) פון די גאס, בנתיים זיך [קומט אריין] דער פלן גדול אין דיא גאס הן גלייף אָבער אז דיא וואס טראגן דעם מת זענען אין גאס מיט דעם מת, וואס נקטת מוז דער פלן גדול זיין צו גידעקט ער קאר גיט צאריין גיין אין די גאס, און ער קאר גיט צאריין גיין אין אשמוב וואס אין די גאס ווצא זיך ער פתח העיר און דער פלן גדול גיט געלייטן דעם מת ביז צום טויער פון שטאמ, אָבער אויסער די שטאמ קאר ער גיט גיין געלייטן דעם מת, נאר ער מוז צוריק אהיים גיין דברי דבי מאיר אזוי נאנט רבי מאיר, רבי יהודה נאנט איז נוצא מן המקדש דער פלן גדול קאר גיט ארויס גיין פון בית המקדש אויב איינער איז ביא איהם גישטאנדיג שטאנער ווארום עס שטייט אין פסוק וכן המקדש לא יצא פון בית המקדש שאל' ער גיט ארויס גיין ויבששוא נחמם אחרים אז דער פלן גדול טרייט אָבערע אַבלים. ווארום צו אָפּרעמדע לזיה מען דער פלן גדול גיין, און דער מנהג איז גינען פאר צייטן, אז דער אָבל איז גינאנען פון די קבורה האט ער זיך גישטערט אויף איין אָרם דורך כל העם עבדין זה אחר זה און אלע יודין וואס זענען ביי די לזיה גינען פאר ביי דעם אָבל און זאגן צו איהם. הנהנחם מן השמים" דוא אַלקס גיטרייט ווערין פון נאט, און אז דער פלן גדול דארף גיין פאר דעם אָבל ויבששוא נחמם בנתיים דעם פלן גדול וואס וואס האט ער געבדח אים יום כפור אויב דער פלן גדול ווערט פסול האלטן דעם פלן

גדול אין מיטען צווישען זיך און צווישען די יודין וואס זענען דארט ביא די לזיה, דאס מיינט מען דער קבורה נאל גיין אין די רעכטע זייט פון פלן גדול און די יודין זאלן גיין אין די לינקע זייט פון פלן גדול און דער פלן גדול אין מיטען, און זאלן אזוי צו גיין זאגט צום אָבל, און דער פלן גדול זאל זאגן צום אָבל הנהנחם מן השמים ויבששוא מנהנחם מן השמים און אז דער פלן גדול איז אָבל און אָבערע מענטשן דארפן איהם טרייטן כל העם אומרים אז און פֿרדק זאלן אלע יודין וואס זענען ביא די לזיה זאגן צום פלן גדול מיר זענען ביין פֿרדק, אלץ וואס דארף קומען אויף דיר זאל קומען אויף אונז וואס אָפּר לזיה און דער פלן גדול זאל זאגן צו זייא תתברכו מן השמים איהר זאלט גינענמחש ווערין פון נאט ויבששוא נחמם און אז מען גיט דעם פלן גדול די ערשטע סעודה נאך דער קבורה פון מת ווארום די ערשטע סעודה נאך דער קבורה מוז דער אָבל עסן פון פֿרעמדע, און זיינע קרובים און נאנט פריינד עסן אויף מיט אים) כל העם סטדיין גל האצן אלע יודין וואס עסן מיט איהם דארפן זינען אויף די ערד וואס מיסב גל הספסל און דער פלן גדול נוצט אויף אַקליינעם ביינקל אָפּרעגן: ב. הספסל לא דן ולא דנין אותו א. מלך ישראל גיט ער מושפט די יודין און גיט דיינים מושפט איהם לא משיד ולא משידין אותו גיט ער זאגט עדות אויף אָבערע און גיט אָבערע זאגן עדות אויף איהם לא חולץ גיט ער גיט חליצה זיין ברודערס נויב אויב זיין ברודער איז גישטאנדיג אין קינדער ולא חולצין לאשתו

אין שומעין לו. דמלך
שמחל על כבודו אין כבודו
חמול (ו) וגנאי הוא לו
שיחולן וירקה בפניו וכל
שחינה בת חליה חיה בת
יבוס (ז) וכן הלכה: מלך
נושא אלמנתו של מלך.
והלכה כר"י (בבא: ג) אינו
יוצא מפתח פלטיין שלו.
ענמת נפש לפני העם:
לפייס את העם. כתי
שיכירו שלא בעלת דוד
הרג יואב את אבנר ואין
לכרה כר"י: דרגש. משה:
(ד) למלחמת הרשות.
מלחמת שור למות הון

לאשתו. לא מייבם ולא מייבמין לאשתו. ר' יהודה
אומר אם רצה לחלוץ או לייבם וכו' למוב. אמרו
לו אין שומעין לו. ואין נושאין אלמנתו. ר' יהודה
אומר נושא המלך אלמנתו של מלך. שכן מצינו
ברוך שנשא אלמנתו של שאול. שנא' ואתנה לת
את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך: (ג) מת
לו מת אינו יוצא מפתח פלטיין שלו. רבי יהודה
אומר אם רצה לצאת אחר המטה ויצא שכן מצינו
ברוך שיצא אחר מטתו של אבנר שנא' והמלך דוד
הולך אחר המטה. אמרו לו [ו] לא היה הדבר אלא
לפייס את העם. וכשמבקרין אותו כל העם מסובין
על הארץ והוא מייבם על הדרגש: (ד) [ז] ומוציא
למלחמת הרשות על פי ב"ד של שומעין ואחר.
ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו. בריך המלך
[ח] אין לה שיעור. וכל העם בוויין ונותנין לפניו
והוא נוטל חלק בראש. לא ירבה לו נשים אלא

שחוסר לינש. כס"י:
(ו) שנאמר מוס חסידים עליך
מלך שפסח חסידים עליך וכו'
מלך שפסח. נמי: (ז) וכו'
כס"י ולא מלאנו אלא כל שמינו
עולה ליעוס אינו מוטל לחוסר
ורס"י סי' הפסח דלוינו מיבם
שנא' לו לקום פ"ש חסיד:
[ו] לא סי' כו'. וזוהר שפסח סי'
נפשי שנים הנכלות כו' אכל
עלה עסקה לו אם רלס אין
שומעין לו. כ"מ: [ז] ומולח
כו'. משמע דכ"ל של פ"ה
נכדס אין ללס כח לעשות היל
לסולחם למלחמת הכבוד אלא
במלחם העלך דלי מלחמ
שליך למלך בוס שום מפלה א"כ
לכל מלחם כדלס נמי מפלחין
שלמלך. ועפ"י: [ח] אין כו'.
אלא כפי מה שפסח לכך סימ
מפסח סודרים מפני כדמו של
פ"ה הולך כבוש. ועפ"י: [ח] סי'

ממלחמת עמלק ומלחמת ז' עממין: ופורץ גדר. של
אחרים: לעשות לו דרך. ללכת לכרמו (ולשדה): ואין ממחין בידו. אין מעכבין עליו: חלק בראש. חלק
היפה בורר ראשון (ח) ונטול מחלה מכל הכיזם: אלא

אויב א יודישער מלך איז גישמארבין אן קינדער,
זאל גיט געבין דער ברודער פון מלך חליצה צו
די נוייב פון מלך לא מיבדער מלך מלך גיט געמען
ניין ברודערס נוייב אויב זיין ברודער איז גישמארבין
אן קינדער ולא מיבמין לאשתו אויב די יודישער מלך
איז גישמארבין אן קינדער, מאר גיט דער ברודער
פון מלך געמען די נוייב פון מלך. רבי יהודה זאגט
אם רצה לחלוץ או ליבם נכד למוב אויב דער מלך וויל
געבין חליצה אדער מיבם ניין געמען זיין
ברודערס נוייב וואס ער איז גישמארבין אן קינדער
זאל דער מלך דערמאנט נעטען צו גוטן האט דער
מלך געטאן אמצה אפיר לו האבין דיא חקמים
גיזאנט צו רבי יהודה אין שומעין לו מען פאלגט
איהם גיט, מען קאנט איהם גיט חליצה געבין אונ
גיט מיבם זיין ואין נושאין אלמנתו אז א יודישער מלך
שמארבט מאר מען גיט געמען זיין אלמנה פאר
אנווייב, רבי יהודה זאגט נושא המלך אלמנתו של מלך
אמלך מען געמען פאר אנווייב דיא אלמנה פון
אמלך שבו מצינו ברוך שנשא אלמנתו של שאול ווארום
מיר געפינען דוד המלך האט גינגען דיא אלמנה
פון שאול המלך שגאט נוארום עם שמיים אין פסוק
נאם האט גיזאנט צו דוד המלך האטנה לה את בית
אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך ואת נשי אדוניך
היוז פון דיין האר פון שאול אונ די נוייגער פון
דיין האר פון שאול האב איה גינגען אין דיין
שנים: ג מת לו מת אויב אייגער איז גישמארבין ביי
דעם מלך איז יוצא מפתח פלטיין שלו זאל ער גיט
ארויס גיין פון מיר פון זיין פאלאץ, רבי יהודה
זאגט אם רצה לצאת אחר המטה יוצא אויב ער וויל גיין
נאך די מטה מען ער גיין שבו מצינו ברוך שנשא אחר
מטתו של אבנר ווארום אזוי געפינען מיר בייא דוד
המלך ער איז גיזאנגען נאך דיא מטה פון אבנר

שמונה עשרה. שהרי דוד היה לו שש נשים וקאמר ליה כבול ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה קמא שית חתרא שית הרי י"ח: מרבה הוא לו. יותר מ"ח ו'י מחלוקות יש בדבר ת"ק סבר נשא י"ח ואפילו פרוצות ויותר מ"ח לא ישא ואפילו כשרות שכרדיא גורת הכתוב ר"י סבר נשא י"ח ואפילו פרוצות ויותר מ"ח לא ישא וכשרות ויותר נשות לא ישא כמו שיראה ופליגי את"ק בחולא רבי שמעון סבר אפילו א' פרוצא לא ישא וכשרות והבנות לא ישא יותר מ"ח ופליגי את"ק בחולא וחדרי יחודה בחרתי. והלכה כת"ק: אלא כדי מרבתו. דוקא סומים בעלים להרחיב דעתו ולהתגדל ברוב סומים אסיר אלכל כדי רכבו ופרשו

אזרחו המחנה בזרע היספ שבשני. והל"ה ב"מ וסא נטל מהנה בראש. ובגמ' עוד דלוליות מלכים כולם למלך. ועיין שו"ט: [ט] ונכבד כו'. דהא קדא קאמר ולא יסור חס הכבו. גמ': [י] אפי' א' כו'. דמכדי בעמלא דרשין בעמלא דקרא א"כ לכחות קרא לא ירבה לו נשים ולשחקי ואלא למיטא מה טעם

ר"ח. ר"י אומר מרבה הוא לו. [ט] ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. ר"ש אומר [י] אפי' אחת ומסירה את לבו היה זה לא ישאנה א"כ למה נאמר לא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל. לא ירבה לו סומים אלא [כ] כדי מרבתו וכסף והוב לא ירבה לו מאר אלא כדי ליתן אספניא*. וכותב לו ס"ת לשמו. ויצא למלחמה מוציאה עמו. נכנס מבניסה עמו. וישוב בדין היא עמו [ל] מיסב היא כנגדו שני דוידה עמו וקרא בו כל ימי חייו: (ה) אין רוכבין על סוסו ואין יושבים על כסאו. ואין משתמשין [מ] בשרביטו ואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא בבית המרחץ שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך:

יסור לו נשים דלא יסור ולא וסומים. גמ': [כ] כדי מרבתו לו אספניא. בגמ' יליף לסומא קמא. וסומי"ט: (ט) ו' הסודר סגל יון קורין לסוללה אספניא: (י) שנה' וטעה כתבו לכה את השירים (וכל הסודר בעממט דלין קובעין הסודר פרוצות פרוצות. הכ"מ). כנאך כתיב וכתב לו את משנה שחיס בעממט. גמ': [ל] כדון. אם הוא דלוי ימלכות בית דוד א"כ מלכי ישראל קודם חתניה. וסומי"ט: [מ] בשביטיו. ולא ככתבו ולא כדאך מכל כלי חתניו. הכ"מ. ובשביטיו כדכתבו נאמר ויסע לו העגל את שרכיו הוב:

להלכה כחוביב מותר: (ט) אספניא. שכן חיינות הכנסים ויולאים עמו כל השנה: וכותב לו ס"ת לשמו. חזן מס"ת שחייב כל אדם מיהרל להיות לו ס"ת (י) והיא מונחת בבית גמזיוס"ת שכותב לשמו כשהוא מלך נכנס ויואל עמו חמיר: מיסב. על השלחן: (ה) כשהוא מסתפר. שמגלה שער ראשו:

די מלחמה געבין זיי דעם מלך יהוא נטל חלף בראש און דער מלך געמט די העלפט פון די רויב, און ער געמט די געסטע העלפט, און נאם די חיל רויבין פון די געניגליכע אוצרות אין די מלחמה גיהער צום מלך אליין אין גאנצין לא ירבה לו נשים ער נאל גיט געמען פיר ווייבער אלא שמונה עשרה נאר ביז אקמטען. רבי יהודה נאגט מרבה הוא לו ער מעג געמען מעהר וויא אקמטען ווייבער, וויא זאלין ער נויט ונלכד שלא יהי פסוקו את לבו נאר וויא זאלין זיין פרוקע וויא זאלין גיט אפמאקן זיין הארץ פון נאם. רבי שמעון נאגט אפילו אחת וספדה את לבו חיי זה לא ישאנה אפילו דער מלך נויט נאר געמען איין נויט, אויב זיא איז גיט פרום און זיא נועט אפגעקערן זיין הארץ פון נאם, קאר ער זיא גיט געמען און גאן לכה נאמר לא ירבה לו נשים אויב אזוי פאר וואס שטייט אין פסוק ער נאל גיט געמען פיל ווייבער ושלעכטען, אפילו אייגע אשלעכטען קאר ער דאך אויף גיט געמען אפילו גאנצליך נאר דער פסוק מיינט אפילו די ווייבער געען אזוי פרום וויא אביגיל קאר ער אויף גיט געמען מעהר וויא אקמטען לא ירבה לו נשים ער נאל גיט האבין פיל פערד, זיי זאלין שטיין ליידיג אלא כדי מרבתו נאר פיל ער דארף צו זייגע ביימקעניג און פאר זייגע ריימער, אזוי פיל פערד מעג ער האבין, נאר ליידיגע פערד וואס זאלין גיט האבין וואס צו מאן קאר ער גיט האבין ונכחחב לא ירבה לו נאך ער זאל גיט איין ואמלען פיל ווייבער און נאל אלא כדי ליתן אספניא נאר וויפיל ער דארף צו כאנצאלן זייגע חיל זענדער דאך דאס מעג ער האבין וית"ל וכותב לו ספר מורה לשבו און ער זאל שרייבין אספר הורה אויף

דעם נאמען פון די מלוכה, אויסער די ספר הורה וואס יעדער יוד איז מחויב צו שרייבין פאר זיך, מוז דער מלך שרייבין נאך אספר הורה נויט ער איז אמלך, די ספר הורה וואס דער מלך האט געשריבען נויט ער איז איד זאל זיא זייען אין זיינע אוצרות, צו זאמען מיט אלע פיינע וואכן, און די ספר הורה וואס דער מלך האט געשריבען נויט ער איז אמלך יצא למלחמה אז ער גייט אין אמלחמה מוציאה עמו געמט ער די ספר הורה מיט זיך נכנס מבניסה עמו אז ער גייט פון די מלחמה צוריק אהיים, זאל ער גיט אנועק שטעלן די ספר הורה, נאר ער האלט זיא מיט זיך יושב בדין אויב ער יוצט משפטין [עתי"ט ות"י] היא עמו זאל זיין די ספר הורה מיט אים מיסב אז ער זעצט זיך צום עסין היא כנגדו זאל די ספר הורה לייען אנמקעניג אים שפאנר נוארום עס שטייט אין פסוק ויתח עמו וקרא בו גל חיי די ספר הורה זאל זיין מיט אים (מיט דעם מלך) און ער זאל זייען עין די ספר הורה אזוי לאנג וויא ער נועט לעבן: זאל ער זיין רוכבין על סוסו מען קאר גיט רייטן אויף דעם פערד פון מלך זאלן וישבין על כסאו און מען קאר גיט זייען אויף די שטול פון מלך זאלן משמשין בשרביט און מען קאר גיט זייען מיט די רוט פון מלך זאלן וואן רואין אותו כשהוא מסתפר און מען קאר גיט זייען דעם מלך ווען מען זאלט אים ולא כשהוא ערום און מען קאר אים גיט זייען ווען ער איז נאקעט ולא בביית המרחץ און מען קאר אים גיט זייען ווען ער איז אין פאר שפאנר נוארום עס שטייט אין פסוק שום תשים עליך מלך דו זאלקס קאן אויף דיר אמלך שתהא אימתי עליך עס זאל זיין אויף דיר די מורה פון מלך:

סלכב כ' כלם כלי סמיטין דלם דעלכות דכרילם במ

כותב לו ס"ת לשמו תנא ובלבד שלא יתנאה בשל
אבותיו אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו
לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו שנא' ועתה כתבו

לכם את השירה הזאת איתביה אביי וכוונתו לו ס"ת
לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיום לא
התורה כותב לשמו ב' תורות אחת שהיא יוצאת
שיוצאת ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד כי
מימיני כל אבות אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום
הראוי לקרות בו ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מבועי ליה לכדרב חנא בר ביזנא דאמר ר"ר
בר ביזנא אמר ר"ש חסידא המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכנה בנגדו שנא' שויתי ה' לנגדי תמיד:

פותב לו ספר תורה לשמו דער סלך דארף שרייבין
אספר תורה פאר זיין נאקען נפאר זיין תנא
מיר האבין גילערניגם גילבד שלא יתנאה בשל אבותיו ער
נאל זיך גיט שוין מאכין (ער איז גיט יוצא) מיט די
ספר תורה וואס ער האט פון זיינע עלטערן, נאר
ער מוז שרייבין אספר תורה פאר זיך אפיר רבא
האט גיזאגט אף ע"פ שתינו לו אבותי לאדם ספר תורה
אפילו אפגענוש האט אספר תורה וואס זיינע
עלטערן האבין אים גילאזן אירושא אדער וויא
האבין אים גישיינקט, פון דעם שטונען סתם לכתוב
ספר איז אפגור ער נאל שרייבין אספר תורה פון
זיין געלט שטאנדר ווארום עס שטייט אין פסוק משה
רכינו האט גיזאגט צו די יודין ועתה כתבו לכם את
תשירה הזאת איצט נאלט איר שרייבין צו אייך די
שירה ודי תורה וואס ווארט לכם נוערט געזרשת
ווי עס וואלט גישטאנען מושלכם, פון אייערע, איר
נאלט שרייבין אספר תורה פון אייער אייגענע געלט
איתביה אביי האט גיפרעגט מיר האבין גילערניגם
וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים דער סלך
מוז שרייבין אספר תורה פאר זיין נאקען נוענין
נפאר זיך אונז ער נאל גיט שוין מאכין (ער איז
גיט יוצא) מיט די ספר תורה וואס ער האט פון
אנדערע מענטשן מלך איז הדים לא אפלה איז גיט
יוצא מיט אפערקער ספר תורה וואס מען האט אים
גישיינקט אדער ער האט געזרשת אדער גיקויפט
נאר די ספר תורה מוז געשריבין נוערן פון זיינעם
נוענין, אפער אפראקטער מענטש גיט אפלה איז
יוצא אוב ער האט אספר תורה, אפילו זי איז גיט
געשריבין גיווארן פון זיינעם נוענין, געמפערט די
נקרא א צורקא לשתי תורות דער דין איז סאקע אז
געדער מענטש דארף האבין אספר תורה וואס איז
גישריגען גיווארן פון זיינעם נוענין, נאר דער סלך
דארף האבין צוויי ספרי תורות, אונז ביי דעם ספרי
תורות מוזין געשריגען נוערן פון זיינעם נוענין
יכתביה אביי ווי מיר האבין גילערניגם עס שטייט אין
פסוק וכתב לו את משנה התורה ער נאל שרייבין פאר
זיך משנה התורה, אפאפאלע תורה כותב לשמו שפי
תורות ער שרייבט פאר זיך צוויי תורות אחת שהיא יוצאת
ונכנסת עמו איין ספר תורה נאל אייביג זיין מיט אים,
ער גייט ארויס פון שטוב געמט ער זי מיט זיך, ער

לשתי תורות. הו דשמי מלך מהדיס דללו הוא
הדיס כני ליה כחלה ומלך כני תרמי: כמו קמיע.
קטנה ככתב דק עהיא קלס לשאת: שויתי ה' ונו'.
סיפיה דקרא הוא מימיני כל אמוס דוד המלך אמר זאת
ע"פ ס"ת שכרועו:

גיט אריין אין שטוב געמט ער זי מיט זיך וואס
שמונתה לו בבית גיט אונז איין ספר תורה נאל ליענע צו
נאקען מיט זיינע אוצרות אותה שיוצאת ונכנסת עמו עושה
אותה כמין קמיע ותולה בזרועו די ספר תורה וואס זי גייט
ארויס אונז אריין מיט אים נאל זי נוערן געשריגען
מיט גאנץ קליינע אותיות מען נאל זי קענען פאר
וויקלען ווי אקבע זי נאל זיין גרינג אונז קליין ער
נאל זי קענען אויף היינען אויף די האנט שטאנדר
ווארום עס שטייט אין פסוק שויתי ה' לנגדי תמיד כי
מימיני כל אבות דוד המלך האט גיזאגט איך האב
אייביג גיזאגט גענוי מיר ואיך האב מיר אייביג
פארגישטעלט ווי גאט שטייט גענוי מיר אונז נעמט
וואס איך מודה אונז ווייל די תורה פון גאט איז אויף
מיין רעכטע האנט, דריבער נויס איך אז איך וועל
מיר גיט אויסקלימשען ואיך וועל גיט אייגענעוויין
נוערן איז נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא ער
טאר גיט אריין גיין מיט די ספר תורה אין אפאר
אונז גיט אין אפיר הכסא שטאנדר ווארום עס שטייט
אין פסוק וכתב לו את משנה התורה ער נאל זיין
מיט אים אונז ער נאל ליענען אין איר מקום הראוי לקרות
בו אויף דעם ארט וואס מען קען ליענען אין איר,
דארט קען זי זיין, אונז אויף דעם ארט וואס מען
טאר גיט ליענען אין איר, טאר זיא גיט זיין מיט
אים, אפילו גיט ליענען אין איר, אונז אין אפאר
אדער אפיר הכסא ווייל דארט טאר מען גיט
ליענען אין זיא ספר תורה, טאר גיט זיין דארט
דיא ספר תורה ואידך האי שויתי מאי דריש ביה וואס
גערניג דער אנדערער פנא פון דעם פסוק שויתי
הוא מימיני ליה לכדרב חנא בר ביזנא דאמר ר'ר
מען צו דעם דרש וואס רב חנה בר ביזנא האט
געזרשת דריש בר חנה בר ביזנא אפיר רבי שמעון חסידא
ווארום רב חנא בר ביזנא האט גיזאגט פון רבי
שמעון חסידא'ס נוענין המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו
שכינה נגדו דער וואס דאווינט דארף ער זיך פאר
שפעלן גלייך וויא די שכינה וואלט גיען גענוי
אים שטאנדר ווארום עס שטייט אין פסוק שויתי ה' לנגדי
תמיד דוד המלך האט גיזאגט איך האב שטענדיג
גיזאגט גענוי מיר, איך האב מיר אייביג פאר
גישטעלט וויא גאט שטייט גענוי מיר:

הכא אפי' אין דרמטו לנדב כלל מיד סוף פוסק את לנו לנעלם
ומפסקי מכל וכל המעשה כטובם חשב סוף לחשוב בקדושתו של
כוחו ויבדלו הסכרים ולביתו במעלם הסכרים והסכרים לעבוד
הם ה' מלפניו ולביתו הסכרים הסכרים הסכרים הסכרים הסכרים
המלפנים הם מלפני השם וכל נעלם השם המלפנים בקדושתו
המלפנים קדוש קדוש קדוש ועל כן יש ליוסר שלל להרעות בדברים
בזלים פן יבטל את היום הכבוד סוף חמור לגדל פניו דפסקת חסר
לפני הסוכר סוף כבודו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו
כחם רק במעשיו של כבודו וליוני וזכר את היום הכבוד והמלפנים
של פנים ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו
שבוטל עו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו
הכל ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו ויבטלו

כמו שהיה נושא משאו ומשליכו והולך לו למיכר צריך
לישב מעט אחר התפלה ואח"כ יפטר. חסידים הראשונים
היו שהיו שעה אחת קודם תפלה ושעה אחת לאחר
תפלה וכאריכו בתפלה שעה: (ב) שבו אל יתפלל
מפני שאין לו כוונה ואם התפלל תפלתו תועבה לפיכך
חזר ויתפלל בשיתרון משכבותיו. שתי אל יתפלל
ואם התפלל תפלתו תפלה. אי זה הוא שבו זה שאינו
יכול לדבר לפני המלך שתי יכול לדבר בפני המלך
ואינו משתבש אע"פ האויל ושתה רביעית ויין לא יתפלל
עד שיסיר יינו מעליו:

אויגער צו הערין גארעשע זאכן אפילו אין בדעתו
לדבר כלל אפילו ער מיינט גאר נישט צו ריידן פון
די זאכן מיד הוא פונה את לבו לבפלה האם ער בארר
אפגעקערט ויין הארץ צו ליידענע זאכן וואס
נעקען גאר נישט ומפסקי מכל וכל המעשה הסוכרים
האם אויפגעקערט צו טראכטן פון אלע גוטע
טראכטונגען אפילו הוא אפילו בדרושתי של בורא
ובדעתו הסוכרים וואס ער האם געדארפט טראכטן
אין די הייליגקייט פון גוטע פערע און אין
אריינע מורא גאר פאר גאט אלעין ויהיה בפה
הסוכרים והסוכרים ער זאל ויין פאר גאט אין אריינע
און אנוגע מדרגה לעבוד את ה' מאהב ער זאל
דינען גאט פון ליבשאפט ויהיה תפן במצותיו און
ער זאל וועלן טאון ויגע מלות ויו היה העבודה
הגדולה המלפנים בה מלאכי השם וכל צבא השמים און
דאס איז אגרויסע געדענגען פאר גאט וואס די
מלאכים און אלע בשעפעניש פון הימל הימל
אזוי אפגעדינגען פאר גאט אפגעדינגען ויין
דערצייילן די הייליגקייט פון גאט שגור ויין
שמיים אין פסוק (ישעיה ה) וקרא ה' אל ויבטל קדוש
קדוש קדוש ה' צבאות איין מלאך רופט דעם אגרוין
מלאך און ער זאגט דרייט מאהל אז גאט איז
הייליג ועל כן יש ליוסר שלל להרעות בדברים בבלים
דריבער דארף זיך אפגעשטעלן הימל ער זאל נישט
ביידן פיל ליידענע דיינן פן יבטל את הצד אשר הוא
תמיד לגדל פניו טאמער נעמט ער פארגעסן
דעם בשעפער וואס ער איז אייביג געגין ויין
פנים פסק אפילו לפני העד הוא בתויתו ובכל מקום
אזוי וויא דער געדינגער וואס ער שמיים פאר
דעם בלינדען ער זאל איהם פירען. אזויא שמיים
גאט געגין דעם מענטש אין ויין דא ויין אויף

כמו שהיה נושא משאו ומשליכו והולך אג דיא תפלה
זאל נישט ויין ביא איהם אזוי וויא איינער טראכט
אמשא, ער ווארפט אראפ דיא משא און גייט
אנועק לשיך ציד לישב מעט אחר התפלה דריבער
דארף ער ויגען אפיוסול נאך דעם דאוונען ויין
דעם גאנצן נעמט ער אנועק גיין חסידים
הראשונים היו שהיו שעה אחת קודם תפלה ושעה אחת
לאחר תפלה וכאריכו בתפלה שעה דיא פארגעמיינע
חסידים האבין געדארפט איין שעה פארין דאוונען
און איין שעה נאך דעם דאוונען און איין שעה
האבין וי געדאוונען: (ב) שבו אל יתפלל מפני שאין
לו כוונה אשכור זאל נישט דאוונען וייל ער קען נישט
דאוונען מיט כוונה ואם התפלל תפלתו תועבה און אויב
ער האט געדאוונען איז ויין תפלה פארגעמיינע
לפיכך חזר ויתפלל בשיתרון משכבותיו דריבער זאל ער
נאך אמהאל דאוונען נעמט ער נעמט ויך אויס
גריבערין פון ויגע שפירות שתי אל יתפלל דער וואס
האט געטרונקען פיל ויין (און ער איז נישט שפור)
זאל ער נישט דאוונען ויין און התפלל תפלתו תועבה און
אויב ער האט וי געדאוונען איז ויין תפלה אן
גענוגען פאר גאט איהם הוא שבו ווער היינט שפור
זה שאני יכול לדבר בפני המלך דער וואס קען נישט
ביידן פאר דעם מלך דורך ויין פיל ויין גרינגען
שתי אפער אז ער האט געטרונקען פיל ויין און
יכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש ער קען ביידן פאר
דעם מלך און ער האט קיין מעות אין ויגע בייך
אף על כן פון דעם מענטשן האיל ושתה רביעית ויין
ווייל ער האט געטרונקען אקטואליר ויין
לא יתפלל עד שיסיר יינו מעליו זאל ער נישט דאוונען
בז ער נעמט אפמאל פון ויך ויין ויין:

דער וועלט, און אין ויין פת, און אויף געדער ארץ ווא ער איז ויהיה הוא העד שאני רואה רק
במשכבותי של הבאי דער מענטש הייסט אפלינדער וייל מיט ויגע טראכטונגען ועתה ער גאר
גארעשקייט ויין את הצד און ער געדינגען גאר נישט דעם בשעפער ויהיה מעט של אמתיות
דא מפני און ער דערווייטערט ויך פון אמת וואס דאס איז איייל וואס דיא וועלט שמיים אויף אים
און ער דערווייטערט ויך פון מורא צו האבן פאר גאט כי אין כפי בלבב מחפץ קליש חלב שהוא עו
וקשה ורחוק מאלהים גאט ווערט גאר נישט געפונען אין ויין הארץ אין הארץ אין ויין הארץ און
הארץ און ויין פון גאט וואס מוצא במשכבותי רק דברי הבאי ער געפינט נישט מער אין ויגע גידאנקען
גאר אנעלעקע זאכן וואס נעקען גארעשקייט ויפיד איז מוצא במשכבותי האללות רק בפיך ובחוקה דריבער
קען ער נישט געפונען אין ויין הארץ אריין צו גרינגען דיא גארעשקייט גאר מיט שווערעכייט

גמו של יוכל העיר להבין ולהאמין האדם יבין לפניו אם לא ימשיכם בו או יבטע קולו כך לא יוכל האדם ללמוד ולקשור בלבו חמיר האלהים אם לא ע"פ ע"י עזיבת העין כי השונויות ומשכחות היראה ומשלים את הפנים ונארום די עבירות שירדו אפ' דעם מנדילים ביניהם לבין אל הסיס:

און מיט שטארקייט דאן שלא יוכל הער להבין ולהאמין האדם אשר לפניו אם לא ימשיכם בו או יבטע קולו אזויא ווי דער בלינדער קען נישט פארשטיין און גלייבט נישט אז אפגענוש שטייט פאר איהם סיידן ער טאפט איהם אן מיט די הענט אדער ער הערשט וויין שטימקע פן לא יוכל האיש ללמוד ולקשור בלבו חמיר האלהים אזוי נועם דער מענטש נישט קענען לערנען הורה און נועם נישט קענען איין פינגען אין וויין הארץ שטענדיג אז נאט שטייט פאר איהם אם לא על פי עזיבת העין סיידן ער נועם אנועק לאוין פון

אונקלוס בחר יום ה תורה

להמשיך מלת דריא יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשטה יהוה חיה יחידה ה דמלי הה אל שם ב"ן שבשעות בניקוד חולם:

בב ותרעו ית שתא תמינא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא עד מיכל עדלתה תיבדון עתיקא: כג וארעא לא תודבן לחדומין ארי די ליארעא ת"א וזכרם את השנים השמיניות ר"ס שס: ואכלתם מן הכבוד יסן. כמרא ל: עד בוא תנוחתה שס: והסדן לא תמכר למימות. מילעט עם סנהדרין קו ערכין טו: כי לי הארץ. גימין מז:

בב ותרעו ית שתא תמינא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא עד מיכל עדלתה תיבדון עתיקא: כג וארעא לא תודבן לחדומין ארי די ליארעא ת"א וזכרם את השנים השמיניות ר"ס שס: ואכלתם מן הכבוד יסן. כמרא ל: עד בוא תנוחתה שס: והסדן לא תמכר למימות. מילעט עם סנהדרין קו ערכין טו: כי לי הארץ. גימין מז:

שפתי חכמים

סממעט שלא היו אוכלים מן הכבוד עד חג הסוכות ולעיל פסח"י לשלם השנים קלס השנים מינים עד כ"ס ולשמינית ולשמינית שזרע בשמינית כמרחשון ויקולר דניסן. משמע שהיו אוכלין עד דניסן וקסא לסודי. וי"ל לעיל כתיב וזי תמכרו כלומר חס חמירו מה נאכל בשנה השביעית כן לא נכרע ולא נאסף והשיב הקב"ה על דבריהם ולוית חס ברכתי ועשת חס הכבודא לשלם השנים כמו שפסח"י שזרעו בשמינית כמרחשון ויקולר דניסן אכל באמס לא היו אוכלין עד שנה ס' סכוא חג הסוכה וכל דכתי' ואכלנו וגו' עד שנה השביעית כמרחשון ויקולר דניסן אכל באמס לא שבת עד ניסן של שמינית חלל חס"י עד סוף השמינית סכוא חלל חס"ה השביעית יספיק לכס היסן שחללו עמו כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן היסן עד חג הסוכות של שנה חללה וכו'.

מד

(כב) עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית שהיא עת כל תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו צדקה בגרנות ובחשרי הוא עת האסיף לבית ופועמים שהיתה לריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בעלין מעבודת קרקע שתי שנים רגילות השביעית והיוכל ומקרא זה נאמר בשאר השמעות כולן: (כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ע' ביוכל שלא יהא הלוקח כובשה: לצמחת. לפסיקה למכרה פסיקה עולומת: כי לי הארץ. (ת"כ)

רש"י

כס"ס: ע' כאלו אמר לא יבכשה הלוקח תחת ידו מהחזירה

פירוש לתורת אלהים

פלומו דאמאלס איז דיא צייט וואס קען נאקעלם איין דיא תבואה אין היז אריין: (כג) והארץ און דיא ערד פלומו דיא פערלער זאלין נישט פאר קויפט ווערין אויף אייביג נאר ווייז זאלין צוריק גיין ויביל צום בעל הבית כי לי הארץ ונארום צו מיר גיהער דיא ערד דרום זאל דיר נישט באנג סאהן

השם

והארץ לא תמכר לצמינות ודאס איז אפזאט לא תשלוט קצן זאל נישט פארקויפן אפערל אין ארץ וישאל אייך אייביג:

מוצות

(כג) [שנ]ט [לאו רז] שלא למכור שדה בדרך ישראל ללזימות שני' והסדן לא תמכר ללזימות:

כ. וגבר ארי לא יהי ליה כ. פריק ות ד ב י ק ידיה וישבח כמסת פורקניה: והשינה ידו ומצא כרי גאלתו: לא יהיה לו גאל. מרכיב כ כל: ה"א ואלש כי לא יסיה לו גאל. מרכיב כ כל:

פירוש לתורת אלהים

נוערין ויכר מאחיותיו אונ ער וועט פאר קויפן פון ניון ארב מיינט מען פון וויינע פעלדער ובא טאלו זאל קויפן ויון אויס ליינער וואס איז גאדענט צו איהם וזאל אונ ער זאל אויס לייזן דיא פעלדער וואס ניון פריינד האט פאר קויפט: (כו) וויאז אונ

נביאים ירמיה לב

לחמשיק מנ"ה דו"א צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמת הנצח אדני נשמה דודו יהוה חיה יחידה הנצח יהוה חיה יחידה דודו אל שם ב"ן שבעשים:

א. הנה אני יהוה אלתי בל-בשר הממני ופלא כל-דבר: ב. לכן פה אמר יהוה הנני נתן את-העיר הזאת ביד הפשדים וביד נבוכדראצר מלך-בבל ולכדה: ג. ובאו הפשדים הנלחמים על-העיר הזאת והציתו את-העיר הזאת באש ושרפוה ואת הבתים אשר קמרו על-נגותיהם לפער והסכו נסכים לאלהים אחרים למען הכעסני: ד. כיהיו בני-ישראל ובני יהודה אך עשים הרע בעיני מנערתיהם כי בני-ישראל אך מכעסים אתי במעשה ידיהם נאס-יהוה: ה. כי על-אפי ועל-חמתי היתה לי העיר הזאת למן-היום אשר-בנו אותה ועד היום הזה להסירה מעל פני: ו. ארי רגיו וחימתי קל בקרפא ודא קמן וימא דבנו ימה ועד וימא קרא לאנליותה מקביל מימרי:

מצודת דוד

רש"י

(א) כל דבר. כל הכרית: הפעמי. כ"ל ואם אמנם אני אלשי העולם ימי יסיה שום דבר שיהיה מכוסע ממני לכל אולל עשויו וכו'. אף שפאלין יתמס ביד הכשרים מ"ע בירי להחזירם לישאל. וזלם לוימי לך לקנות השדה שיהיה לנחם ולנחם שכן לא יאמינו. ואני הוא הנותן אף העיר הזאת ביד הכשרים ולא יקחום כל עושים כדע וגו'. אף אולם יאמינו בלש: והסכו. שם על הנגות: למען הכעסני. כ"ל עושים כדע וגו'. לא יתנו אף כמעשה ידיוס אף כמעשים אלוס בכם: (ב) כי על פני העיר כלומר הכס בעבור מעשים היו רלוים מוען כד להסיר את העיר מעל פני השנחתי אלא היה על פני ועל חמתי להסירה על כי העיר הזאת היתה לי למן היום אשר בנו וגו'. וסוף מקרא מכוסע:

כתובים משלי כט

לחמשיק מיסוד ומלכות דו"א שני דלת שני דלת יוד רוח יאהרונה נשבה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשים:

א. מלך אדני נוקים ארעא א. מלך במשפט יעמיד ארין ואיש תרומות יתרכנה: ב. גבר

סומכוס אומר סופג שמונים. דס"ג לסומכוס דמחייב בהתראה אחת וכלאזא אחד ב' מלקיות וזה"ל ברישא דקתא שחט ב' בניה וזה"ל כהטת סופג ארבעים לסומכוס סופג שמונים וכך הוא בחוספתא שחט חמשה בניה ואחר כך שחט סומכוס אומר משום ר"מ חייב משום חמשה לאוין: בארבעה פרקים בשנה. דרך ישראל לעשות סעודות כל פרקים הללו וסמך מלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשמות מיד לפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר חתלה חמה או סנה צה ביום

סומכוס אומר משום ר"מ סיפג שמונים. בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו. אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט. ואלו הן. ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ר"ה וכדברי ר' יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל. א"ר יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אינו צריך להודיעו [ג] ומודה רבי יהודה במוכר את האם

לפי שהוא זמן בפ"ט ומלוקח משהכיר ויחזיק בספקו. משא"כ בן של פסח וגם הקדשות שבשמיני חייב שגליל וכל כהן סיי מקריבין נגד סמכוס וע"פ לפי שהוא יום גאולה ויולדת לחירות ופולחן כדלמד בספקים הכל מודים בצלחת דבעינן נמי לכוס וז"ל מפני שהוא חתול סנה מרכים בסעודים לפיכך סימן יפה ויכח ענינים עושים בו לסימן יפה. כדלמד בסודיות: (יב) כדמי ויבטול ויכר דסייט שחוטו שלקח בחמיונות כהן לקטום ויסי כסוף היום שחוקו שהוא שחט עפה. עיין מו"ט: [ג] ומודה ר"י

לפניו להס פמלי להרבות בשמיטת: אף עיה"כ בגליל. ולא ביהודה ובשאר ארצות שלא היו אוכלים ערב יו"ט אלא כשר עוף ודגים כדמכא כ"ל גבי ההוא מיעטא דזנן נוטל: בזמן שאין לו ריוח. הפסק בנתיב שמכר האם היום: אבל יש לו ריוח. שמכר את הראשונה אחרתו והשניה היום: אין צריך להודיע. שאני אומר אחרתו שחטת הראשון. פ"ה חר בזמן שאין לו ריוח נחפו ומהיר לקנות שמראה שרואה היום (יב) אבל יש לו ריוח שאינו נחפו בקרייתו אינו חייב להודיע דשחט לזורך יום אחר הוא קונה. ור' יהודה לפירושי מלמיה דה"ק אחי ולא לפלוגני עליה: ומודה ר"י. ואמ"פ שלקח זה היום וזה למחר ולפירוש

צנוני עבירות, נאמר וייל דיא צנוני עבירות וענען גיטאקא גיטאקאן מיט איין מאהל, דרביעער סופג את הדרבנים שללאגט מען איהם נאך פערציג מלקות סומכוס אומר משום רבי פאי סומכוס זאגט פון רבי מאירס וועגן סופג שמונים מען שלאגט איהם אכצניג מלקות, וייר ער האט גיטאקא צנוני עבירות, ואון אז ער שעקט פערנע צנוני קינדער דער נאך שעקט ער דיא מוכער פון דיא צנוני קינדער האלט איהן סומכוס אז מען שלאגט איהם אכצניג מלקות ווייל עס זענען גיטאקאן גיטאקאן צנוני עבירות מיט איין מאהל בארבעה פרקים בשנה פיר צייטן איז דיא אין יאהר וואס יודין מאכין גרויסע סעודות, און אז איינער קויפט אבקה אין איינע פון די פיר צייטן קויפט ער איר גענוים באלד צו שעקטין, דרביעער המוכר בהמה לחבירו אז איינער ווארובן פאר קויפט אבקה צו זיין חביר לשמעון אין איינע פון די פיר צייטן, און דער ווארובן האט שוין דעם זעלבנען סאג פאר קויפט צו איין אנדערן די מוכער פון די בהמה צריך להודיע דאך ווארובן זאגן צו שמעון איה מוכרתי לשחוט די מוכער פון די בהמה האב איה שוין היינט פאר קויפט צו שעקטין, שמעון זאל גיט שעקטין היינט איהר מאכער, און אויב ווארובן האט שוין פאר קויפט דעם זעלבנען סאג דיא מאכער פון די בהמה און איצט פאר קויפט ער צו שמעון די מוכער פון די בהמה דאך ער זאגן צו שמעון גיט מוכרתי לשחוט דיא מאכער פון דיא בהמה האב איה היינט פאר קויפט צו שעקטין, זייא זאגן גיט שעקטין ביידע אין איין סאג זאגן צו דאס זענען די פיר צייטן ערב יום טוב האחרון של חג

השני אע"פ שאינו נחפז ומיהר לקנות: את האם לחתן ואת הבת לכלה. אורחא דמלתא. נקט דאורח ארעא לעשות סעודה טפי בכית החתן הכלה וגלגל האם לחתן שהיא גדולה והבנת שהיא קטנה לכלה: (ד) משחוימין את הטבח בעל כרחו. טעם קיבל דינר מלוקח ליתן לו כדינר כשר: אפילו שור שורה אלה וזו. שוחטו בעל כרחו אע"פ שאין לו לוקחים לשאר הכשר לפי שדבר תורה מעות קונות ומעת שקבל המוכר הדינר קנה הלוקח הכשר ולא

חזרה למלחן מודה דאיתיה דכ"י
נפשה. חוס' וע' כמס' דפ"ח
דכ"ה דמוכר כיון ללוקח ח"כ
כ"כ מדפנה ומודה מוכר
דלחוק: (יג) ויהי' דנקטי
משיכה אע"פ דליכא גמי' פיר
לחנות ואת הבת לכלה שצריך להודיעו בידוע
ששניהם שוחטין ביום א': (ד) בד' פרקים אלו
משחוימין את הטבח בעל כרחו אפילו שור שורה
אלף דינרין ואין לו ללוקח אלא דינר בופין אותו
לשחוט לפיכך אם מת מת ללוקח אבל בשאר ימיו
השנה אינו כן לפיכך אם מת מת למוכר: (ה) יום
א' האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה
את

לאולגיהו אבל לאחר שמקד מסתמא ממעי להו לביתיה (יג) ובארבעה פרקים אלו העמוד חכמים בדעיהם על
דיו תורה שהמעות קונות: לפיכך אם מת מת ללוקח. ויפסיד הדינר שהרי כרסותו מת: אינו כן. דענין משיכה
וכ"ו שלא מתח מזור בו העבה: (ה) יום אחד האמור באותו ואת בנו. לפי שפרשת אותו ואת בנו סמוכה לקדשים
דכתיב ויזנה לקרבו חסה וסמך ליה אותו ואת בנו ובקדשים לילה הולך אחר היום דכתיב כיום קרבנו ויכל לא וינת

וואם האם נעקמין גיקויפט האם נעקמין גישאכ"ט
טין ומודה רבי יהודה אור רבי יהודה איז מודה במוכר
את האם לחתן אויב ער האם פאר קויפט די מוטער
די קודה צו אהרן ואת הבת לכלה און די טאכטער ודי
קאלב פאר קויפט ער צו דעם חתן פלה. אפילו
גיש אין דעם נעלביגען טאג שצירי לידעש דארף ער
אן זאגן די פלה אז די מוטער פון די קאלב האט
ער פאר קויפט צו איר חתן גידיש ששניהם שוחטין ביום
אחד ווייל מען ווייס אז גידיש ודער חתן מיט די
פלה ששעקמין וויגערע בהמות אין איין טאג, און
אז ווי נעלדין וויסען אז די קוד מיט די קאלב איז
אמוטער מיט אמוטער נעלדין וויא גיש ששעקמין
גידיש אין איין טאג אדער די פלה נעמט גיש קויפן
די קאלב נאר איין אדער קאלב וואס איז גיש די
טאכטער פון די קוד וואס דער חתן האט גיקויפט:
ד בארבעה פתחים אלו אין די פיר צייטות משחטין את
הטבח בעל כרחו מען דעם פליישער פון די קאלב האט
ששעקמין די בהמה און זאל פאר קויפן די פלייש.
פאר צייטן איז גינען דער מנהג דער טבח וואס
פאר קויפט פלייש אז ער האט גינאלט ששעקמין
אבהמה צו פאר קויפן די פלייש, פלעגט ער צו
ואמען נעמען נעלמט פון בעלי בתים ואיינער פלעגט
קויפן פלייש פאר אגידלין איינער פאר גשליכע
גידלין. אז דער טבח האט גינען ער האט שוין
אזוי פיל געלט צו ואמען גינען ווי פיל די בהמה
קאמט, פלעגט ער ששעקמין די בהמה, און פלעגט
צו מילדין די פלייש צו די בעלי בתים וואס ער האט
ביי ווי גינען דאס געלט, און אז דער טבח האט
גיש גקענט צו ואמען נעמען אזוי פיל געלט ווי די
בהמה קאמט, האט ער גיש גישאכטין די בהמה.
נאר אדער די בעלי בתים האבן גינאלט, אדער
זי האבן אפ גינען וויגערע נעלמט צוריק, זאגט
די משנה אין די פיר צייטן אין יאהר אז דער טבח
האט גינען נעלמט פון בעלי בתים ער זאל וויא

געבין פלייש, אפילו ער האט נאך גיש צו ואמען
גינען אזוי פיל געלט ווי די בהמה קאמט, פון
דעם גינען גיש מען דעם טבח ער זאל ששעקמין
די בהמה און ער זאל געבין פלייש צו די מענשטן
וואס ער האט ביי ווי גינען נעלמט אויף פלייש אפילו
שור שיה אלה גינען אפילו דער אקס פון טבח איז נוערט
טוינער גילדין וואס לי ללוקח אלא דינר און דר נוס האט
גיקויפט די פלייש פון דעם טבח, האט נאר גיקויפט
פאר איין גילדין בופין אותו ששחט פון דעם גינען
גיש מען דעם טבח ער זאל ששעקמין דעם אקס,
און ער זאל איהם געבין פלייש פאר אגידלין.
ווארום מן התורה ווי דער טבח האט נאר גינען
דעם גילדין פון דעם מענטש ער זאל איהם געבין
פלייש פון דעם אקס, האט שוין דער מענטש
אחלק אין דעם אקס פאר וויין גילדין, און ער איז
אשוחף אין דעם אקס, אקלינער שוחף, דריבער
קען ער זיין דעם טבח ער זאל ששעקמין דעם
אקס און ער זאל איהם געבין וויין נאר פלייש
לפיק דריבער ווייל ער איז אשוחף אפ מה אוב דער
אקס איז גיפיינערט מן ללוקח איז ער גיפיינערט צו
דעם וואס האט גיקויפט פאר דעם גילדין ער האט
שאדין וויין גילדין אכל בשאר ימות השנה אדער אין די
אנדרעטע טעג פון יאהר, אנאגן יאהר איז מן
גיש אזוי דער דין אז איינער גיש צו אטבח נעלמט
אויף פלייש, האט ער גיש אחלק אין די בהמה,
נאר אז דער טבח וויל גיש ער איהם פלייש, און
אז ער וויל גיש ער איהם צוריק ווינעלמט לפיק אס
מן דריבער אויב די בהמה פון טבח פיינערט מן
למכר איז נא גיפיינערט צום פארקויפער צום טבח
האט דער טבח דעם שארין, און דער טבח מוז
יעדין צוריק געבין וויין געלט: ה' יום אחד האמור
באותו ואת בנו וואס עס שטייט ביי. אותו ואת בנו
אז מען קאר גיש ששעקמין אמוטער מיט איר קינד
אין איין טאג הייס הילך אחר תלילת דער טאג גיש

דרכים שקונים כסם : [ס] מה
כו' ויהי ערב ויהי בקרב כריש
עכב וסדר מוקד . כ"ט :

מתנו עד בוקר חלמא לילה את זו דרש ר"ש בן זומא נאמר במעשה בראשית
שלשהריו קרייט קרבנו עד יום אחד ונאמר באותו ואת בנו יום אחד [ה] מה
הבוקר יכול חף זה כן יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר
(נאמר כל יום אחד) ונאמר הלילה אף יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה :
זמעה כראשית יום אחד כו' :

נאך דיא פריערדיגע נאכט, אז מען שעקט דיא
מוטער בייא נאכט, טאר מען נישט שעקטן איהר
קינד דעם מארגנדיגען טאג אדער פארקערט אז
מען האט געשאקטן דאס קינד בייא נאכט טאר
מען נישט שעקטן דיא מוטער דעם מארגנדיגען
טאג, אז וו דרש רבי שמעון בן זומא דאס האט רבי
שמעון בן זומא גידרשט נאך במעשה בראשית יום אחד
בייא דא בשאפונג פון די וועלט שטייט, יום אחד
איין טאג נאכט באוואו וואו גנו יום אחד אונז בייא אורט
נאך גנו שטייט אויך יום אחד, איין טאג מה יום
אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אזוי

וויא דער "יום אחד" איין טאג. וואס שטייט בייא
די באשאפונג פון די וועלט, גייט דאך דער טאג
נאך די פריערדיגע נאכט די נאכט מיט מארגנדיג
דיגען טאג איז איין טאג דער טאג מיט די נאכט
וואס פאר דעם טאג איז צונאמען איין טאג אף יום
אחד האמור באוואו וואו גנו אזוי דער "יום אחד" איין
טאג וואס עס שטייט בייא דעם דין פון אורט וואו
גנו מען נאך נישט שעקטן אמוסער מיט איהר קינד
אין איין טאג הייס הולך אחר הלילה גייט אויך דער
טאג נאך די פריערדיגע נאכט :

גמרא

חולין דף ס"ב

ר"ש

הלכס ס' כלה כלי הסוף דהוד דמלכות דכריסל במובן
רבי שמעון בן פוי רמז כתיב ויעש אלהים את שני
המאורות הגדולים וכתיב את המאור הגדול
ואת המאור הקטן אמרה הירח לפני הקב"ה רבונו של עולם
אמר לה לבי ובעמי את עצמך אמרה לפני רבש"ע
עצמי אמר לה לבי ומשול ביום ובלילה אמרה ליה מאי רבותיה
דשרנא כמיהא מה מאי אהני אמר לה ויל ולמנו כר ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי
א"א דלא מנו ביה תקופות דכתיב והיו לאותו

כתיב הגדולים, דמשמע שיהיה גדולים וכתיב הקטן:
לך ומשול ביום ובלילה. כחמה הוא: שרנא
במיהא. נר בלתיס חיו מאיר: יומא, חמה: תקופות.
של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר
רש"ע הואיל ואמרתו לפניך דבר הנו אמש את עצמי ניייל
דשרנא כמיהא מה מאי אהני אמר לה ויל ולמנו כר ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי
א"א דלא מנו ביה תקופות דכתיב והיו לאותו

לפי ימשי את עצמו גימא מאך דיה קלענער אפרי
לפני האם היא לבנה גימאט פאר גאט רבונו של
עולם הואיל ואמרתו לפניך דבר הנו אמש את עצמי ניייל
אף האב גימאט פאר דיר אריקטיגע ואך דריקער
זאל איה מיר קלענער מאכין אפרי לה האט גאט
גימאט צו דיא לבנה לבי ומשול ביום ובלילה גימא
גיוועלטיג בייא טאג אונז בייא נאכט אפרי ליה
האט דיא לבנה גימאט צו גאט מאי רבותיה וואס
וועט זיין מיין גרויסקייט: דשרנא כמיהא מה מאי אהני
אליבט בייא טאג וואס העלפט ויא צו דיא
ליכטיגקייט, בייא טאג דער קענט מען נישט דיא
ליכטיגקייט פון אליבט, אזוי דערקענט מען נישט
דיא ליכטיגקייט פון דיא לבנה בייא טאג אפרי לה
האט גאט גימאט צו דיא לבנה ויל ולמנו כר ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי
א"א דלא מנו ביה תקופות דכתיב והיו לאותו

לפי ימשי את עצמו גימא מאך דיה קלענער אפרי
לפני האם היא לבנה גימאט פאר גאט רבונו של
עולם הואיל ואמרתו לפניך דבר הנו אמש את עצמי ניייל
אף האב גימאט פאר דיר אריקטיגע ואך דריקער
זאל איה מיר קלענער מאכין אפרי לה האט גאט
גימאט צו דיא לבנה לבי ומשול ביום ובלילה גימא
גיוועלטיג בייא טאג אונז בייא נאכט אפרי ליה
האט דיא לבנה גימאט צו גאט מאי רבותיה וואס
וועט זיין מיין גרויסקייט: דשרנא כמיהא מה מאי אהני
אליבט בייא טאג וואס העלפט ויא צו דיא
ליכטיגקייט, בייא טאג דער קענט מען נישט דיא
ליכטיגקייט פון אליבט, אזוי דערקענט מען נישט
דיא ליכטיגקייט פון דיא לבנה בייא טאג אפרי לה
האט גאט גימאט צו דיא לבנה ויל ולמנו כר ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי
א"א דלא מנו ביה תקופות דכתיב והיו לאותו

אמר

אָפּערט אַל האָט גאָט געזאָגט צו דיאָן לֵבְנָה ויל לִקְחִי צִדְיָקִים בְּשֵׁכֶר גַּי צִדְיָקִים וְעַלְיוֹן גְּעוּרֵיפִין וְעֵרְפִין מִיט לֵבְנָה וְנִאָמְען יַעֲקֹב הַקָּטָן שְׂמוּאֵל הַקָּטָן דָּוִד הַקָּטָן וְלֵבְנָה אִין נֶאָךְ נִיט בְּעוֹרֵתוֹנֶם אָפּער הַקְדִּישׁ בְּיָדֶךָ הוּא עַל בְּכֹהֵל שְׂמִיעֻתִי אֵת הַיָּהּ הָאֵם גֵּאָט גִּיזאַנְט צו דיאָן יוֹדִין בְּרִינְגֶט פֿון מִינְעֶט וְעִיגִין אַלע אַרְבֵּן טוֹייל אִיךָ הָאָב קלענער געמאכט דיאָן לֵבְנָה וְהִיט אָפּער רַבִּי שְׁמֻעֵל בֶּן לִקְשׁ צו אִין וְנִאָמְען דיאָן לֵבְנָה שְׂמֻעֵל בֶּן לִקְשׁ הָאָם יוֹזאַם מִה שְׂמֻעֵל שְׂעִיר אֶל רֹאשׁ חֹשׁ שְׂנֵאנֶם בֶּן לֵה פֿאַר וְנִאָמְען אִין גִּיזאַנְט עֶרֶט גִּיזאַנְט דער שְׂעִיר פֿון רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְנִאָמְען בִּיזֵּה שְׂמִיט חֲסֵאת לֵה אַחֲסֵאת צו גֵּאָט, בִּיזֵּה אַלע חֲסֵאת שְׂמִיט נֶאָר מֶעַן וְאֵל בְּרִינְגֶען אַחֲסֵאת, אָנ בִּיזֵּה רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׂמִיט מֶעַן וְאֵל בְּרִינְגֶען אַחֲסֵאת צו גֵּאָט אָפּער הַקְדִּישׁ שְׂעִיר יוֹ וְהִיָּה לִבְרֹחַן עַל שְׂמִיעֻתִי אֵת הַיָּהּ גֵּאָט הָאָם גִּיזאַנְט דער שְׂעִיר וְנִאָמְען אִין מַקְרִיב פֿאַר אַחֲסֵאת וְנִעַם שְׂעִיר וְזִין אַנְדֶּענְקונג פֿון מִינְעֶט שְׂמִיעֻתִי אִיךָ רַעֵם וְנִאָמְען אִיךָ הָאָם גִּיזאַנְט דער שְׂעִיר אַחֲסֵאת דיאָן לֵבְנָה רַעֵם אָפּער רַבִּי בֶן אֶסִי הָאָם גִּיזאַנְט עֶרֶט מְכִיב וְהוּא אָרִיז דִּישׁ בְּחֵלֶת שְׂבֻעָה אִין פֿסוק שְׂמִיט דיאָן עֶרֶט הָאָם אִויסגעוֹיגִין פֿון יוֹדִי גֵּאָר רַעֵם דִּישְׁעֵן אָפּער אִין וְנִאָמְען דִּישְׁעֵן וְכִיכ וְכֵל שֵׁת הַשָּׂדֶה מִיט וְהִיָּה

[illegible]

כ"י ועשה טוב שכן ארץ ורעה תאונה וכלה חולקיה דכ"ג דעביד טוב מדריה דהא אחער טוב ככ"ו וזמנה בלדקה דכד
 אהניר לדהק הא טוב כדי אחער לגבי כ"י וע"י חתיב (משי' ו) ולדקה תליל ממות מ"ט בגין לדהק חילגה דחיי הוא.
 ולחער על דהוא חילגה דמותא ונטיל אינין, דלחידן ביה וסויב לון מן מותא. מאן גרים להבוא חילגה דחיי דלתער להאי
 הוי אימא דהיא לדהק דלחיה עביד כביכול הוא עביד ליה לעילא כד"א (תהלים קי) עושה לדהק בכל עת. והא אחמר :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הר"ם הלכות תפלה פרק ד

מספר חסידים סימן לו לו

ברוב כשפיקס יביה המורה. היכל מלאים השומעו ויראשו
 ויודעו ויזקרו ויבואו שותק מיראשו הוא המוסר על
 המורה ואם מתעלה ומגביה קולו מפסיד את המורה כי שם
 שהוא עומד לפני המלאים כרי הוא בשומע השומע לפני המלך
 שגורם דברים ואינו ירא ממנו לפי שאינו בראש מי שיש לו לירא
 ממנו והמורה לשפוק מעצם המורה לא במהרה הוא חוטא :
 יראת ה' פסוקה של"ח כה פסוקה דרש שמואל עקום טעם כל
 יראת ה' כלכל וכלל בושח ואינו מוכח לחשוף כי לא שפי
 יכלת ה' זו היא עיקר היראה ואם עשה כן פעמים רבות ועצם
 חכם

(א) אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך
 קלות ראש ולא מתוך שוהה ולא מתוך מריבה ולא
 מתוך כעס אלא בתוך דברי תורה. ולא מתוך דין הלכה
 אעפ"י שהם דברי תורה. כדי שלא יהא לבו טרוד
 בהלכה אלא מתוך דברי תורה שאין בה עיון כגון
 הלכות פסוקה: (ב) תפלות הפרקים כגון תפלת מוסף
 ראש חודש ותפלות מועדות צריך להסדיר תפלות ואח"כ
 עומד ומתפלל כדי שלא יכשל בה. היה מתוך במקום
 סכנה כגון מקום גדודי חיוב ולפניהם והגיע זמן תפלה
 מתפלל ברכה אחת. וזו היא. צרכי עמך ישראל מרובים

ודעוהם

ודעוהם

ברוב השתקיה יהיה המורה מוח פיל שנוינין נועם
 זיין ריא מורה פאר נאם תירא מאלהים דער
 נוס האם מורה פאר נאם השומע ויראשו ויודעו ויזקרו
 והוא שותק מיראשו ונאם. ער הערש איהם און נעהם
 איהם און ער נויים איהם און פארשט איהם
 און ער שנוינימ ונייל ער האם מורה פאר
 נאם הוא מוסר על המורה ער פארנרעקערט נאך זיין
 מורה פאר נאם ואם מתעלה ומגביה קולו און אויב ער
 איז גרים ביי זיך און ער הייבט אויף זיין שטימע
 צו שרייען מפסיד את המורה מאכט ער קאלעך דיא
 מורה וייעך פאר נאם כי שבה שראוי עומד לפני האלהים
 ונארום. ער האם פארנרעקט און ער שטייט פאר
 נאם תירא הוא בשומע השומע לפני המלך. ער איז אויב
 וניא אפליידער נאם שטייט פאר אפלייד נאם. ער
 נויים נאם און ער שטייט פאר אפלייד שטייט דברים
 ואינו ירא ממנו ער רעם פיל און האם נאך קיין
 מורה פאר נאם ער רעם מלך לפי שאינו רואה מי שיש לו לירא
 מפני נוייל ער נעהם נאם דעם מענטש נאם. ער
 דארף פאר איהם מורה האבין והפדה לשותק בחסות
 המורה לא במהרה חושא און דער מענטש נאם
 שנוינימ פיל נוייל ער האם מורה פאר נאם פיל
 צו ריידן. נאם געשוינימ נועם ער זינדנען יראת
 ה' מתוך שאין בה פקיד ארייע מורה פאר נאם.
 נאם אין איר איין קיין אנדער נאך אריין געמישט
 ואל מענטש מורה האבין אים שטייט מקום חס
 בלא יראת אדם ובלא בושח און מענטש האם אא"מ
 צו זינדנען און ער דארף קיין מורה האבין פאר
 קיין מענטש. און דארף זיך נאם שטייט פאר
 קיין מענטש ואינו יראת אדם כי אם מפני יראת ה' און
 ער לאמ אונעק דיא עבירה נאך נוייל ער האם
 מורה פאר נאם זו היא עיקר המורה דאם איז דער
 עיקר מורה פאר נאם ואם עשה כן פעמים רבות אויב

(א) אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק מען מאר זיך
 נאם שטייען דאונגען נאם פון געלעבשער
 ולא מתוך קלות ראש און נאם נוען דער קאפ איז אים
 גרינג אן נאך פון יראת שמים ולא מתוך שוהה און
 נאם פון שטייען לא מתוך מריבה און נאם פון קריג
 ולא מתוך כעס און נאם פון כעס אלא מתוך דברי תורה
 נאך פון תורה לערנען ולא מתוך דין תלכה אף על פי
 שהם דברי תורה און נאם נוען ער האם גיגלערט אין
 אדיון. אפילו דין איז נאך תורה. פון דעסמאנען
 מאר ער נאם דאונגען פון געלעבש אין אדיון כדי
 שלא יהא לבו טרוד בהלכה ונארום די הארץ וייעך
 נועם זיין פארמאכט אין דעם דין. נועם ער נאם
 קענען פראכטין נאם ער דאונגיט אלא מתוך דברי
 תורה שאין בה עיון נאך ער ואל לערנען פאר דעם
 דאונגען אועלבע תורה נאם מען דארף נאם
 געלערן כגון הלכות פסוקה דהיינו ער ואל לערנען
 דינים נאם מען דארף נאם קלערין ארום וייא :
 (ב) תפלות הפרקים כגון תפלת מוסף ראש
 חודש דהיינו מוסף פון ראש חודש ותפלות המועדות
 און דיא תפלות פון יום טוב צריך להסדיר תפלות ואח"כ
 עומד ומתפלל כדי שלא יכשל בה. היה מתוך במקום
 סכנה כגון מקום גדודי חיוב ולפניהם והגיע זמן תפלה
 מתפלל ברכה אחת. וזו היא. צרכי עמך ישראל מרובים

ורעהם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שחתן לכל אהר ואחר כרי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב בעיניך עשה. ברוך אתה ה' שופע. תפלה. ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך ואם יכול לעמוד ומתפלל תפלה בתקנתה תשעה עשר ברכות:

לחם חקף אותו ילדו עד שמוט לא יכיד ככך את הראשונות ואל יכסה ידיו ולבו ממשות פיד טוב לכל אם מתקדם וחוזה על הראשונות אין לו סכר בעמלו אשר כבש ילדו תמלה. וע"ז נאמר ונשכח לדיק מלדקמו ועסע עול לא נכבש עוד לדקמוי:

עומד וכשהוא מגיע לשוב ותתקדד דעתו חוזר

איו פיל, אונ ויער שכל איו ווייניג, ויאי פאר שטייען גיט וואס ביאי דיר צו בעמין יהי רצון מלפניך ה' אלהינו עם זאל זיין דער ווילען פון דיר גאט שותמן לכל אהר ואחד די פרנסתו דוא זאלסט בעבין צו יעדער מענטש גענוג פרנסה וכלל גויה וגויה די מחסורה אונ צו יעדער גוף זאלסטו בעבין גענוג עם זאל גיט פעלין וואס מען דארף וחסון בענין עשה אונ וואס עם אין גוט אין דיינע אויגן זאלסטו מאהן ברוך אתה ה' שופע תפלה גילויבט ביזטו גאט וואס דוא הערסט דיא תפלה ופון יעדער מענטש ומתפלל אותה כשהוא מהלך בדרך דיא תפלה מען דאונגען גייענדיג אין נועם ואם יכול לעמוד עומד אונ אויב ער קען שטיין אונ דאונגען זאל ער דאונגען שטייענדיג ויבשהוא מגיע לשוב ותתקדד דעתו אונ אז ער נועם קוקען אין אפגעצטין ארט אונ ער נועם יך אפגייהלען פון דיא מורא חזר ומתפלל תפלה בתקנתה תשעה עשר ברכות וועט ער נאך אפאהל דאונגען ווי מען דארף דאונגען אלע גייענדיג ברכות:

ער האט שוין אזוי גימאהן פיל מאהל ופעס אהת תקף אותו יצרו עד שפא אונ אפאהל האט דער יצר הרע זיך געשטארקט אויף איהם ביו ער האט געווינדגט לא אייד בך את הראשונות האט ער מיט דעם גיט פארלארן דיא ערשטע זכיות ואל ידעו דיו וכלו מעשות עד טוב אונ ער זאל גיט אפלאזן ויינע הענט אונ זיין הארץ פון צו מאהן נאך גוטס אכל אם מתקדם וחסון על הראשונות אפער אונ ער האט תרמה פאר נוס ער האט גיט געווינדגט ווען ער האט גיגענט וינדגען אין לו שפר בנפלי אשר כבש יצרו תפלה האט ער גיט קיין שבר אויף זיין ארבעט פאר נוס ער האט פרער איינגענומען דעם יצר הרע אונ האט גיט געווינדגט ועל נה נאמר אויף דעם זאגט דער פסוק ויבשו צדיק מצדקתו ועשה על לא תזכרה עד צדקתיו אז דער צדיק נועם תרמה האבין אויף זיין פרומקייט אונ ער נועם מאהן אומערקט נועם איהם גיט מער דערמאנט ווערין זיינע פרומקייט וואס ער האט גימאהן:

בהר ליל ו תורה

אונקלוס

כ"א פסוקי שמירת נגד מילוי ב"ר ה' ה' ה' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

בויחשב ית שגי וגינהי כו וחשב את שני ממכרו והשיב ויחבי ית מתרא לגבר ויתבי ית מתרא לגבר די זפן ליה ניתוב את העדף לאיש אישר מכרלו

ת"א וחשב את שני ממכרו. ערכין טס: וסביב את העורף. טס: לאיש אשר מכר לו. טס:

רשב"ם

(כו) וחשב את העורף, מן השנים עד היובל שלא אבל עריין מהעורף המעדיף תרע על שנים שאכל כבר: רש"י

אכלת אותה שלש שנים או ארבע הולא את דמיה מן החשבון וטול את השאר וזו: והשיב את העורף. כלמי המקח על האכילה שאלו ויתנס ללוקח: לאיש אשר סר לו.

פירוש לתורת אלהים

(כו) וחשב זאל ער רעבענען את שני כגדי די יארין פון זיין פאר קויפונג ויפיל זאהר עם איז גיווען ביו יובל ווען ער האט פאר קויפט דאס פעלד למשל ווען ער האט פאר קויפט דאס פעלד פאר זעקס הונדערט גילדען איז גיווען זעקס זאהר צו יובל האט ער גיקויפט דיא פירות פון אימליקען

איהם

וַיָּשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: כח וְאִם לֹא־מִצְאָה יִדּוּ דִי הַשִּׁיב לוֹ וְהִיָּה מִמָּכְרוֹ בִּיד הַקִּנְיָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בִּיבֹל וַיָּשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: ס חמישי שלישי כשמן מחזקין כס וְאִישׁ כִּי־יִמָּכֵר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיָּתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמָּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ: ל וְאִם לֹא־יִנָּאֵר עַד־מִלְּאֵת לוֹ שְׁנָה

כי ימכר. מגילה ג קדושין כ עכ"ל: עד פס שנה. סס יט נדה סז: ימים סהים. שנה. עכ"ל: לא:

בעל הטורים

(כח) מללס. כ' בעמסור. ואם לא מללס ידו. ולדרך גם נסור מללס בית ודניקו לו. ס' לא אם מללס ידו שטרו יכול גלול שפתי חכמים

ב ס' לא סלוקס הדלשון שמכר לשני שנים הוא מקלל ומכר דל' כ מללס דמכר דהא מחזקין לפכשים יספד דשנא קנס לוקס דלשון כמסר ומכר במלחום: ג דל' כ' די ז"ל ללל לומר כמסר מללס ידו כדי גלילת כל כסדר הוא גולל ואם לאו: ד' עכ"ל (דף ל) פס"ז בין השמשות של ערב שנה סיבול נפקא שביעית וסביל שעתא דרבינו שמשנים עכ"ל: ה ס' שבתלס סוקסס וסל' כ

דעת וקנים מבעלי התוספות
דיקו לכבוד שנה' כי בחד ה' בליין אום לעשכ לז וסיהס גלולתו עד חיס שנת ממכרו. שנה' לפי מללס לדכל כשנים שנה ססוק

פירוש להורח אלהים

(כט) ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. איש זה הקב"ה שנה' ס' איש מלחמס כלומר בעל ודקין כמו איש נעמי שמכר מושב איהם פאר קויפס ושב לאחזתו אונ' ער זאל ויך אום קערין צו ויין נחקה: (כח) ואם לא אונ' אז עס נועם גוט גרייכין ויין האנט ד' קשיב לו גיהס צוריק צו געבין. ער נועם גוט האבין צו געבין דעם לוקס דאם איבערנעם געלם יהי' מ'קרי זאל ויין דאם פערלד וואס ער האט פאר קויפס ביד הקנה אורו אין דער האנט וואס האט איהם געקויפט ער שנת היבול ביו דעם יאהר יובל וצא ביבול אונ' דאם פערלד זאל ארום גיין יובל צום מוכר ושב לאחזתו אונ' דער מוכר זאל ויך אום קערין צו ויין פערלד:

מצות השם

(כט) [שנה'] [ססס קלד] שיהי' פדיון לקרקעות הנמכרים חזק הוצא המדינה עד חיס שנה לכל ואם כשנה יתקיים לקנס ולה' ילל סיבול שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וגו':

כי ימכור בית מושב עיר חומה ודאם איז אבצול צעהו אויפנ' פארקויפט אשמוב אין אשקאס וואס ארום איר איז דא א

לאחזתיה: כח ואם לא אשכחתי ידיו ב'מס' ד'תיב ליהויה זבינוהי ביד דזיבנוהיה עד ש'תא דייבולא ויפוק בייבולא ויתוב לאחזתיה: כס ונבר ארי' יזבן בית מושב קרתא סקפא שור ויהי פורקניה עד מש'לם ליה ש'תא דזבינוהי עיקן בעידויהי פורקניה: ל ואם לא יתפרק עד מש'לם ליה

ת"א ושב לאחזתו. סס יד: ואיש כסוכוה נג קדושין כ: עד מללס לו

עולם תהיה ללויים: לא ואשר יגאל
מן הלויים ויצא ממכר בית ועיר
אחותו ביבול כי בתי ערי הלויים
הוא אחותם בתוך בני ישראל:
לא ושרה מגרש עריהם לא ימכר
כי אחות עולם הוא להם: לא וכי

ללויים. שם: ושרה מגרש עריהם. שם: כי אחות עולם. שם כח לד: וכי ימכר אחיך. קרימסין כ' פליטא עא קיד פכסין ל: רש"ם

בער הטורים

ישמר ביד הלקוח עד שנת פדיונו. וזהו מלאה בית ודורו שבשנת פדיונו ימנע ביתו: (לד) ושרה. כ' במסורה. דין. ואחך ושרה תחזיקו. היינו דלמא רבין פסוקין. ושרה מגרש עריהם לא ימכר. כי לא ימנעו ובעין כן שדי תפסוהו לא ימנעו דכתיב אל על ולא רש"ם

(לג) ואשר יגאל מן הלויים. ואם יקנה בית או עיר מהם: ויצא בייבול. חותו ממכר על בית או של עיר ישוב ללוי במכרו ולא יהי חלוט כשאר כתי עירי חומה של ישראל וגו' ולי מכירה. ד"א לפי שחומר גאולה עולם תהיה ללויים כי יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקה ישראל שקנה בית בערי הלויים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלויים חף הגאול מיד לוי גאול גאולה עולם: ויצא ממכר בית. הרי זו מעלה אחרת וחס לא גאלה ויאלה בייבול ואינו נחלט לסוף שנה כתיב על ישראל: כי בתי ערי הלויים הוא אחותם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לסיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדוכות כדי שלא יופקעו נחלותיהם מהם: (לד) ושרה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר שאם הקדוש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה ויגאלה לכהנים ל בייבול כמו שחומר בישראל (ויקרא כו) ואם מכר

דאחות עולם הוא להם שלא ימכר עבד עולם כדמנע ב"ב לא למכרו ת"ל כי אחות עולם ולא הפירא ממנו גאולה עולם תהיה ללויים ש"מ דם' להכניס קרמי לגליל כדכתיב וערים קמיוני ולא בשדה מגרש. וכן שכן הוא למט לא ימנעו שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו וקרי' לגליל כדכתיב וערים בלדד קמיוני

פירוש לתורת אהרן

אייביג אים לייזונג זאל זיין צו דיא לויים זיין קענין אייביג אים לייזון וייערע היינער: (לא) ואשר אונ נוען אייגער וועט קויפן איין הויז אדער אשטאט פון דיא לויים ווצא זאל ארויס גיין דאס פאר קויפטע הויז ויזי אהיה אונ דיא שטאט פון זיין ארץ ונאם ער דאס פאר קויפט זאל דאס ארויס גיין צום לוי ביבול אום יובל כי כתיב ווארום דיא היינער אונ דיא שטעט פון דיא לויים היא אהיה דאס איז וייער ארץ צווישען דיא קינדער ישראל בלוסר ויין האבן דאך קיין פעלדער נאר שטעט דרום זענען דיא שטעט בייא ויין אזוי וויא דיא פעלדער דרום האבן דיא היינער דעם

השם ויגאלה מגרש עריהם לא ימכר נדאם איז אפצוט עשה די פלעצער און די פעלדער ונאם דיא לויים האבן ארום וייערע שטעט זאלן גיט פארקויפט ווערן:

בְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל
 יַעֲבֹד עִמָּךְ: ^{מא} וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא
 וּבָנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶרֶץ־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־
 אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: ^{מב} כִּי־עֲבָדִי הֵם
 אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֹא יִמָּכְרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד: ^{מג} לֹא־
 תִּרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וּיְרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:
 וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ

עמך עד שתא דיובל
 יפלח עמך: ^{מא} מא ויפוק
 מעמך הוא ובנותיו עמיה
 ויתוב לזרעיתיה
 ולא חסנת אבהותיה
 יתוב: ^{מב} מב ארי עבדי
 אינן די אפקית יתהון
 מארעא דמצרים לא
 יודבגון זבון עבדין:
^{מג} מג לא תפלח ביה בקשיו
 ותדחל מאלהך:
 ויעבדך ואמתך די

ת"א עד שנת היובל יעבד עמך
 קידושין כ: וילא משתך הוא
 ובניו עמו. קידושין כב: ושב כל
 שם כה מל"ט טע מכות י: לא ימכרו ממכרת עבד. סוכה פו ע"ב פ"ד ע"ב

שפתי חכמים

ט"ז: נ"ס ד' קראל כתיב חד עד שנת היובל יעבד עמך
 ולוקמיה כמכור עלמו שפע בו יובל קודם שש ושכ אל משפחהו
 במכרוהו כ"ד שפע בו יובל קודם שש ושכ אל משפחהו חסיו
 כנלע שפע בו יובל קודם שש לרעטו. ועבדו לילס כנלע
 שפע בו יובל אחר שש לרעטו: ס ולא לחות קרקעוהו דל"כ
 לחות אכסיו דכתיב קראל למ"ל. ועוד הא לא כמכור לחותו
 קמיירי אלא כמכור אכסיו הוא כלומר שלא ילגזו לחותו כהוא
 (מג) לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לנרך כדי
 עבדו תחת הנפס עד שטוט שנת חמור אין מכיר
 דכר אס לנרך אס לאו ולומר אי לו שהוא לנרך הרי הדבר הזה מסור ללכ לכך נאמר ויראת: (מד) ועבדך
 ואמתך אשר יהיו לך. א"ל כ"כ כמה אבתמם כעבדי איני מושל בו' אמות איני מושל. שהרי הוזהרתי (דברים

כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היובל. אס פגע בו
 יובל לפי שש שנים נ היובל מוטלו: (מח) הוא ובניו
 עמו. אמר ר"ש אס הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן
 שבו הייב כמותות בניו: ואל אחות אבותיו. אל כבוד
 אבותיו ס ואין לזולו ככך: אחות. חזקת: (מז) כי עבדי
 הם. (ח"כ) שסרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד.
 כהכרח כאל יס עבד למכור ולא יעמידנו על אכן הלכה:
 לפעוטו אל תאמר לו הסי לו את הכוס הזה והוא איני לריך
 דכר אס לנרך אס לאו ולומר אי לו שהוא לנרך הרי הדבר הזה מסור ללכ לכך נאמר ויראת: (מד) ועבדך
 ואמתך אשר יהיו לך. א"ל כ"כ כמה אבתמם כעבדי איני מושל בו' אמות איני מושל. שהרי הוזהרתי (דברים

פירוש להוראת אלהים

דאפאלס דארף שני דער קראנקער אנרויפן וכות ער זאל
 געווען ווערן. דריבער זאגט די תורה כי ימור אחיך ויפסדו
 באלר ווי דיין דריבער וועט גאר ארעם ווערן. ויחזקת בו.
 ואלסטו אים באדן שפארקן זאגט דער פירש דיד הייך האט
 אויך אזוי גיאגט. אפרי משכיל אל כל. וואהל דעם מינש
 וואס בעטראכט מיט חסות דאס גיבעט פון דעם ארעם זאן.
 פון דעה ויפסדו ה' ווען עס דארף מס יפסדו אים דעם
 מענטש קויפט אפגעקער פאר וועט אים גאט רעפסין:

וויא איין אלט גינעסענער עד שנת היובל ביו יובל
 זאל עד ארבעטן ביא דיר פלומר או יובל
 איז פאר עקס יאהר זאל עד ארויס גיין פרייא:
 (כא) ויצא מפקד אונ עד זאל ארויס גיין פון דיר דא
 יבני עמי עד אונ וינע קינדער מיט איהם ויב אונ
 ער זאל זיך אום קערין צו ויין משפחה ואל אחות
 אונ צו דעם קבור פון וינע עלטערין זאל ער זיך

אום קערין אונ מען קאר איהם נים מכנה ויין דער מיט וואס ער איז גינען אקגעכט: (כב) כי
 יבני הם ווארום זיין ונענן מינע קנעכט אשר וואס איך האב זיין ארויס געצויגען פון דעם לאנד
 היצרים לא יבני ויין זאלו נים פאר קויפט ווערין ספירת עבד פאר קויפונג פון אקגעכט פלומר מען
 זאל נים אום רויפן. עס איז דא אקגעכט צו פאר קויפען: (מט) לא תרדה דוא ואלסט נים ארבעטן
 מיט אים אזויא איין ארבעט וואס דא בראקפסט נים דריינו דו וועסט אים הייסן גראבן אונטער
 אזויין שטאק אדער נאך אזוי אנלייבן אונ דא בראקפסט עס גאר נים קאר דא ווילסט איהם
 פייניגען מאקסטו נים אונ מאקער וועסטו וועלן זאגן ווער וועט דאס וויסען אויב איך ברארף
 דאס נים ויראת מאלהך דוא ואלסט דיה פארקטען פאר דיין גאט ווארום גאט ווייס דיין מחשבה:
 (מד) ועבדך ואמתך אונ דיין קנעכט אונ דיין דינסט אשר יהיו לך וואס וועלן ויין צו דיר פאט פון דא

מצות השם

(מג) [שמה] (לאו ר"ה) שנה. מכור. עבד עבדי כדכך שמוכרין הכנעני כהכרס עב אכן האקס אלא כהלעט ודך כבוד שאל לא
 ימכרו ממכרת עבד:

לא ימכרו ממכרת עבד וואס איז אמצות לא תעשהו מען זאל
 נים פארקויפט איידרשען קנעכט אויף דעם קנעכט מארן
 וואס מען פארקויפט די כנענישע קנעכט גאר מען זאל אים פיר
 קויפן אין דערשטיל ער זאל נים פארשעפט ווערן:

וּמָךְ אַחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשֵׁב
 עִמָּךְ אוֹ לַעֲקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר :
 אַחֲרֵי נִמְכַּר גֵּאֲלָהּ תִּהְיֶה לָּוִי
 אֶחָד מֵאֲחָיו יִגְאֲלֵנוּ : אוֹדְדוּ אוֹ
 בְּיָדֵיהֶם יִגְאֲלֵנוּ אוֹ מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאֲלֵנוּ אוֹ הַשִּׁנִּיגָה יָדוֹ
 וְנִגְאֲלָה : וְהוֹשֵׁב עִם יִקְנֶהוּ מִשְׁנֵת
 הַמִּכְרֹו לֹו עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה
 בְּכֶסֶף מִמִּכְרֹו בְּמִסְפַּר שָׁנִים בִּימֵי

אחיו עמיה ויזדבן לער
 תותב עמו או לארמאי
 מורעית גירא: מח בחר
 דיודבן פורקנא אחיה ליה
 חד מאחיהו יפרקיניה:
 כס או אהבוי או בר
 אהבוי יפרקיניה או
 מקרב בשריה
 מורעיתיה יפרקיניה או
 דחבב גיריה ויתפרק:
 ויחשב עם זבניה
 משתא דאודבן ליה עד
 שתא דיובלא ויהי כסף
 זבניהו במנין עניא
 תא לר חשב עין לו לעקר
 ב"ק קין עיניו ל אחד
 נאחיו ידיוכן כל: או דדו לו כן
 דדו יגאלנו יבמות עד הידיוכן סו:

או השנה ידו: שס סו: ממשהו יגאלנו יבמות עד הידיוכן כל: ומשב עם קניו: שס
 יו קמא קין:

בעל המורים

ואמר והתחלתם את הלחן: וזו שאלתו חכמים דעמד חיהס
 דהקעות לקנות בכסף ובכסף ובכסף: (מט) כן דדו: חסר וי
 אביתם בי ידו יבא) אם עוד רבות בשלים רבות בשלים יולא

רשב"ם
 כעבר כנען: (מז) א לעקר שנעקר מזה המלכות
 רחוק מארצכם לא תושב ולא גר ולא גוי ואורת:

שפתי חכמים
 חסות: ש מללתי בשם הערוך משמעון חסותו עמיתו: וכעיקר הגדול
 מללתי ויחפסכו ממשמתי: חסותו מן טעמיה כי כל השמש חסותו
 ירושלמי טעמיה שמשא ירלה נוצר כל מיהוה עד שיבא טעון

עמך מי גרס נושעשיר דבוקי עמד: ומך אחיך עמו.
 מי גרס לו סימון דבוקי עמו ע"י שלמד ממעשיו: מושפחת
 גר זה עבד"ס כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"א עממה
 להיות לו שמש ולא לאלהות אלא לחסוב עצים ולשלוט מיס:
 שנת היוכל שהרי כל עמלו לא קנאו אלא לעובדו עד היוכל שהרי יוכל
 שתחת ידו הכותב מדבר צו אשכ"כ לא תבא עליו בעקיפתן משני חלול השם
 המגיע בכל שנה ושה יוכל לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משמכר עד
 הקנה הנכרי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אלו ה' שנים וכל ליגאל יוכל לו
 חסותו מן טעמיה כי כל השמש חסותו ירושלמי טעמיה שמשא ירלה נוצר כל מיהוה עד שיבא טעון

חסות: ש מללתי בשם הערוך משמעון חסותו עמיתו: וכעיקר הגדול
 מללתי ויחפסכו ממשמתי: חסותו מן טעמיה כי כל השמש חסותו
 ירושלמי טעמיה שמשא ירלה נוצר כל מיהוה עד שיבא טעון

גראטי היום גוי: (מז) וכי חסיו יד גר. גר זה מלכות מדי.
 חסב. זו מלכות יון: לו לעקר משפחת גר. זו מלכות ארם
 חסב: (מט) אחרי כבוד גאולה חסיו לו: שג' כי יום נקם
 כנני ודשם גאולה כהה: אחד מהיו יגאלנו: ל"ל דליוני הקב"ה

דעת וקנים מבעלי התוספות
 שאל אחד ואחיו שג' למען אחי ורעי: (מט) חו דודו: זה
 הקב"ה שג' זה דודו חו כעי: חו כן דודו: זה מלך המשיח
 שגאמר בו אמר אלי בני חסיה: או השנה ידו: ע"י מאות חסות
 שצדו ונגאל: (ג) ומשב עם קניו: זה שבו שבהו כטו"ז:

פירוש לתורה אלהים
 גרייבין יד ריא האנט פון אזוי אגר וואס ער איז
 זיין אלץ גייעסענער (עין רש"י) וקד אחיו אונ דיין
 ברודער וועט פאר ארוםט ווערן ווייל ער האט
 זיך געקעמפט עמו מיט איהם אונ האט זיך אפ
 געלערניגט פון זיינע מעשים והפך וועט דיין
 ברודער פאר קויפט ווערן צום גר תושב או לעקר
 אדער ער וועט פאר קויפט ווערן צו פדינען דיא
 עבודת פוכבים משפחת גר אדער ער וועט פאר
 קויפט ווערן צו דער משפחה פון דעם גר:
 (מט) אחרי באלד נאך דעם אז ער איז פאר קויפט

גיווארין יארה זאל זיין צו איהם איין אזים לייזונג
 מען זאל איהם גיט לאזן דינען פון יובל אחד
 זיינער פון זיינע פריינד זאלין איהם אויס לייזן:
 (מט) אז דודו אדער זיין פעטער אפן דודו אדער זיין
 פעטערס זון זאל איהם אויס לייזען אז משה
 אדער פון זיינע פריינד פון זיין משפחה או השנה
 אדער עם וועט גרייבן זיין האנט ער וועט אלץ
 פאר קאנין ונגאל ער זאל זיך אלץ אויס לייזען:
 (ג) ומשב זאל ער זיך ברענגענען מיט זיין קויפער
 משנת פון דעם יארה וואס ער איז פאר קויפט

מצות השם

לעולם בהם תעמידו ודאם איז אמצות גשהו דגר ככל תבית זאל גיט ארויס לאזן פריי זיין כענישען קנעכס נאר גר זאל
 דינען אזוי לאנג זיי ער וועט לעבן:

וַיְבַנְּנוּ עִמָּוִה : זֶה אֶרֶי
דְּלִי כְּנִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין
עֲבָדִי אֵינִין דְּאַשְׁקִית
יִתְּהוּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵכֹן : * לֹא
תַעֲבֹדוּן לְכוֹן מַעֲוֹן וְצִלָּם
וְקַמָּא לֹא תְקִימוּן לְכוֹן
וְאִכֹּן מְגִידָא לֹא תִתְּנוּן
ה' אֵלֵינוּ כִּי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים : * עַס
כֵּן קַמָּא קִי מֵינְשָׁא :

באר המורים
גאולה לפסל: (א) ופסל. ה"א עקומה לומר לך שכל המורה
צ"א כאלו כופר בכל החורה כולה שיתנה משקיות פיהו של
רש"י

ובנינו עמו. הנכרי חייב ממוזות בניו: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שקרי קודם: אני ה' אלהיכם. כל השעבודן למחמה הוא משעבודן מתעלה: (ח) לא תעשו לכם אילים. (ח"י) כנגד זה הנמכר לכדור שלא יאמר לרבו ורבי מללה עריות ר' קף אני כמוהו הואיל ורבי מוכד ע"כ קף אני כמוהו הואיל ורבי מתלל שבת קף אני כמוהו ע"כ נאמר מקראות הללו והק' שהשפיעה הללו נאמר על הכר בתחלה הכורע על השכיבית ואני חמד ממון ונחמד על השכיבית סופו למכור משלשין קף סוף לא יכוי ומכור ע"כ נאמר קף ע"י ה' יחידה מן ה'.

דעת זקנים מבעלי התוספות

בַּיּוֹם הַהוּא אָמַר יְהוָה בְּשֵׁן הַיּוֹד בְּלֹא כֹחַ בְּיוֹם שִׁמְשׁוֹן הָקָם הַיּוֹד וַיִּהְיֶה שְׂמוֹן כְּדֹמָיִם וְהִנֵּה בְּיוֹם הַהוּא יִקָּע שְׂמוֹן גָּדוֹל וַיִּבְּאוּ הַלְוִיִּים וְגו': הוּא וְכִינוּ עִמּוֹ. הָקָם וְכִינוּ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַשֵּׁן וְקִבְלָן יִשָּׁב לֵב כְּאֶחָד אֲלֵהוּ וְכִי: (כ"ה) כִּי לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְחַבְּרוּ יַחְדָּם וְהָיוּ כְּאֶחָד וְכִי הָיוּ כְּאֶחָד וְכִי עוֹר לֵב

פירוש לתורת אלהים

לעיקר פאר דיינע אויגן דו זאלסט נעחן: (נד) וואס
אונז אדער נעמט גיט אויס גיליונים ווערן ביים די
זאיינע וואס פריער איז גישטאנען דאס איז ווייניג
פריינד קענען אים גיט אויס ליינען אונז ער אליין
קען זיך אויך גיט אויס ליינען וואס זאל ער ארויס
גיין אין דעם יאָהר פון יובל דא ווייניג עט ער אונז
ווייניג קינדער מיט איהם רש"י שרייבט נאר מיט
יובל אדער מיט אויס לייזן גיט ער זעלבסט פרייט
פון יובל עובר פובליק אדער גיט מיט זעלבסט פרייט:
(נה) כ' ל' וואריום צו מיר נעמען די קינדער. שרייבט
קענעכט ביי איהם ווייניג ווערן מיט קענעכט אדער וואס
אויס וואס איה קאמ ווייניג ארויס אדער פון דעם
לאנד מצרים אד' ה' איהם איה בין אייער נאם:
(א) לא תעשו איר זאלט צו איהם גיט מאכין ביין אפ

וְאֵבֶן מִשְׁכָּלֶיךָ וְגו' וְדָאם אִיז אַמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂהוּ מֵעַן זָאל יִיךְ נִים אִיזְנִיגֵיךְ צו נָאם אויף אַשְׁמִיךְ :

בארעכון למסנר עליה
ארי אנא יי אלהכון :
ב ית יומא שפרא די לי
תמרון ולבית מקדשי
תהון בחלין אנא יי פ פ

בארצכם להשתחות עליה כי אני
יהוה אלהיכם : את שבתתי
תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה :

פ פ פ

רשבים

בעל הטורים

הקב"ה : (ב) את שבתותי תשמרו. כמ"ל ע"פ ששקול שבת כנגד
ע"ל וסמך לו את מקדשי תיראו שאין כמ"ל דומה שבת :
את שבתותי תשמרו. הכי שבתה שמירה אחר השבת. שמור את
היום השבת הכי שמירה לפניו. שומר שבתה כיון מלפניו וסמך חספס מחול על ההמשך :

רש"י

כמו (שמות לג) ושבותי כפי שמכין הקרקע בראשית
חבנים : להשתחות עליה. חסילו לשמים לפי השתחוה
בפסוק ידים ורגלים היו ש ואסרה תורה לעשות כן חוץ
ת מן המקדש : (ב) אני ד'. נאמן לשלם שבת :

חסלת פרשת בהר

דעת וקנים מבעלי התוספות

שמירה שבת לפולס שגאמר אית היא לנפול אף מורא מקדש
למולס שפך בחורבני חסור לנפול כו :

פירוש לתורת אלהים

נעטר רש"י שרייבט דאם גייט אויף דעם וואס ער
איז פאר קויפט גינארין צוא איין עובר פוקבים
נעט ער נועלין זאגין ווייל מיין האר האלט ניש
די מצות פון דר תורה נועל איך אויף ניש האלטין
טאר ער ניש אונ אויף אנדערע ישראל איז שוין
גטליכע מאהל גישטאנען אז ווי גינארין ניש רינגען
פוקבים ומנולות נפול אונ איין בילד אונ איין קשטאנר
מקריב צו זיין אויף דעם צוא דא פוקבים ומנולות
לא קניט טארט איר ניש אויף ששעלין צו איין זאגן
אונ איין שטיין וואס מען פלאקטערט דא ער לא
תקנו זאלט איר ניש געבין אין אייער לאנד פלומר
איר זאלט ניש מאכן אפאלגע פון שטייגער להשתחות
עליה פרי איר זאלט איין בנקן אויף איר אונ אויס
צו טאהן אזוי גאר אין בהמ"ק מען קען יך אזוי בנקן צו גאט ביה כי אני ה' ווארום איך בין אייער גאט
אויף היים אייך ניש : (ב) את שבתותי מיינע שבתים זאלט איהר הישען וימקדשי אונ פאר מיין ביהמ"ק
זאלט איהר מורא האבין פלומר איהר זאלט ניש אריין גיין אין בהמ"ק בקלות ראש אני יי איך בין
גאט איך בין בגלייבט צו צאליי שבר צו דעם וואס פאלנט מיה :

ריקומי נביאים

הפטרות בהר (ירמיהו לב)

קנה לך את שרי אשר בנתותי
ידעו ילקוט זאנא ירמיהו כו
פמיתני ה' לאשה. ירמיהו הנביא קם

א ויאמר ירמיהו הנה דברי יהוה אלי לאמר : הנה
הנמאל בן שלם דוד בן אליה לאמר קנה לך את

פירוש עברי מייטש

(א) ויאמר ירמיהו הנביא האם גאנאם הנה עם
אין גינען צו מיר די רייד פון גאט אונ
האם מיר אזוי גינאנאם : (ב) הנה דער זונק פון שלום

שדי אשר בענתות כי לה משפט הנאלה לקנות:
 ויבא אלי הנמאל בן-דדי בדבר יהוה אל-חצר
 המטרה ויאמר אלי קנה-נא את-שדי אשר-בענתות
 אשר בארץ בנימין כיל-לך משפט הירשה ולך
 הנאלה קנה-לך ואדע כי דברי-יהוה הוא: וואקנה
 את-השדה מאת הנמאל בן-דדי אשר בענתות
 ואשקל-הלו את-הכסף שבעה שקלים ועשרה
 הכסף: וואכתב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקל
 הכסף במאזנים: ואקח את-ספר המקנה
 את-החתום המצוה והחקים ואת-הגלוי:
 ואתן את-הספר המקנה אל-ברוך בן-נריה בן-
 מחסה לעיני הנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים
 בספר המקנה לעיני כל-היהודים הישבים בחצר
 המטרה: ואצוה את-ברוך לעיניהם לאמר: כה
 אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את-
 הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת
 החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכל-
 דרש למען יעמדו ימים רבים: כי כה

גיואנס נאם דו האסם מיד איבער
 גרעם את איה בין איבער-גרעם
 נארין, וזמן קם אוי נעקסען דא
 צייט וירשלים זאל חרוב ווערן,
 האם הקדוש ברוך הוא גיואנס צו
 ירמיהו נייא אין דא שטאם גנות
 וזן קוף דא פעלד פון דין פעסער
 חנמאל, דאסאל האם ירמיהו
 געסראכט אין הארצין סאפער האם
 די שטאם וירשלים בעקסען וזן פון
 די יודין און זיי ווילן נים זיא זאל
 חרוב ווערן און זייא האנדלען
 געטעסן איבער מיט דעם אנדערין
 זייא זאלן סאחן חשבה, דריבער
 זאנס גרעש ביה צו כיר איה זאל
 קויפן דא פעלד, ווי דריבער אז
 ארויס געגאנגען פון וירשלים אין
 געפאנגענען אפלאך פון היסעל
 און האם געשטעלט זיין פוס אויף
 די מאקדע וואס ארום וירשלים און
 דר האם דאס מאקדע צו בראכן,
 און ער האם גירופין די שוואים פון
 די יודין זיי זאלן ארין קעסען אין
 בית המקדש, ווייל דער בעל הבית
 הקדוש ביה אין שוין גיט אין בית
 המקדש איר סענס אים שוין חרוב
 מאכן, איר סענס שוין ארין גיין
 אין וויינגארטן און אפמאכן דא
 גיין געטעסן ווייל דער היסער פון
 גיין גארטן אין ארום געגאנגען און

פירוש ע"פ

גיואנס דעם שטר כסדרה אה חתום וואס ער איז
 גחתמות הכסף אזוי וויא עס איז גיבאטן פון נאם
 און וויא עס איז אנגעזען פון מלך כלומר אזוי וויא
 דער דין איז וואת הגלוי און דאס וואס עס איז געווען
 גיווארן מינים מען ער האם גרופען די עדות צום
 בית דין און דאס בית דין האם פקנס געווען ווייבער
 חתימות: (ו) וואס און איה האב געגעבן דעם שטר
 מכירה צו ברוך דער ווען פון גרוה דער ווען פון
 מקסיה לשני פאר די אויגין פון מיין פעסער חנמאל
 לשני און פאר די אויגין פון די עדות וואס ווער
 עדות איז געשריבן אין שטר מכירה לשני און פאר
 די אויגין פון אלע יהודים וואס זענען געוועסן אין
 חצר המטרה: (ח) וואס און איה האב גיבאטן צו
 ברוך פאר ווייבער אויגין און האב אים אזוי גיאנט:
 (ט) כה אמר אזוי האם גיאנט נאם דא ער הערשט
 איבער אלע הערשאפט אלהי דער נאם פון דא
 ישראל למה נעם דאס ראווע געשריבענע ברוך אה
 ספר און דעם שטר מכירה וואת החתום און דעם
 גחתמות ברוך וואס ספר הגלוי און דעם געגעהעס ספר
 כלומר די פסקים פון דעם בית דין וינאם און דא
 זאלסט ווי געבן אין אערדיגע פלייזש פון וועגן
 געטעסן ווי זאלן שטיין פיל מען כלומר פרי עס זאל
 קאנען דארטן ליגען אלאנגע צייט און עס זאל

לאנד פון בנימין זי ווארעם צו דיר איז דער דין פון
 אויס לייזן ווען איה זאל פארקויפן צו אנאנדערין
 און סוף שפן אז איה וויל דיר פארקויפן לכת
 דארפסטו גענוים קויפן אזוי חנמאל
 זאגן, זאגט דריבער: (ט) וואס און עס איז אזוי געווען
 עס איז געקענט צו מיר חנמאל מיין פעסערס ווען
 בדרך: אזוי וויא די יודין פון נאם אל חצר צו דעם
 הוה וואס איה בין געווען געפאנגען וואס און האם
 גיאנט צו מיר קנה את שדי קויף מיין פעלד וואס עס
 איז אין דער שטאם ענתות זי ווארעם צו דיר איז
 דער דין פון וירשלים וואת הנאלה און צו דיר איז דאס
 אויס לייזונג און היינט גיט לך קויף דיר די פעלד
 וואס האב איה גיוואוסט אז עס איז דער ווילען פון
 נאם איה זאל קויפן דאס פעלד: (ח) וואס האב
 איה גיקויפט דאס פעלד פאר פון חנמאל מיין
 פעסערס ווען וואס דער שטאם ענתות וואס
 און איה האב איהם אפ גיוואנען דעם וילבער דאס
 געלט שבעה שקלים ויבען שקלים און צען טאלר:
 (ט) וואס און איה האב דאס קופונג געשריבן אין
 אספר מינים קען אשטר מכירה וואס איה געטעסן
 וואתחום און האב גלאזט חתמני וואס דאס און האב
 מיר באצייגט עדות וואס איה דאס וילבער
 גיואנען מיט איין וואס שאל: (ט) וואס און איה האב

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת : ואתפלל אליהו אחרי תתי את ספר המקנה אל ברוך בן נריה לאמר : יאהה אדני יהוה הנה אתה עשית את השמים ואת הארץ בכחה הגדול ובזרעה הנמויה לא יפלא ממך כל דבר : יעשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול הנבון יהוה צבאות שמו : יגדל העצה ורב העליה אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו וכפרי מעליו : אשר שמתי אתות ומפתים בארץ מצרים עד חיים הוה וב ישראל ובארם ותעשה להם שם פיוס הוה : ויתצא את עמך את ישראל מארץ מצרים באתות ובמופתים וביר חוקה ובאזהרה נמויה ובמורא גדול : ויתתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעתי לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש : וירשו אותה ולא שמעו בקולך ובתורתך לא הלכו

האם ילאוין דעם ויניקו ארץ וקאם מיינס מען איר סענס שוין אריין קסטן אין ירושלים און אלץ רויבין וייל הקב"ה איז שוין גיטא אין ירושלים איר ואלס אייך גיט ליבין און זאגין איר האם אייגענטעם ירושלים נאר איר ואלס וויסען אז א אייגענטעם שטאט האט איר איין גענוסען און אנגעהרגען פאלק האט איר געהרגען די שונאים זענען אריין געקסטן אין ירושלים און האבין זיך גיגעס אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען אויף דעם ארם וואס דער מלך שלום פלעגט דארט זיצן ווען ער פלעגט דארטן האלטן אעצה מיט די זקנים דארט זענען איצט גיטסין די שונאים און האבין געשמועסט וועגן אעצה וויא אזוי וויא זאגן פארברענען דעם בית המקדש דערנאך האבין וויא אויף געהויבן זייערע אויגן און האבן גיטען פיר מלאכים גיטען אראפ פון הימל און יעדער פלעג האלט א פלאם פיער און יעדער מלך איצט אן אויפגלייב פון בית המקדש און דער בית המקדש איז באלד פארברענט גיטען גיטען נאכדעם וויא קיטור האט שוין גיקויפט די פעלד אין געטות אונדז איז שוין גיטען געטען דעם ארם און דעם ארם וואס דער בית המקדש שפייט האט ער געבראכט אין האבין און זענען מקריב קרבנות און בייגעוין קסדות איז ער ארום

פירוש ע"מ

גים פאר פולט ווערין : (י) כי כה אפר ווארם אזוי האט גיזאנט גאט וואס ער הערשט איבער אלע הערשאפט אלהי ישראל דער גאט פון די ישראל עיר גיט מען וועט נאך קויפן הייזער און פעלדער און וויין גערשטער בארג אין דעם דאזיגן לאנד זאגט ירמיה : (יא) ואתפלל האב איך גיגעטען צו גאט אחרי נאך דעם אז איך האב גיגעטען דעם שטער מכירה צו ברוך דער ווען נריה און האב אזוי גיזאנט : (יב) אהה ווי איז מיר אהי גאט הנה נון אתה עשית דו האסט באשאפן דעם הימל און די ערד בכחה מיט דיין גרויסן כח ובזרעה הנמויה און מיט דיין אויס גישטעקטען ארעם לא יפלא פון דא איז גיט פאר הוילין קיין זאך : (יג) עשה דער דא מוט חסד און צאלט שכר פון דעם צדיק צו זיינע קינדער פון צוויי מווינקות דורות וישלם און באצאלט די זינד פון די פעטער אלמק צו זיינערע קינדער אחריהם אז זיי גייען נאך זיינערע פעטערס אין שלעכטן וועג האל הגדול דער גרויסער גאט הנבון און דער שמואל קער גאט : (יד) גדול העצה עם איז גרויס ריינע עצות ורב העליה און זענען פיל ריינע ווערק אשר עיניך פקחות וואס ריינע אויגן זענען אפילו על כל דרכי בני

את כל אשר צוית להם לעשות לא עשו ותקרא
אתם את כל הרעה הזאת: ים הגה הפללות באו
העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הפשדים הנלחמים
עליה מפני החרב והרעב והדבר ואשר דברת
היה והנה ראה: ואתה אמרת אלי אדני יהוה קנה
לך השנה בפסח והעד עדים והעיר נתנה ביד
הפשדים: כא ויהי דבר יהוה אר-ימיהו לאמר:
כהנה אני יהוה אלהי כל-בשר הממני יפלא כל-
דבר:

נענאנאן אוף דא קאקער פון ירושלים און האט גיטען וויא דער בית המקדש ברענט און איז צווא ווארפן אויף שטיקער האט ער גיטען פאר הקב"ה פתיתני ה' ואשר נאט דא האסט מיך איבער גיטעט איך ואל גיין אין עזרת קויפין דא פערל, און איך בין איבער גיטעט געווארן, איך האב דא פערל גע- קויפט צווא וואס מוזן מיר אפערל אין ארץ ישראל אז אלע יודין ווערן פארקויפט פון ארץ ישראל, און נאך האט ירמיהו הנביא געוואלט פאר הקב"ה די האסט מיך איבערגיטעט איך ואל ארויס גיין פון ירושלים און דער ווילי האסט פאר ברענט דעם בית המקדש, ווארום אזוי לאנג וויא ירמיהו איז געווען אין ירושלים האט זיין זכות נישט געלאזט דער בית המקדש וואל פאר ברענט ווערן:

פירוש ע"מ

האר קנה לך קויף דיר דאס פערל פאר געלט ווער
עדים און באצייגן עדות ווער נתנה און די שקטאט איז
דאך שוין גלייך ווי גיגעבן געווארן אין די הענט
פון די פשדים אויף וואס מוזן מיר דאס פערל:
(כא) ויהי און עס איז געווען די נבואה פון נאט צו
ירמיהו לאמר אזוי צו זאגן: (כב) הנה נני אני יי איך
בין אנאט אלהי דער נאט פון אלע באשעפעניש
הפסני איז דען פון מיר פאר היילן איין נאך גענויס
ווייס איך אז די פשדים וועלן חרוב מאכין דאס
לאנד נאר עס וועט אבער זיין ווידער אצייט וואס
די ישראל וועלן זיך אום קערן אין ארץ ישראל
וועט מען ווידער קויפן פערלער אין ארץ ישראל
נאזוי ווי נוישער וועט שטיין:

ובתורה און אין דיין תורה נענען זיי נישט גענאנען
אז כל אלץ נוס דוקאסט גיבאמין צווא קאן לא עשו
האבין זיי נישט גיטאן ונקבא אהם און די האסט זיין
גראמאט מערפין את נאר דאס דאזיגע שלעכטס:
(יט) הנה הפללות די קענענשין וואס מאכין די וואלן
ארום די קאקער פון שקטאט נענען גיקוקען אין דער
שקטאט ירושלים ללכדה צו באצווינגען זיא ווער נתנה
און די שקטאט איז גלייך ווי זיא איז גיגעבן געווארן
אין די הענט פון דיא פשדים וואס זיין האלטן
מלקחיה אויף איהר פסני החרב פון דער שנוערך פון
דעם שונא און הונגער און מארד וואס עס איז אין
שקטאט ואשר דברת און וואס די נאט האסט גיטעט
היה איז שוין געווארן ונקבא וואס און די וועקסט דאך
אלץ: (כ) ואתה און די האסט מיר גיטאמט גיטאמט דער

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום
והפטרות ומומור ה' מלך נאות לבש או מומור שיר

ברטנורא

יום ו משנה אהלות פרק ו

עיקר תוי"ט

אדם וכלים נעשים אהלים למטא. אהל הנסקן ע"י אדם או ע"י כלים נחשב אהל למטא כלים שנתחיו אפי' שלא כנגד הטומאה כאלו נחוטס כזהל המת: אבל לא למטה. דלוי נחשבים אהל לחון בפני הטומאה: גרבר. אכן גדולה ורחבה למון נדכסיו די אכן גלל: כלים שעל גביו טמאין. שאלו חולץ וכמאל ליתא דמי לחץ עשוי אהל

למטה: כלים שנתחיו טמאין. דלמטא נעשים אהלים: ור"א מטהר. בתריוויה דסכר נעשה אהל

[6] מוטאם כ"י. כולה נחתי מיכרי כוונתאם כחור וכל כחך הכית. כ"ש: [7] נחתי. וכלי' שלא כנגד הטומאה. כלים. דכיון שנפשו אהל הוי כמאל דמלי טומאם שכי

טומא לל כללים שנתחיו וכלי כל מה שחתי: [7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו שוט נכסה הל עלים למטא כל מה שנתחיו: [7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו

[7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו [7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו

[7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו [7] מטהר. היינו נתחן על מוש שאלו כעובי המלדע שלא הוהקו

לטהר והוצ' כפי הטומאה. ואין הלכה כר"א: נתון על ד' כלים. אם היה הנדבך נתון על ד' כלים: אפילו בלי גללים. שאין מקבלים טומאה: על ארבעה אבנים. שאין כלים נחשב להן כפי הטומאה: דבר שיש בו רוח חיים. הו"ו מלמד: (ב) אחד מהן. מלוח המזוזה את המה לקבור ולא מנושאו המטה (א) וה"ה אם הניח את הדלת אדם אחר חלל אורחא דמלתא נקט: הניף את הדלת. בכדי שלא תכנס הטומאה

לבוט כשעה שיעברו דרך אכסדרה שלפי הכית דים חקרה על גבה: אם יכול הדלת לעמוד. ה"ל מפתח סמוכה לפתח. ה"ל מפתח כמלך לדלת והדלת הוצ' כפי הטומאה: ואם לאו טמא. דכל דבר הסמוך בכלים חיו הוצ' כפי הטומאה כדלמך דלחן אדם וכלים נעשים אלהים לשם. והיינו עמלן דתב' וה"ט דנרונרות. וה"ט דטח. משום דעמידתן ע"י כלים שהם הכית וקופה וקנקנים: שהן נהונים בחלון. שיש בו טעם על טעם שמניח את הטומאה מביט לבית: אם יכולים הנרונרות והתב' לעמוד בעצמן. בלא הכית וקופה: מהורים. שהכלים כמו שאין והנרונרות והתב' מהווים והוא שיהיו הנרונרות שסמך והיו לחיות לאכילה (ב) וכן התב' מוסרם ואין ראוי לאכילה כשמה (ג) ומכאן לכו ואין דעתו לפנות. ומש"ה חייב דכל היכא דלחן התב' והנרונרות שחמשים הכל כגון הכא דליכא מקום קופה וחזית ח"ל לא מבעל לר' לא חייב: ואם לאו טמאין. וכלכד שחלה הכזית אם היא של חרס פיה כנגד הטומאה ולפיכך אינה מלאת שכל דבר המקבל טומאה חיו הוצ' כפי הטומאה. חלל אם נב הכזית כנגד הטומאה חוללת כפי הטומאה (ד) שאין כלי חרס

הו"ט: (ב) וליכ' ג"כ שלא יהיו מוכשרים: (ג) ואין כלי חרס דלא חיו לשיעור לזרם כנגד ולח דלא חיו להספק. גע': (ד) ואף בלא טעם כיון דקופה כג' חמלון. ודעת כר"ם לזרם דלפ"ה כפי כיוון

הטומאה חוללת כפי הטומאה. חלל אם נב הכזית כנגד הטומאה חוללת כפי הטומאה (ד) שאין כלי חרס

טהור ונעמי: ב. קיבץ המה דא מענקשין וואם בגראבין מותין האבין גראבין אמת צום בגראבין שחי עוברים באכסדרה און וי"א האבין גראבין גיין מיט דעם מת דורך איין אכסדרה וואם האם פיר גיילין און אראן און די אכסדרה שטייט בייד די שטוב און די מיר פון די שטוב. עצינש זיך אין די אכסדרה ונחין איד פון את הדלת און איינער פון די מענקשין וואם נענען גינען ביי די לזיה האם פאר מאכט די מיר פון שטוב ואיידער דער מת איז גינען אין די אכסדרה די מומאך פון די אכסדרה ואל גיט אריין גיין אין שטוב ויסקי בפפת און ער האם צו גישפארט דא מיר מיט אשלאם אם יכול הדלת לעמוד בגי' עצמו אויב די מיר קען שטיין פאר מאכט אן דעם שללאם שחור איז אלץ וואם אין שטוב טהור ואם לאו און אויב אן דעם שללאם וועט זיך די מיר עצינען שפא אלץ וואם אין שטוב איז טמא וכו' הבית של גרונות און אזוי איז דער דין ביא אפאם וואם אין איהר ליגט געשריקונקע פיגין או קפח של תב' אדער אקארב וואם אין איהר ליגט שפארי שבו נתינת בחלון וואם וי"א שטייגן אין אפגענקשער און פארמאכין דעם פענקשער און די וואגט וואם דער פענקשער איז אין איהר, שטייט צווישען צווייא שטובין און אין איין שטוב איז דא אמת אם יכול הנרונרות והתב' לעמוד בגי' עצמן וא"כ די פיגין אדער די שפארי קענין בלייבן ליגן אין פענקשער אן די פאם און אן די קארב שחורים אלץ וואם אין די אנדערע שטוב איז טהור וואו דא שטונקעט אד' דעם שטיין נענען טמא און דער שטיין פאר שטעלמ גיט פאר דא טמאך ביי אלענער שפיר רבי אלענער נאגט סייא די מומאך איז אונטער דעם שטיין און די פלים אויף דעם שטיין, און סיי די מומאך איז אויף דעם שטיין און די פלים נענען אונטער דעם שטיין איז אלץ טהור נתון על ארבעה כלים אויב. דער גרויסער שטיין ליגט אויף פיר פלים אפילו בלי גללים אפילו דא פלים נענען גימאכט גינארין פון דא מיטם פון אכסדרה גי' אבנים אדער וי"א נענען שטיינערע פלים בלי אדסה אדער וי"א נענען אדערע פלים. וואם זיי נוערין גיט טמא טמא פתחי אויב אטומאך ליגט אונטער דעם שטיין בליש שעל גביו פסאים די פלים וואם נענען אויף דעם שטיין נענען טמא טמאך על גביו און אויב אטומאך ליגט אויף דעם שטיין בליש שפתיו פסאים די פלים וואם נענען אונטער דעם שטיין נענען טמא דא איז רבי אלענער אויך מורה אז עס איז טמא ונעמי: נתון על ארבעה אבנים דער גרויסער שטיין ליגט אויף פיר שטיינער וואם נענען גיט פלים אז אדער דער שטיין ליגט על דבר שיש בו רוח חיים אויף אזוי אדער וואם האט אלענער גיין אקעס ורבינו אבהמה) מומאך פתחי אויב אטומאך ליגט אונטער דעם שטיין בליש שעל גביו טהור די פלים וואם נענען אויף דעם שטיין נענען טהור טמאך על גביו און אויב די מומאך ליגט אויף דעם שטיין בליש שפתיו פתחי דא פלים וואם ליגט אונטער דעם שטיין נענען טהור דא נענען די חקמים אויך מורה אז עס איז

מקבל עוממה מנגבו: בית שחציו בקנקנים. ופיהן כלפי הטומאה דעכשו אין מילים: וטח במים. בין מבנים בין מבחון: אם יבול המים לעמוד בפני עצמו מהור. שהיה חוץ בפני הטומאה: (ג) בורל שהוא לאויר. שלדו אחד לאויר העולם. ולדו אחד משמש את הבית כגון כותל שמפסיק בין בית לחצר. או בין בית לגג (ה) וטומאה בתוכו. שמסק הכותל (ו) יש טומאה בחללו בתוך הסדק: מחציו ולפנים. אם הטומאה מן החלי על כותל לגד

הבית: הכותל הבית טמא. כאלו היה בתוך הבית דההוא פלגא בתר בית שדין ליה: והעומד. ככותל למעלה אפילו עומד כנגד הטומאה מהור דלחו כעוממה ראויה שניבא ואינה זוקעת ועולה דהא חשבין לה כמנוחת כהל: מחציו ולחורין. ליד האויר לא שדין לה בתר בית ולפיכך העומד למעלה עומד דכיון דלחו כמנוחת כהל היא טומאה בלמעלה: שטומאה בלמעלה: ר"מ מטמא. דשדין ליה לכותל בתר בית. וזלכה כחכמים: כל הכותל לבית. אפילו עומדת הטומאה בחלי שלד האויר הרי היא כאלו מונחת בתוך הבית: (ד) כותל שבין שני בתים. כותל המפסיק בין שני בתים: טומאה באחד מהם וכלים [ז] ככותל מחציו

כאלו היא היא טומאה ראויה וזוקעת ועולה: מחצה למחצה. שטומאה בלמעלה: ר"מ מטמא. דשדין ליה לכותל בתר בית. וזלכה כחכמים: כל הכותל לבית. אפילו עומדת הטומאה בחלי שלד האויר הרי היא כאלו מונחת בתוך הבית: (ד) כותל שבין שני בתים. כותל המפסיק בין שני בתים: טומאה באחד מהם וכלים [ז] ככותל מחציו

די פייגין אונ די שטריי ונענען קאלענע גינארין אונ מען קען זיין גיט עסין גיט אפגעשט אונ גיט אנהקא ווערין זיין גיט טמא ווארום אז די פייגין אונ דיא שטריי וואלטין גינען גוט צו עסין פאר אפגעשט אדער פאר אנהקא וואלטין זיין טמא גינארין אונ דיא נאך וואס ווערט טמא קען גיט פאר שטעלן פאר די טומא וואס לא אונ אויב די פייגין אדער די שטריי וועלן גיט קענען ליגען אליין אין פענסטער און די פאס אדער אן די קארב פאסן אלץ וואס אין די אנדערע שטוב אין טמא בית שחציו בקנקנים אז ער האט גיטאכט אונאכט פון קריג אין מיטען שטוב פון דיא קינח וואנט גיט מערב וואנט, אונ אין אין האלענע שטוב ליגט אטומאקא, אונ די אפגענע זייט פון די קריג ונענען געניין דיא טומא וואס פאס אונ ער האט דיא קריג בקלעכט מיט ליים וואס האט געטאכט מיט דיא זייט אזוי וואס אונאכט געניין די קריג אס יבול חסיה לעמוד בפני עצמו אויב די וואנט פון ליים קען בלייבן שמיין און דיא קריג שחר אלץ וואס אין אין שטוב אויף די אנדערע זייט וואנט אין מהור וואס לא טמא אונ אז קען וועט צו געסען די קריג וועט די זייט אום פאלען, אלץ וואס אין די אנדערע זייט שטוב אין טמא. ווארום דיא טומא זייט אריין אין דיא קריג ווערין דיא קריג טמא אונ דיא נאך וואס אין טמא קען גיט פאר שטעלן פאר די טומא: ג. כהל הקשט אה הבית די וואנט וואס געדינט צו די שטוב זיין מחצה למחצה ווערט זיין געכונט העלפט אויף העלפט צדד ווי מיינט מען כהל שהוא לאויר אונאכט און אפאכט וואס די אנדערע זייט וואנט אין אפאכט אדער אהויף, אונ דיא וואנט אין צו שפאלטן וואס טמא אונ אין שפאלט ליגט אטומאקא בחציו

ולפנים אויב די טומא ליגט אין די העלפט וואנט וואס אינגווייניג אין שטוב חבית פאס אלץ וואס אין שטוב אין טמא ווערט קלעכט שחר אונ וואס עס שמיין אויף די וואנט אפילו געניין אדער די טומא פון דעסענוענין אין מהור פחציו ולחין אונ אז די טומא ליגט אין די העלפט וואנט וואס אויסווייניג אין באס חבית שחר אלץ וואס אין שטוב אין מהור ווערט קלעכט פאס אונ וואס עס שמיין אויף די וואנט אין טמא מחצה למחצה אונ אויב די טומא ליגט אין מיטען גרעב פון די וואנט חבית פאס אלץ וואס אין שטוב אין טמא ווערט קלעכט אונ וואס עס שמיין אויף די וואנט כפי פאס פאס רבי מאיר האט זיין עס אין טמא וואנט אונ די חכמים זאגן עס אין מהור רבי יהודה זאגט כל חבית ליה דיאנצע וואנט גייער צום שטוב, אפילו די טומא ליגט אין די העלפט וואנט וואס צו די באס, פון דעסענוענין אין אלץ וואס אין שטוב טמא: די כהל שבין שני בתים אונאכט וואס אין צווישען צוויי שטובין וואס טמא חבית אונ אין וואנט ליגט אטומאקא בית הקרבן לשטוב פאס די שטוב וואס די טומא אין נאקענט צו איר אין טמא אלץ וואס אין שטוב והקרבן לשטוב שחר אונ די שטוב וואס אין נאקענט צו דער זייט וואס אין זייט פון די טומא אין מהור אלע זאכן וואס אין שטוב מחצה למחצה העלפט אויף העלפט, אז די וואנט ליגט אין מיטן וואנט שנייה פאס ונענען ביידע שטובין טמא טומא באחד מהם אויב אטומאקא ליגט אין זיין שטוב וכלל בביתל אונ אין וואנט ליגען פליים מחציו וכלל. טומא פאס די פליים וואס ליגען אין די העלפט וואנט צו דער שטוב וואס די טומא ליגט דארט, ונענען די פליים טמא מחציו וכלל פאס שחר אונ די פליים וואס ליגען אין די העלפט וואנט

מעזיבה . תקרה המספקת בין בית לעליה :
 רבי יהודה אומר וכו' . ומין הל' כ"ר : (ה) מומאה
 בין הקורות . בין קורות התקרה שהמכוס עליהן
 המעזיבה על גבן . ומתני' כר' יהודה (ו) דאמר כל
 קומר שאם היתה עומאה
 בקורות שמתח המעזיבה
 ומחילה שיהא דקה כקליפת
 השום מולת בין העומאה
 לבית שאין העומאה נראית
 כבית : אם יש במקום
 המומאה פותח טפח .
 היינו טעם חלל טפח במקום
 העומאה : הכל ממה . הבית
 והעליה (ח) : רואים את
 המומאה כאלו היא
 אובם . ואין יולאה העומאה
 לבית אלא בוקעת ועולה
 (ט) : היתה נראית לתוך
 הבית . שאין תחתיה כקליפת השום (י) : בין כך ובין כך . בין זה פותח טפח בין אין זה פותח טפח :

או אסל אחר אכל גלושים בכנין לה . כ"ס : [ט] טמאין ק' ע"ש
 מדלגיל הסומאס כחולס טל מלה דחמיס מסיכס
 סעומד מלמטין וזל דספי שייך לומר ככותל שפנים סומאס
 לבית ולא תחפסס למעלה (שסכתול כונו לזנך הכותל לחד) פס
 שאין כן כמעזיבה (שכנו נמי לעליה) . כ"מ חו"ט : (י) דל"ע
 ליישכ כרבענ דהסכסא כמעזיבה
 מחציו ונמסר הכית טפח כ"ש
 בין הקורות . כ"ס . וטכ"ס
 גס ל"י לייך למלך בין קורות
 למעזיבה דלג למלך
 לנולס כיוון דפשוט למסר
 ועיין חו"ט : (ח) דייק מל'
 הכל ולא קחני בית מכלל
 דלמסוויסו שדיין לס . כ"ס :
 (ט) כנסס למסוויסו דמין
 הלדסיס ססור אלס דבוקעת
 ועולה ויורדס וסכל נמי חלל
 מלמטין נקס . וזל כסודרס
 מללס הכית מלמטין ועמלל
 הכית דכל סכוסל מוק' למסר .
 ומסוויסו : (י) וקסס דמסין
 ס"ל למסר כן כסודרס וסכ"ס
 סי' במחילס של זכוכיס .
 ועסוויסו : [ט] טפח . ועליה

צו דער שטוב וואס וי איז טהור , וענען די פלים
 אויך טהור מחצה למחצה העלפט אויף העלפט , די
 פלים וואס ליגען אין מיטען וואגט הרי הו ספאין ווי
 וענען טמא מעזיבה שפין הבית לעליה די בעלקעס וואס
 מאכין אפמירלינג צווישען די אונטערשטע שטוב
 און די אויבערשטע שטוב און אויף די גרעסער ווערט
 איז גילייגט גרעסער און אויף די גרעסער ווערט
 באקלעקט ליים . די גרעסער מיט די ליים הייסט
 מעזיבה סומאח בתיבה און צווישען די מעזיבה ליגט
 אטומאח מחצה למסן אז די מומאה ליגט אין די
 אונטערשטע העלפט פון די מעזיבה הבית ספא אלץ
 וואס אין די אונטערשטע שטוב איז טמא ועליה
 טהור און אלץ וואס אין די אויבערשטע שטוב איז
 טהור מחצה למעלה און אז די מומאה ליגט אין די
 אויבערשטע העלפט פון מעזיבה העליה ספא אלץ
 וואס אין די אויבערשטע שטוב איז טמא ובהית טהור
 און אלץ וואס אין די אונטערשטע שטוב איז טהור
 מחצה למחצה העלפט אויף העלפט , אז די מומאה
 ליגט אין מיטען די מעזיבה שניה ספאין וענען פיידע
 ספא , אלץ וואס איז וואס אין די אונטערשטע שטוב
 און אלץ וואס איז דא אין די אויבערשטע שטוב
 איז טמא סומאח באחד מהן אויב אטומאח ליגט אין
 איין שטוב , אין די אונטערשטע שטוב אדער אין
 די אויבערשטע שטוב ובלים במעזיבה און פלים ליגען
 צווישען די מעזיבה מחצה וכלפי סומאח אויב די פלים
 ליגען אין דעם העלפט פון מעזיבה וואס איז
 גאהענט צו די שטוב וואס דארט ליגט די מומאה
 ספאין וענען ווי טמא מחצה וכלפי טהור און אויב די
 פלים ליגען אין דעם העלפט מעזיבה וואס איז
 גאהענט צו די שטוב וואס איז טהור ספאין וענען
 ווי אויך טהור מחצה למחצה העלפט אויף העלפט ,
 אויב די פלים ליגען אין מיטען מעזיבה הרי הו ספאין

(ו) בית המשמש את הכולל. במעשרות שנתת הקרקע כשחופרים כוך למת מלד זה וכוך למת מלד הב' נמצא הכולל עשוי מאליו מש"ה קרי ליה בית המשמש את הכולל שע"י הפסירה נעשה הכולל אלב ציון שעל גבי קרקע הכולל גורם לבית שהיה בית. ומש"ה קרי ליה כותל המשמש את הבית: שוכאה בבתים. זכוכין ומחמלות: ועליהן בקליפת השום שהורים. למסמין לקומאה ואין דרים כדון כותל שבין ז' תמים (א): שומאה תחת

[illegible]

אף דרכמה דוכי' ורלכא איהו בוקעתא לאל כננד טעמא
דטעמא חתח הכלי ורלכא איהו בוקעתא לאל כננד טעמא
גיל דכח' מיירי טעמא ממלאה כל חתח העמוד וספיה
בטל לגבי עמוד . לריב"ן מהר"ם : [ב] טסורין . שפין
ממס

והפרח בולט מן העמוד טפה לחץ ומאחיל על הכלים שחתתיו: מהורים. דקומאה בוקעת ועולה וכל ששלושים טבור: רבי יוחנן בן נורי במשמו. דפרח כעמוד וכשהעמוד בוקעת חזרת על הכלים שהפרח מאחיל עליהם. ופרח הלכה כרבי'ן: השומאה והכלים שחתת הפרח. כגון שהפרח מאחיל על השומאה ועל הכלים: וחתת טפה. שכולט הפרח מן לעמוד טפה: פדרסקים. עמודים חלולים נמוכים בצדן הבית וצדן הלכות חלונות ויש להן שומאה וטפוחה תחת אותם עמודים: נפתח. ח' מכן: הוא והבית

ה'תשס"ח
ל' כסלו תשס"ח

המשפט את הכול אונאנט וואס איז גימאכט גינארין פון אשמוב קען האט גימאכט אשמוב און דורך די שטוב איז גימאכט גינארין די וואנט יודן קאלפה השם אפילו די וואנט איז דין ווי אשלאכלאך פון אקנאביל פון דעמיונעני הייסט דאס וואנט גינארין ווי מיינט קען בולע שפיטבויען קען האט גינארין אלאף אין די וואנט פון אקעלער ,דאס הייסט פוף, אריין די לייגען אין דעם פוף אמת ואווי פלעגט קען פאר צייטן פארגראבן מתים און ביי דעם פוף האט קען גינארין נאך אפוך צו פארגראבן נאך אמת, דורך דעם וואס קען האט גינארין צוויי לעקער אייגע ביי די אנדערע איז גינארין אין מיטען אונאנט, דאס הייסט די שטובין האבן גימאכט די וואנט, ניט ווי קען מאכט אשמוב אויף ערד מאכט דאך די וואנט די שטוב, און דא האט די שטוב נידע פוף גימאכט די וואנט איז בן שתי מכות אדער די וואנט וואס איז צווישען צוויי קעלערס קען האט גינארין צווייא קעלערס, אייגע ביא ראי אנדערע, איז גינארין אונאנט צווישען זיי טומאה בבית אויב עס איז דא אטומאה אין די הייזער ואין די קעלערס אדער אין די פוכין ובלים כותל און אין די וואנט וואס צווישען זייא לינג פליס וצליח קאלפת השם און פאר די פליס איז געבליבען פון די וואנט אפארשטעלונג וואס איז דין וויא אשלאכלאך פון אקנאביל הייזער זענען די פליס טהור סוסא פחות אויב די טומאה לינג אין די פליס ובלים בבית און אין די קעלערס אדער אין די פוכין זענען פליס וצליח און פאר די טומאה איז די פוכין זענען פליס וצליח און פאר די טומאה איז געבליבען פון די וואנט אפארשטעלונג וואס

מקום הפרט שאין שם טעם בשל לקחם שיש שם הטעם כמ' שבשל לגבי סמור. מסכ"ס: (יד) וז"ל ללשון מ"ס טעם עין הקורות כי כאלו הוא אוסם וקופס כו' ולא אמרין הכל טעם שמעפ"ם בכל סטניס 16 הכות אחר שבזקפת. דשאי הכא דכחל בית בחר בית שדין לים ולא חשיבא רזאס לגבי בית דלשון מ"ס ע"פ דוקא כפתח כנל לא יסחם על שייך בטעם רזאס למר סוף טעם ללאם דרך הכות כו'. מסכ"ס וטין מו"ס: גופים לא טעם מנופיה אלס ענה פרדסקים טעללו. די למי חס טעם הכות ולא ככחל. מסכ"ס:

והבית טמא. שהטעם נוקפת בתוכו ויואלת לבית. חפי הטעם מהליו של כותל ולחון דליו דקון ככות. אס"ה הבית טמא (יד): ורואין את הפרדסקין כאלו הוא אוסם. כלומר אס הדלת נעול ולא נפתח. רחוס ארתן כאלו אין שם הלל כלל וחס טעמה תהיה נדון ככחל מקלה על מקלה ככל בני דתקן לעיל מהליו ולפנים הבית טמא מהליו ולחון הבית עשור:

הפרדסקין נעקם מען דא ויילין כאילו הוא אוסם גליין וויא וואלמין גיווען פאר שטאפט עם וואלט גיט גיווען אין ויאי איין עפענונג וידן משהה להחצה אונ דאס ווערט גירעכונג העלפט אויף העלפט, אויב די טומאה ליגט אין די האלבע נייט אויס ווייניג צו, איז אלץ נואם אין שטוב סהור. אונ אויב די טומאה ליגט אין די האלבע נייט אינגווייניג צום שטוב להקיא את הטומאה לבית בריינגט דאס די טומאה אין שטוב:

אינגער אויף דעם אנדערין, אונ די ויילין שטייגן אין די וואנט פון שטוב, אונ אין די ויילין איז דא פערקשער אונ מירן אין שטוב אריין, אונ אונדער אויב ליגט אטומאה נפתח איה מה אויב איין פערקשער אדער איין מיר פון איין וייל אינגעפונג גינארין אין שטוב אריין הא ויהיה שם אלץ נואם אין דעם וייל אונ אלץ נואם אין דער שטוב איז שטוב נהפך סהור אונ אנדערער וייל איז סהור. אונ אויב די מירן אונ די פערקשער פון דעם וייל איז גיט געפונג גינארין אין שטוב אריין וואוין את

רש"י

גמרא נדה דף כ ע"א

מעיקרא טמויי טמי לה. רבי יהאן משום כידון דרבה בר בר חנה. כזה ראיון. מביא דס דחר או שלה או של חכמה ואומרת כזה ראייתי ואבדתי אס דס זה טהור לא מספקין ליה בטעמה משום דס האבדו דמחימא לימור כזה ראייתי: כזה מיהר לי פלוני וכו'. מהו שסמך עליה חכמה שראתה דס זו ואמרה לה דס זו הראייתם אזי לפלוגי חס וסיהר: נאמנת אשה וכו'. הלמה

ילתא אייתי דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וטמא לה. הדר אייתי לקמיה דרב יצחק בריה דרבי ודכי לה. והיכי עביר הכי והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר אסר אין חבירו רשאי להתיר מעיקרא טמויי הוה מטמא לה כיון דאמרה ליה דכל יומא הוה מדכי לי כי האי גוונא והאידנא הוה רחש בעניה דכי לה. וכו' מדימני אין והתניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי. איבעיא להו כזה מיהר איש פלוני חכם מהו. ת"ש נאמנת

גיט ווי מען דארף דריקער האט ער גיזאנט עם איז טמא דכי לה האט רב יצחק איר אויף מטהר גיווען די בלוט, פערענט די גמרא וי' חתני איז הען ילקא בעגלייבט גיווען אזוי צו זאגן. ענפערט היא גמרא אין גא, ויא איז בגלייבט וי' חתני מיר האבין אויף אזוי גילערונט נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי אז אשה איז בגלייבט צו זאגן אנעלבע בלוט וויא דיא אשה האט גיזון האב איך אויף גיזעהן, גאר איך האב דיא בלוט פארלארן, אונ אזוי ווי איבער בלוט איז טהור איז מיינע אויך טהור איבער לי' כזה מיר איש פלוגי חכם מהו האבין די תלמידים גיפערענט אז איין אשה וי' חתני האט גיזאנט צוא איר חתנה (שלה) נען גאר דיא בלוט האט שרה גיגנפערט אנעלבע בלוט האב איך אויף גיזעהן האט מען מיר גיזאנט עם איז טהור, וויא איז דער דין מען ויך לאה פארלאזן אויף שרה צוא מטהר ויין איבער בלוט אדער גיין תא שטיי ענפערט דיא גמרא קום הער ווס איך וועל דיר זאגן מיר האבין גילערונט נאמנת אשה לומר אשה איז בגלייבט צו זאגן אנעלבע בלוט וויא דיא אשה האט גיזעהן האב איך אויך

ילתא אייתי דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וי' חתני ילקא דס ווייב פון רב נתן האט גיפרייגנט בלוט גדות פר ברה בר רב חנה האט רבה גיזאנט עם איז טמא הדר אייתי למהי דרב יצחק בריה דרבי וי' חתני האט וי גיפרייגנט דאס בלוט פאר רב יצחק דער וזהו פון רב יהודה וי' חתני האט ער גיזאנט עם איז טהור פערענט די גמרא וי' חתני גבי קיי פאר ווס האט רב יצחק אזוי גיזאנט אונ הט ענמאכט סהור וואס ברה האט מטמא גיווען וי' חתני מיר האבין האך גילערונט חכם שטימא איז חביר רשאי לטהר אז אהבם האט מטמא גיווען, מאר גיט דער אנדערער חכם מטהר ויין אסר אז אהבם האט געאכטט איז חביר רשאי לטהר מאר גיט דער אנדערער חכם מטהר ויין אסר די גמרא ענפערט איה פספ' לה אין אגד הייב האט רב יצחק אויך גיזאנט עם איז טמא פון דאמרה ליה דכל יומא הוה מדכי לי כי האי גוונא אז ילקא האט גיזאנט צוא רב יצחק אלע מאהל ווען איך פלעג טייען צוא רבה אנעלבע בלוט פלענט ער זאגן עם איז טהור וי' חתני האט דס גיזעהן גאר איבער אים קראנק זאגן ועהט ער

למלא קיס לה במראה דמיס: דליתא קמן. אבל הכא דליתא קמן ויחזי חס: אנמריה סמך. פשיטא לה דטורא זכאי דכוח מסמא מעיקרא משום כדורו דרבה כ"ס אבל אי הוה מספקא ליה לא הוה סמך עלה.

נונא והאינא הוא רחש בעיניה הדר דכי לא אלמא מהימנא לה. ר"י בר יהודה אנמריה סמך:

למלא קיס לה במראה דמיס: דליתא קמן. אבל הכא דליתא קמן ויחזי חס: אנמריה סמך. פשיטא לה דטורא זכאי דכוח מסמא מעיקרא משום כדורו דרבה כ"ס אבל אי הוה מספקא ליה לא הוה סמך עלה.

גיועון והתנאי מיר האפין דאך גילערוגם חכם שמיס" איז תביר ושא' לטור או ארבעם האט קוממא גיועון מאר גים דער אנדערער חכם מסחר זיין נאכריגן האפין מיר גיועונם פשוט ויה מסמא לה אין אנהייב חם רב יצחק אויף גיועונם עם איז סמא דין דאמרה ליה דכל סמא מדין לה כי חאי גיגא או ילקח האט גיועונם צו רב יצחק אלע מאהל ווען איך פלעג ווייזן צו רבה אנדערעם בלום פלעגט ער אנגיין עם איז סחור והאינא הוא רחש בעיניה נאר איצט איז קראנק וייגע אאזיג נעהם ער גים גוט דרייפער האט ער גיועונם עם איז סמא תיר דכי לה האט רב יצחק איר אויך מסחר גיועון דיא בלום אלא פהיגא לה נעהן מיר דאך אז קען גלויבט אאשה אז יא דערקענט דיא קאלערין. ענפערט די יקרא רב יצחק בר יהודה אנמריה סמך רב יצחק האט זיך גים פארקלאמט אויף ילקח נאר אויף זיין אייגענעם לערניג רב יצחק האט געוואקט אז דיא בלום איז סחור, נאר ווייל רבה האט גיועונם עם איז סמא, נאכדעם אז ילקח האט אים אנגיין עם איז סמא, נעהם גים גוט ווייל אאזיג איז ביי גיועונם אז רבה נעהם גים גוט ווייל אאזיג איז ביי אים קראנק האט שוין רב יצחק מסחר גיועון:

גיועון והתנאי מיר האפין דאך גילערוגם חכם שמיס" איז תביר ושא' לטור או ארבעם האט קוממא גיועון מאר גים דער אנדערער חכם מסחר זיין נאכריגן האפין מיר גיועונם פשוט ויה מסמא לה אין אנהייב חם רב יצחק אויף גיועונם עם איז סמא דין דאמרה ליה דכל סמא מדין לה כי חאי גיגא או ילקח האט גיועונם צו רב יצחק אלע מאהל ווען איך פלעג ווייזן צו רבה אנדערעם בלום פלעגט ער אנגיין עם איז סחור והאינא הוא רחש בעיניה נאר איצט איז קראנק וייגע אאזיג נעהם ער גים גוט דרייפער האט ער גיועונם עם איז סמא תיר דכי לה האט רב יצחק איר אויך מסחר גיועון דיא בלום אלא פהיגא לה נעהן מיר דאך אז קען גלויבט אאשה אז יא דערקענט דיא קאלערין. ענפערט די יקרא רב יצחק בר יהודה אנמריה סמך רב יצחק האט זיך גים פארקלאמט אויף ילקח נאר אויף זיין אייגענעם לערניג רב יצחק האט געוואקט אז דיא בלום איז סחור, נאר ווייל רבה האט גיועונם עם איז סמא, נאכדעם אז ילקח האט אים אנגיין עם איז סמא, נעהם גים גוט ווייל אאזיג איז ביי גיועונם אז רבה נעהם גים גוט ווייל אאזיג איז ביי אים קראנק האט שוין רב יצחק מסחר גיועון:

וזהר (תרוסה דף קלו ע"ב) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

רב המנונא סבא כד הוה סליק מנהרל במעלי שבתא הוה יתיב רגעתא חדא וזיקף עינוי וזכו קדי וכוה אמר דהוה יתיב למחמי חדות דמלאכי עלאי. אלן סלקין ואלין נחתין. וכלל מעלי שבתא יתיב בר גס כעולס השמות. וזכא איהו מן דידע כרין דמלאכי. כד נהיר יומא כיומא דשבתא סליקו רמזיה סליקו וכללו עולמין כנייהא כדוהו כדון השמים מספרים מלי מספרים אי תימא כמאן דמשתעי ספור דכריו. לאו הכי אלא דנהרין ונעלין כנליט דנהורל עלאה שמיס וכלקין בשמא דכליל כנהירו שלטמו עלאה ומאן איהו ספור דנעלי- כנהירו שלטמו דספר עלאה וכנין כך סלקין עלאה שלום ונהרין כנהירו שלום ונעלי- כנליט שלום איהו מנעלי ונהרין כנהריו מנו נהירו דנעלי דספר עלאה ונעלי ונהרין כלל ספר וספר (כ"א לכל כבוד וכבוד) דמחברקן ביה דהא מנייהו מההוא ספורו ונהירו נהיר כל עזא ועזא ונהרין כלל כנליט בנין דכחא וימא מתעטרין שמים וסלקין בשמא קדישא יתיר משאר יומין:

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מומר

הר"ם הלכות שבת פ"ה:
(א) הכוחות את הפירות להוציא מביניהן חייב בשום ספק ואינו חייב עד שיהיה במשקין ששחט נצור נשוק מרע כאשר חובים ספק. מי שדבריו יותר משכח יסא דבריו עליו. מי ששכלו יותר מדבריו יסיו דבריו לו.

(א) הכוחות את הפירות להוציא מביניהן חייב בשום ספק ואינו חייב עד שיהיה במשקין ששחט נצור נשוק מרע כאשר חובים ספק. מי שדבריו יותר משכח יסא דבריו עליו. מי ששכלו יותר מדבריו יסיו דבריו לו.

פי' מי שדרכו ומוכחיו לכני' אדם יותר משכלו כל' שאינו מסב ומשכיל לשפות דרכיו ואין שכלו מכריחו לשפות דרכיו כשזכר יסיו דרכיו עליו לקלון שזמנים השומעים לכל הסודות אשר מוכיח אומנוטו הוא נספר עמוס ופא' נאמר דבר ופא' נאמר דבר' כל מי ששכלו יותר מדרכיו שאלו מוסר' למוכחיו לכני' אדם כל' כשכלו הסכל והמוסר' שפועל בני אדם יסיו לו לכבוד ולתפארת שמוערי' שמועמים כל' ששכלו הוא המוסר' אשר הוא דובר בכל' כי' ללמדך שזכו השחקים מלמדיך בדבור כי' מוסרם השחקים ללמדך ולתפארתו ומוסרם בדבור לקלון ולתכפר. על כן מקמי' כספר הכסידות והכסידים יתכוין לעשות כפי מה שישכיל ואל' יתכוין לשכיל כדי לדעת ספר כי' מוסרם סתמם ליום מועלת למספר

קער פון וויינע רייד יהי דבריו לו וועלן וויינע רייד ויין צו אים פיראש אזוי מיינט מען מי' שדרכיו ותוכחותיו לבני אדם יתה' משכל' דער מענטש וואס וויינע רייד און וויינע שמוקראפונג וואס ער שמוקראפט מענטשין איז קער פון ויין שכל' בלויז מען מיינט שאינו חכם ומשכיל לעשות דבריו. ער איז גיט אזוי קלוג, ער זאל מאהן ווייט וויינע רייד וואס ער רעם צו אנדערע וואו שכלו מכריחו לעשות דבריו חסידים און ויין שכל' צווייגט אים גיט. ער זאל מאהן וויינע רייד וויינע רייד יהי דבריו עליו לקלון וועלן וויינע רייד ויין אשאנדע פאר אים שאומרים השומעים לכל המוסר אשר מוכיח אומנוטו הוא נספר עמוס ופא' נאמר דבר ופא' נאמר דבר' ויין שכל' וועלן וואס וויינע רייד וואס ער האט אונז גיטשמוקראפט, פועלם דאס אים ער אליין האלט נאר גיט פון רעם מוסר וואס נאך דורש וואס נאך דורש ער ברשעים, איז רעם פאר רשעים איז אגל מי' ששכלו יותר מדרכיו אדער דער מענטש וואס ויין שכל' איז קער פון וויינע רייד שאינו מוסר' לתוכיח לבני אדם כי' אס כפי השכל והמוסר והמשכיל מוסר' אשר בו ער שמוקראפט נאר צו אנדערע מענטשין מיט רעם ועלדיגען מוסר און מיט די ועלדיגע גוטע מדות וואס ער אליין האט, גיט קער יהי דבריו לו וועלן וויינע רייד פאר אים בלויז אזוי מיינט מען דברים חסידים שמוכים בהם בני אדם יהי לו לכבוד ולתפארת די גוטע רייד וואס ער שמוקראפט מיט וויי מענטשין וועלן וויי פאר אים צווא פכוד און שיינקייט שאומרים השומעים ריא מענטשין וואס וועלן הערין דעם מוסר וועלן וויי וואס וועלן כל השכל הנה המוסר אשר הוא דובר בכל' כי' דעם גאנצן שכל' און רעם מוסר וואס דער מענטש רעם איז אלץ אין אים, דאס אלץ איז ער אליין מקיים למדך ששם השחקים מלמדיך דבריו דאס קומט דין צווא לערנען עס איז בעסער מען זאל שנויגין איינער מען זאל פיל בירדיון כי' חסידים השחקים למדך ששם רעם וואס ער רעם מענטש וואס שנויגט פכוד און הרבו לקלון ולתפארת און וואס ער דער מענטש רעם איז אלץ פאר אים ששכל' ער על כן מיינט כספר חסידים והתקנה יבין לעשות כפי' מה שישכיל וריינער דער מענטש וואס נעם לערנען אין אספר וואס אין אים ששם חסידות און חכמה זאל ער עתה צו זאן ווי די חכמה וואס דער מפר נעם אים לערנען וי' ויבין השכל' מדי' לבית ספר און ער זאל גיט מראב'

כגורית, ואין חייבין מן התורה אלא על דריכת ותים וענבים בלבד, ומותר לסתום אשכול של ענבים לתוך האוכל שמשקה הבא לאוכל הוא ונמצא כמפרק אוכל מאוכל אבל אם סתם לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורח וחייב והחולב לתוך האוכל או הניק בפיו פטור ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי: (ב) הורה או הכורר כגורית חייב, המחבץ הרי הוא תולדת בורר, וכן הכורר שפיר' מתוך המשקין הרי זה תולדת בורר או תולדת מוקד וחייב, שהורה והבורר והמפרק דומין עניניהם זה לזה, ומפני מה מנו אותן בשלשה

אגורית ויין חייבים מן התורה אלא על דריכת ותים וענבים בלבד די תורה האט נאר גיטארת אים צו קוועטשין איינלייטען און וויינערדיגן וספר' לסתום אשכול של ענבים לתוך האוכל און מען קען אים קוועטשין אצווייגל וויינערדיגן דא ויין זאל רינען אין אעסינארט שמשקה חכם לאוכל אוכל הוא ווארם די משקה וואס קומט אצין אין אעסינארט, ווערם די משקה אויך אעסינארט ונמצא כמפרק אוכל מאוכל הייסט דס, ער נעמט ארויס אעסינארט פון אעסינ' ווארם זאל אס סתם לכלי שאין בו אוכל אדער אז ער האט ניקוועטשט די מרויבין אין אפלי און אין די פלי איז ניקמא קוועטשט די מרויבין אום שבת, איז ער חייב דאס, ער מרעם די מרויבין אום שבת, איז ער חייב ויחלוב לתוך האוכל אז ער קעלעט אבהקה און די מילך רינט אין אעסינארט אויף היינע בפי' אדער ער וויינט מיט ויין מילך די מילך פון די חכמה פסור איז ער פטור פון אשמוקראט ופון דעקסטוענין דאך מען דאס גיט מאן ואינו חייב עד שיהלוב לתוך הכלי ער איז אנדערש גיט חייב סיידן ער זאל מעלקן אין אפלי: (ג) הורה או הכורר כגורית חייב אז ער בלאזט ארויס די פלעטעס פון די תבואה, אדער ער קלייבט אים די מיטס פון די תבואה, און אין די תבואה איז אזוי פיל דא ווי אגורית, איז ער חייב אז ער מוהט דאס אום שבת חסידים הרי הוא תולדת בורר אז ער מאכט פוטער איז דאס אהולכה פון בורר וקלויבין ויעין ה"פ סעודת יום וי' וכן הכורר שפירם לתוך המשקין אז ער קלויבט אים הייווין פון משקה הרי' תולדת בורר או תולדת פכוד איז דאס אהולכה פון בורר ואויסקלויבין אדער אהולכה פון פכוד וויינען ותייב און ער איז חייב אשמוקראט שמוכיה ויחביר התקנה דומין עניניהם זה לזה ווארם ארויס בלאזן די פלעטעס פון די תבואה און אים קלויבין די מיטס אדער אנדערע ואכין פון דא תבואה, און וויינען דא תבואה, דאס איז גלייך איינס צו דאס אנדערע דאס איז איין סארט אנדערע ומפני מה מנו אותן בשלשה נאר פאר נוס דען האט מען וויינע צוילט פאר

איז אלץ פאר אים ששכל' ער על כן מיינט כספר חסידים והתקנה יבין לעשות כפי' מה שישכיל וריינער דער מענטש וואס נעם לערנען אין אספר וואס אין אים ששם חסידות און חכמה זאל ער עתה צו זאן ווי די חכמה וואס דער מפר נעם אים לערנען וי' ויבין השכל' מדי' לבית ספר און ער זאל גיט מראב'

הזקק שדכריו יוטר משכלו. כלומר שמדבר איתו יוטר ממנו שכלו
לו לפי חכמתו ושכלו. כלומר אמר שלמה לא נאום לנבל שפס יסר לו
יסיו דכריו מושלים עליו ונלכד כוח בידם. ועי' משכנו יוטר
מדכריו שחכמתו גדולה ויפס על דכריו מדם טובה שמרוב שכלו
משגב דבריו ואלו מוילאם כי אם לפי דעתו ושכלו לו יסיו דכריו
נשמעים לו. כלומר הכי כן שלו וכדשמו. כמו דודי לו ואלו לו :

מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין איתה בפני
עצמה : (ג) הבורר אוכל בתוך פסולת או שהיו לפניו
שני מיני אוכלין ובורר מין ממין אחר בנפה ובכברה
חייב בקנון או בתבחינו פסור ואם בירר בידו לאכול
לאלתר מותר :

פאר דריי אבות מלאכות מפני שכל מלאכה שהיה במשכן
מונין אותה בפני עצמה וייל יעדר מלאכה וואס איז
גיווען אין משכן ציילט מען זיא באוונדער :
(ג) הבורר אוכל בתוך הפסולת אז ער קלויבט דאס
עסיגנווארג פון דיא פסולת ופון דיא מיקום אז שווא
לפניו שני מיני אוכלין אדער פאר איהם איז געלעגן
צווייגעלייא עסיגנווארג וברר מין ממין אחר דאס
אויס געקליבען איין מין פון דעם אנדערין מין
בנפה או בכברה מיט אדניע זיפ אדער מיט אנדאקע
זיפ חייב וועט ער גישטראפט ווערין בקנון או בתבחי
אדער אז ער האט געקליבען מיט אנדערע פליס
מיט אטעלער אדער מיט אשיסיל פסור וועט ער
גישטראפט ווערין ופון דעם געמיינענדיג דאך קען
דאס גיט מאהן וואס בירר בידו לאכול לאלתר מותר אונ
אויב ער וויל קלויבן מיט די האנט ער זאל בארד
געסין מען ער :

מין צו לערנען דיא חקקה פון דעם ספר ער זאל
וויסען דעם ספר כי ספר חקקה איז געזעצט למסור אותה
ווארום אז ער וועט נאר לערנען די חקקה ער זאל
זיא קענען דער ציילן פאר אנדערע, דאס דער
צווייט פון די חקקה פאר אנדערע איז נאר גיט
קין מוקה פאר דעם מענטש וואס דער צווייט שדכריו
יוטר משכלו וייל ווייגער ריידט אזו מער ווי זיין שלכל
כלומר מען מיינט שדכריו אותו יוטר משה שראוי לו לפי
חקקתו ושכלו וייל ער רעט מער וויפיל ער דארף
ריידן נאך זיין פאר שטאנד באשר אסר שלמה נויא
שלמה המלך האט גיזאנט לא נאיה לנבל שפת יתר עם
אין גיט שוין פאר דעם שלעכטן מענטש פיל צו
ריידן אזוי דכריו מושלים עליו ונלכד הוא בדמם דאמאלס
וועלן ווייגער רייד גיוועלטיגען אויף אים אונ ער
ווערט באצוואונגען אין ווייטער האנט אין זיין איי
געבע (בירד) ווי ששכלו יוטר דכריו אונ דער מענטש
וואס זיין שלכל איז מער פון ווייגער רייד שדכריו גדולה

יתרה על דברי זיין חקקה איז גרעסער אונ מער פון ווייגער רייד
שכלו מישל ברחו וצאו מציצה כי אם לפי שמו ושכלו וייל זיין שלכל
און גיט פארשטאנד אז היי דכריו נשעם לו דאמאלס וועלן
ווייגער רייד אים פאלגן כלומר מען מיינט דריי וועגן ווייגער אונ אין זיין ווילען
דודי לו וצאו לו ווי עס שטייט אין פסוק מיון פריינד איז צו מיר אונ איך בין צו אים ומיון פריינד
מיר מיון ווילען אונ איך מוה אים זיין ווילען :

עניני מוסר לפרשת בחקתי

זיין גירעכונג פאר מצות, דאס וועט זיין ביי מיר
גלייך וואס מצותי משמרי ועשיהם אויפם וויא איר וואלט
געהיט מיינע מצות אונ איהר וואלט זיין גיטאן,
דריבער וועל איך געבן דעם רעגן אין דער צייט
אונ דער בוים וועט געבן ווייגער פרוכטין אין דער
צייט אונ איהר וועט האבן די אקע הצלחות וואס
אמענטש דארף האבן, נאך אפשט קענען מיר
זאגן אין די פסוקים, וייל מיר ווייסן עס זענען
דא צוויי וואגן וואס שטערן דעם מענטש פון צו
דינען נאט די ארעמקייט אונ רייכקייט, אז איינער
איז ארעם קען ער גיט דינען נאט, אדער איינער
איז רייך קען ער אויך גיט דינען נאט וויא שלמה
המלך האט גזאנט פאר נאט ארעמקייט אונ רייך
קייט זאלסטו מיר גיט געבן, ווארום אז איך וועל
זיין ארעם וועל איך נעגן אונ אז מען וועט מיר
חישד זיין איך האב געגנט, וייל איך וועל מיר
שעמען צו ווערן אנגב וועל איך שטערן בייא

אם בחקתי חלכו ותר הקב"ה האט גיזאנט צו די יודין
אויב איהר וועט זיין מיט מיינע חקים, ווארום
יעדער מענטש קען נישט זיין אייביג ברויט צו נאט
מיט ווייגער אלע מעשים וואס ער מוהט, וייל דער
מענטש דארף ארבעטן אויף זיין פרנסה, אונ
דארף שלאפן אונ געסן, אונ נאך אנדערע בדר
פעניש, אונ אפילו ווען די יודין זענען גיווען אין
ארץ ישראל, האבן זיי אויך געדארפט אקערן
אונ זייען אונ שטיין די הבורא, אונ נאך אנדערע
ארבעט, דריבער האט הקב"ה גיזאנט צו די יודין
ווען איר וועט זיין קאן די וואגן וואס איר דארפט
צו איינער גוף, גייענדיג זאלט איהר בראכטן אז
איהר ווילט מקיים זיין מיינע חקים וואס גיהערן
צו די נאך וואס איהר ווילט טאן, דאס וועט שוין
זיין גירעכונג ביי מיר גלייך וויא איהר וואלט די
גאנצע נאך גיטאן נאר פון מיינעטוועגן, אונ וואס
איהר וועט טאן פון איינער גוף וועגן, וועט דאס

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי מייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
אלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע לייכטיגע
און קלארע דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען
מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער אַרבעט אַזוי, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
צו באַקומען פאַר אַ שמוינענד ביליגען פרייז 75 סענט אַ ספּר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש

אויף גאַנץ תורה אין צען פראַכטפולע דע לוקס בענדער

פאַר אַ ביליגען פרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מוהג"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים ואת ישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו זי"ע, אשר כל אור"א בין ת"ח בין איש המוני
השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בס' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור
דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קדוש הקדשים מרן רבינו האריז"ל,
ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה וביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ'
ואתחנן (דף מ"ו) עי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זללה"ה, והוסיף מילואים לסדר הג"ל,
ללמוד בכל יום עיני מוסר ודינים מלוכסים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת
לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו"ר ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק
הקבוע לו ביום, ישרימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (י"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה
דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עי"ש.
בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים
נדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב והמוח, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי'
חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו
בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאור"א
שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים
כמנהג אבותינו הק' בדור הקודם.

ע"כ באו ונתחזק טיבותא לגברא דמרא סיעא הרה"ח מוה"ר של"י יודא גראַסס נ"י, אשר טוב עשה
בעיניו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס נאה ומשובה, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך
לבנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך בביתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו
כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיו, ועי"ז יהי באפשרות גם להסרודים על המחיי ועל הכלכלה
להשלים חקם בס' החק לישראל מידי יום ביומו, ואק"ו בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול
הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' וההקד"צ משינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל
נטול לפרנסה בנקל ובהרחבה, וגרמו באמרם ז"ל (ביצה ט"ו ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכנה"ק
ודפח"ת. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דיין אביה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניג

אבדק"ק שארמאש יצ"ו, ברוקלין, נ. י.